

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Matilde Hassel

Private sertifiseringsordninger

Selskapers motivasjoner for sertifisering av
Aquaculture Stewardship Council
i norsk lakseoppdrettsnæring

Masteroppgave i statsvitenskap

Veileder: Jennifer Bailey

Trondheim, mai 2016

Matilde Hassel

Private sertifiseringsordninger

Selskapers motivasjoner for sertifisering av
Aquaculture Stewardship Council
i norsk lakseoppdrettsnæring

Masteroppgave i statsvitenskap
Veileder: Jennifer Bailey
Trondheim, mai 2016

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

©Matilde Hassel

2016

Private sertifiseringsordninger. Selskapers motivasjoner for sertifisering av Aquaculture
Stewardship Council i norsk lakseoppdrettsnæring

Trykk: Fridtjof Nansens Institutt

Sammendrag

Studien har hatt som formål å undersøke hvordan faktorer i selskapers omgivelser kan bidra til å forklare selskapers motivasjoner for sertifisering av Aquaculture Stewardship Council (ASC) i norsk lakseoppdrettsnæring. Den bygger på tidligere forskning om private sertifiseringsordninger i skogbruks- og fiskerinæringen. Denne forskningen har identifisert følgende faktorer i selskapers omgivelser som jeg har inkludert i denne studien av ASC: offentlig regulering, offentlige myndigheters rolle, ikke-statlige organisasjoners rolle, etableringsprosessen og krav i ordningen og markedet. For å analysere motivasjoner for ASC-sertifisering, tas det utgangspunkt i to teoretiske tilnærminger om aktørers atferd, som er spisset til å se på selskaper som profittmaksimerende eller normstyrte, profittsøkende aktører. Det empiriske datamaterialet er samlet inn gjennom intervjuer med sentrale aktører i næringen, ikke-statlige organisasjoner, sertifiseringsorgan, offentlige etater og innkjøpere. Disse dataene er supplert med et utvalg dokumenter som forskningsrapporter, selskapers rapporter og offentlige dokumenter.

Studien dokumenterer holdepunkter for at faktorer i selskapers omgivelser hentet fra tidligere forskning kan bidra til å forklare selskapers motivasjoner for sertifisering av Aquaculture Stewardship Council. Motivasjonene som er identifisert ut i fra disse faktorene er knyttet til selskapenes forventninger om fremtidige forhold i deres omgivelser. Dette ser ut til å handle om selskapenes ønske om å stå i posisjon til å imøtekomme fremtidige strengere myndighetskrav, sikre fremtidige gode produksjonsvilkår, bedre næringens og selskapers omdømme og gi samfunnsaksept samt imøtekomme nåværende markedsetterspørsel og fremtidige markedstrender. I tillegg viser studien at etableringsprosessen til ASC og kravene i ordningen kan ha bidratt til å forme selskapenes motivasjoner. Studien bekrefter at det kan være utfordrende å trekke sikre slutninger om aktørers motivasjoner da disse kan fremstå som mangfoldige og komplekse.

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har gitt meg innsikt i et for meg nytt og spennende fagområde. Det har vært en lærerik prosess, og det er mange jeg vil takke for at de har stilt opp for meg i forbindelse med denne oppgaven.

Først vil jeg takke informantene for deres tid og kunnskap. Deres bidrag har vært til uvurderlig nytte. Jeg vil også takke veilederen min Jennifer Bailey for engasjerte og gode tilbakemeldinger. Under arbeidet med oppgaven har jeg hatt kontor plass på Fridtjof Nansens Institutt på Lysaker. Her har jeg vært del av et produktivt og trivelig forskningsmiljø. Takk til alle masterstudenter og ansatte på FNI for hyggelige lunsjpauser, sosiale sammenkomster og gode faglige innspill. En spesiell takk til Lars Gulbrandsen som oppfordret meg til å søke masterstipendiatstilling og som har vært min kontaktperson. Hans tilbakemeldinger har vært av stor nytte. Takk også til Irja Vormedal for god hjelp. FNI har vært et flott sted å skrive masteroppgave!

Takk til familie og venner for god støtte og ikke-faglig påfyll. En spesiell takk til mamma for god hjelp med struktur og korrekturlesing. Takk til Daniel for tålmodighet og støtte og for å ha lært meg mye om næringen fra sitt perspektiv - under vann og i merdene.

Matilde Hassel

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	INNLEDNING.....	1
1.2	Norsk lakseoppdrettsnæring og Aquaculture Stewardship Council	3
2.	ANALYTISK RAMMEVERK.....	11
2.1	Selskaper som profittmaksimerende aktører	11
2.2	Selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører	13
2.3	Selskapers strategier som en kombinasjon av tilnærmingene	15
2.4	Privat regulering	18
2.5	Private sertifiseringsordninger.....	19
2.5.1	Offentlig regulering.....	22
2.5.2	Offentlige myndigheters rolle	23
2.5.3	Ikke-statlige organisasjoners rolle.....	23
2.5.4	Etableringsprosess og krav	24
2.5.5	Marked	25
2.6	Forventninger til funn.....	26
3.	FORSKNINGSDESIGN	29
3.1	Casestudie.....	29
3.2	Datainnsamling.....	30
3.2.1	Intervju og intervjuguide	30
3.2.2	Informanter.....	32
3.2.3	Dokumenter	34
3.3	Validitet og reliabilitet.....	34
4.	EMPIRI.....	37
4.1	Selskapenes motivasjoner i lys av offentlig regulering	37
4.2	Selskapenes motivasjoner i lys av offentlige myndigheters rolle.....	40
4.3	Selskapenes motivasjoner i lys av ikke-statlige organisasjoners rolle	41
4.4	Selskapenes motivasjoner i lys av etableringsprosess og krav i ASC.....	43
4.5	Selskapenes motivasjoner i lys av markedet	49
4.7	Identifiserte motivasjoner for ASC-sertifisering	53
5.	ANALYSE.....	55
5.2	Selskaper som profittmaksimerende eller normstyrte, profittsøkende aktører.....	55
5.2	Selskapers motivasjoner for ASC-sertifisering langs ulike dimensjoner	58
5.2.1	Enkel - sammensatt	58
5.2.2	Kortsiktig - langsiktig.....	59
5.2.3	Selskap - næring	60
5.3	Sammenfallende motivasjoner for AS.....	61
6.	OPPSUMMERING OG KONKLUSJON.....	63
6.1	Samfunnsnytte og videre forskning	66
7.	REFERANSER	I
8.	VEDLEGG.....	VII

Oversikt over figurer

Figur 1: Antall nye sertifiserte anlegg i Norge per år 2013-2016	4
Figur 2: ASC-sertifiserte anlegg i Norge per selskap	7
Figur 3: ASC-sertifiserte anlegg i Norge per selskap i prosent	7
Figur 4: Andel ASC-sertifiserte anlegg av totalt antall anlegg i Norge	8
Figur 5: Oppdretternes innmeldte rømmingstall 2001-2016	9
Figur 6: Antall ASC-sertifiserte anlegg per fylke	9
Figur 7: Antall anlegg totalt per fylke	10
Figur 8: Eksport av laks og ørret 2004-2014	50

Oversikt over tabeller

Tabell 1: Teoretiske tilnærminger	18
Tabell 2. Analytiske rammeverk og forventninger til funn	27
Tabell 3: Møteoversikt Laksedialogene	45

1. INNLEDNING

Regulering av vareproduksjon er tradisjonelt sett på som offentlige myndigheters ansvar. De siste tiårene er en privatisering blitt mer tydelig, og i litteraturen beskrives en utvikling hvor flere former for privat styring har fått mer innflytelse. Private sertifiseringsordninger blir sett på som en sentral form for private aktørers regulering av vareproduksjon. De er frivillige ordninger som setter krav til produsenters produksjons- og arbeidsmetoder. Litteraturen har fokusert spesielt på private sertifiseringsordninger i skogbruks- og fiskerinæringen, mens private sertifiseringsordninger i akvakulturnæringen har fått lite oppmerksomhet.

Oppdrettsnæringen er den matproduksjonsnæringen i verden som vokser raskest, og omtrent 50 % av sjømaten som selges, kommer fra oppdrett (FAO 2014: 18). Den er en viktig næring også i Norge og vil trolig få enda større betydning for norsk økonomi i årene som kommer. Samtidig står næringen overfor utfordringer knyttet til miljø, dyrevelferd og matsikkerhet.

Denne oppgaven ser nærmere på hva som kan forklare oppslutningen om Aquaculture Stewardship Council (ASC) i norsk lakseoppdrettsnæring. ASC er en global, privat miljøsertifiseringsordning som sees på som en av de mest omfattende standardene når det gjelder miljøforhold (ASC 2016d). Ordningen er relativt nyetablert, men har allerede fått oppmerksomhet og oppslutning i norsk lakseoppdrettsnæring. Flere store produsenter i Norge har som mål å bli 100 % ASC-sertifisert innen 2020.

Med utgangspunkt i tidligere forskning på fremvekst og oppslutning om private sertifiseringsordninger i andre næringer, vil denne studien se på hvordan ulike faktorer i oppdrettsselskapers omgivelser kan forme selskapers motivasjon for sertifisering. Å oppnå sertifisering krever i de fleste sammenhenger overholdelse av strengere krav til produksjons- og arbeidspraksis enn selskapene er lovpålagt. Gulbrandsen (2010: 170) hevder at slike prestasjonsbaserte ordninger gir selskapene insentiver til å forbedre miljø og sosiale forhold. Selskapenes motivasjoner for sertifisering er trolig mangeartede, og de teoretiske tilnærmingene i oppgaven vil bidra til ulike tolkninger av selskapenes motivasjoner. Oppgaven vil kunne bidra til å fylle et hull i litteraturen om ikke-statlige former for regulering ved å studere selskapers motivasjoner for privat sertifisering i norsk lakseoppdrettsnæring. Oppgavens problemstilling er:

Hvordan kan selskapers motivasjoner for sertifisering av Aquaculture Stewardship Council i norsk lakseoppdrettsnæring forklares i lys av faktorer i selskapers omgivelser?

Problemstillingen kan undersøkes fra flere innfallsvinkler, og det er gjort valg med tanke på analytisk rammeverk og metode. Oppgaven tar utgangspunkt i to teoretiske tilnærminger som forklarer aktørers atferd. Den første ser på selskaper som profittmaksimerende aktører, mens den andre ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører.

Da det er lite forskning på private sertifiseringsordninger i oppdrettsnæringen, har jeg benyttet funn fra tidligere forskning på fremvekst og oppslutning om slike ordninger i skogbruks- og fiskerinæringen. Auld, Gulbrandsen og McDermott (2008) og Gulbrandsen (2010) har identifisert flere analytiske tilnærminger som jeg har valgt å inkludere i mitt analytiske rammeverk. Jeg anser forskningen som relevant fordi næringene de har studert, har flere likheter med oppdrettsnæringen som for eksempel bruk av naturressurser og eksportavhengighet. De analytiske tilnærmingene fra tidligere forskning blir i denne studien omtalt som faktorer i selskapers omgivelser. Disse faktorene er offentlig regulering, offentlige myndigheters rolle, ikke-statlige organisasjoner rolle, etableringsprosessen og krav i ASC og marked. Jeg tar utgangspunkt i disse faktorene og benytter dem som analytiske knagger for å belyse selskapers motivasjon for ASC-sertifisering. Disse motivasjonene vil analyseres i lys av de teoretiske tilnærmingene som ser på selskaper som profittmaksimerende og normstyrte, profittsøkende aktører.

Det er vanskelig å si noe sikkert om hva som motiverer selskaper til frivillig sertifisering. Det er likevel interessant i et statsvitenskapelig perspektiv å forstå hva som kan medvirke til at selskaper frivillig tar på seg strengere former for regulering enn de er lovpålagt. Dette er kanskje spesielt interessant når man fokuserer på Norge, da næringen i Norge anses for å være en av de strengest regulerede i verden (Liabø mfl. 2007: 58).

Det er flere typer data som kan bidra til å forklare selskapers motivasjoner for ASC-sertifisering i norsk lakseoppdrettsnæring. Studien har valgt å kombinere to former for datainnsamling: dybdeintervjuer med nøkkelpersoner og dokumentgjennomgang av møtoreferater fra Laksedialogene, offentlige dokumenter i form av stortingsmeldinger, strategier og lovverk, samt forskningsrapporter, medieoppslag, sertifiseringsrapporter og selskapenes årsrapporter.

I oppgaven vil det først presenteres relevant bakgrunnsinformasjon om norsk lakseoppdrettsnæring og ASC. Deretter vil det redegjøres for det analytiske rammeverket som inkluderer teoretiske tilnærminger og tidligere forskning. Videre vil de metodiske valgene beskrives, og de empiriske dataene blir presentert. Analysen viser selskapenes motivasjon for sertifisering i lys av de teoretiske tilnærmingene om selskapers atferd. De identifiserte

motivasjonene vil plasseres langs dimensjonene enkel-sammensatt, kortsiktig- langsiktig og selskap-næring. Til slutt vil det gjøres en oppsummering av studien, før konklusjon, samfunnsnytte og forslag til videre forskning presenteres.

1.2 Norsk lakseoppdrettsnæring og Aquaculture Stewardship Council

Lakseoppdrettsnæringen i Norge startet som en supplementær næring for fiskere langs kysten på 1960-tallet, men har i løpet av de siste tiårene utviklet seg til å bli en stor og industrialisert næring med omtrent 1000 konsesjoner for lakseoppdrett. Fra å bestå av mange små selskaper, er det nå få og store selskaper som har de fleste tillatelsene (Kontali Analyse 2015: 9). Norge er i dag verdens største produsent av atlantisk laks, og totalproduksjonen i Norge i 2014 var 1 198 000 tonn (Kontali Analyse 2015: 5).

Lakseoppdrettsnæringen er sett på som viktig for norsk økonomi og for sysselsetting og verdiskaping langs kysten. Målt i bidrag til BNP var verdiskapningen fra norsk havbruk om lag 8,41 milliarder kroner i 2012 og om lag 15,3 milliarder kroner i 2010, ekskludert ringvirkningene (St. meld.nr 16 2014-2015: 23). Verdiskapningen varierer grunnet svingninger i lakseprisene, og økte laksepriser har trolig ført til høyere verdiskapning i 2013 og 2014 (St. meld.nr 16 2014-2015: 23). I 2014 var Norges andel av verdens totale produksjon av atlantisk laks 54 %. (St. meld. nr. 16 2014-2015: 24). Sysselsettingen i 2013 var over 9 000 årsverk (St. meld.nr 16 2014- 2015: 24), og inkludert avledet virksomhet langs hele norskekysten var sysselsettingen over 14 000 årsverk (Andreassen & Robertsen 2014: 59). Den største veksten i norsk oppdrettsproduksjon er forventet i Nord-Norge (Aadland 2016).

En omdømmeundersøkelse som nylig er gjennomført i regi av Norges Sjømatråd og TNS Gallup viser at lakseoppdrettsnæringen har det de kaller på grensen til et «sårbart omdømme» blant den norske befolkningen. Samtidig har produktet laks ifølge undersøkelsen «godt omdømme» (Ytreberg 2016).

Oppdrettsnæringen blir ansett å være en relativt klimavennlig produksjon av proteinrik mat. Sammenlignet med andre proteinrike produkter som storfe, svin og får, har laksen lavere CO₂ utslipp per kilo og ligger omtrent på nivå med kylling (Winther mfl. 2009: 66). Videre blir norsk oppdrettslaks oppfattet som sunt produkt (St.meld. nr. 16. 2014-2015: 7). Oppdrettsnæringen blir sett på som en løsning på utfordringer knyttet til overfiske av villfisk, og næringen kalles «den blå revolusjonen» (Smith 2014: 20).

Samtidig er det flere utfordringer knyttet til næringens belastning på miljøet, spesielt når det gjelder sykdommer, parasitter, genetisk påvirkning på villaks, utslipp av næringssalter og bruk av marint råstoff i fiskefôr (Fiskeri- og kystdepartementet 2009).

Havforskningsinstituttet (Svåsand mfl. 2016) la nylig frem en oppdatert risikovurdering av norsk fiskeoppdrett som konkluderte med at lakselus og rømt oppdrettslaks er de største utfordringene. Dette er i tråd med offentlige dokumenter som beskriver utfordringer i næringen (Fiskeri- og kystdepartementet 2009; St. meld. nr. 16. 2014-2015), og kan tyde på at tiltak iverksatt av myndighetene og næringen selv ikke har hatt ønsket eller tilstrekkelig effekt.

Oppdrettslaks produseres i all hovedsak i åpne merder i sjøen. Dette medfører fare for at laksen kan rømme og påvirke villaksbestandene genetisk. Rømming kan forekomme når operasjoner i og rundt merdene lager hull i nøtene, noe som for eksempel kan skje ved spyling av merdene. Rømming av oppdrettslaks har fått mye negativ oppmerksomhet, og forskning viser at rømt oppdrettslaks har en negativ påvirkning på villaksbestandene i Norge (Thorstad & Forseth 2015: 123). Vitenskapelig råd for laksefiskforvaltning viser at 78 % av norske villaksbestander ikke når kvalitetsnormens mål «god kvalitet» eller bedre (Thorstad & Forseth 2015: 123). Samtidig er det aktører som representerer næringen som setter spørsmålsteget ved om graden av den genetiske påvirkningen mellom oppdrettslaks og villaks er så klar som forskningen tyder på, ifølge Grøttum fra Sjømat Norge (intervju 2015).

Figur 1. Fiskeridirektoratets innmeldte rømmingstall av laks 2001-2016. Kilde: (Fiskeridirektoratet 2016a)

Fiskeridirektoratets innrapporterte rømmingstall fra 2001 til 2016 har et foreløpig toppår i 2006 hvor det ble rapportert om 921 000 rømte individer (Fiskeridirektoratet 2016a).

Fiskeridirektoratet er klar over at det er fare for underrapportering og at rømmingstallene trolig er høyere enn de innrapporterte tallene (Stenevik Djupevåg intervju 2016; Fiskeridirektoratet 2016a). NYTEK-forskriften og «Visjon nullflukt» er tiltak iverksatt av offentlige myndigheter for å begrense antall rømte fisk fra norske oppdrettsanlegg.

Utfordringer knyttet til forurensing og utslipp fra oppdrettsanlegg blir av norske myndigheter sett på som et lite miljøproblem generelt sett, men utslipp av næringsalter og organisk materiale kan ha negative miljøkonsekvenser på lokalt nivå (Strategi 2009: 1). At utslipp er et lite alvorlig problem, forklarer Arnesen fra Marine Harvest (intervju 2015) med at «anleggene i dag ligger stort sett på lokaliteter som har god vanngjennomstrømning og god kvalitet, hvor det blant annet er dypere vann». Det er likevel enkelte miljøorganisasjoner i Norge som omtaler utslippene som «kloakk» og som er sterkt kritiske til utslipp rundt oppdrettsanleggene, som Oddekalv i Norges Miljøvernforbund (Oddekalv intervju 2016). Både miljøorganisasjoner, næringen og forskningsmiljøer jobber med metoder for bruk av utslipp fra oppdrett til blant annet produksjon av makroalger. Særlig Bellona har et fokus på dette som en løsning på miljøutfordringene næringen står overfor (Leonczek 2016: 45).

Sykdommer og parasitter er trolig de største utfordringene for norsk lakseoppdrettsnæring og har konsekvenser for miljø, fiskevelferd og økonomi. Veterinærinstituttets Fiskehelsesrapport for 2015 viser at vanlige sykdommer og parasitter er lakselus, virussykdommer som pankreassykdom, hjerte- og skjelettmuskelbetennelse, infeksjøs lakseanemi og infeksjøs pankreasnekrose (Hjeltnes mfl. 2016: 6). Innrapporterte tall til Fiskeridirektoratet på svinn (dødelighet, rømming og utkast) viser tydelig at dødelighet fører til mest svinn (Fiskeridirektoratet 2016b). Bruk av antibiotika kan være en indikator på helsetilstanden i havbruksnæringa når det gjelder bakteriesykdommer (Strøm & Andersen 2016; Arnesen intervju 2015), men en nylig publisert rapport viser at bruken av antibiotika i norsk lakseoppdrettsnæring er nesten ikke-eksisterende (Strøm & Andersen 2016).

Lakselus er den utfordringen som får størst oppmerksomhet for tiden. Lakselus er en parasitt som lever naturlig i havet og som driver med vannstrømmene, og den kan smitte fra anlegg til anlegg og fra anlegg til villaks. Lakselusa får næring av å spise av fisken, og laks som er angrepet av lus, får merker og skader (Bakketeig mfl. 2016: 17). Det finnes både mekaniske og medikamentelle metoder for å behandle lakselus i oppdrettsanlegg.

Hydrogenperoksid er mye brukt, og fra 2009 til 2015 økte bruken fra 308 kg til 43 246 kg

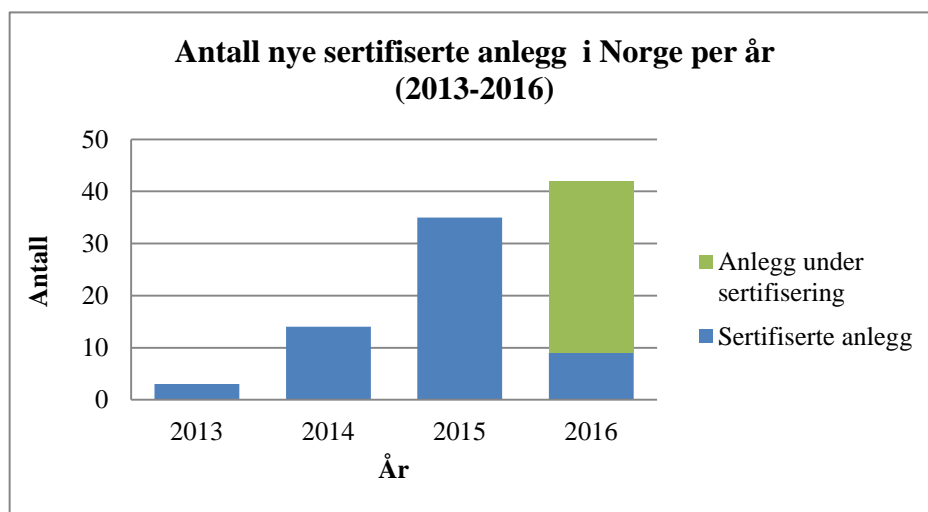
(Folkehelseinstituttet 2016). Myndighetene har en grense på 0,5 voksne hunn lus per laks og har utviklet et regelverk for hvilke medisiner som er lovlig å benytte. De har ingen tallfestet grense for antall medikamentelle behandlinger for å bekjempe lakselus og sykdom (Forskrift om lakselusbekjempelse 2012). Strengere lusekrav kan føre til flere behandlinger som kan påvirke miljø og fiskevelferd negativt. En utfordring med de medikamentelle metodene er at laksen utvikler resistens mot medisinen og at behandlingsmetodens effekt svekkes. Hurum fra oppdrettsselskapet Cermaq (intervju 2015) uttaler: «Næringen sliter med lus og at de behandlingsmetodene vi har hatt, ikke virker så godt lenger. Vi må finne nye metoder for å ha kontroll med lusa». Ferskvanns- og varmtvannsbehandling samt laser er nye metoder som er tatt i bruk for å behandle lakselus.

En annen utfordring for næringen er knyttet til marine føringredienser (Fiskeri- og kystdepartementet 2009: 1). Fôret inneholder fiskeolje og fiskemel fra pelagisk villfisk. I lys av internasjonale utfordringer med overfiske og nedgang i villfiskbestander, har blant andre miljøorganisasjoner fokusert på at det er viktig at bruken av marine ingredienser i fiskefôr til oppdrettsnæringen reduseres (Hurum intervju 2015). Økt bruk av vegetabiliske ingredienser som soya i fiskefôret har ført til utfordringer for kvaliteten på fisken og miljøutfordringer som avskoging av regnskogen, mener Arnesen fra Marine Harvest (intervju 2015). Skretting som er verdens største produsent av fiskefôr, mener at de nå kan produsere fiskefôr uten fiskemel (ILaks 2016).

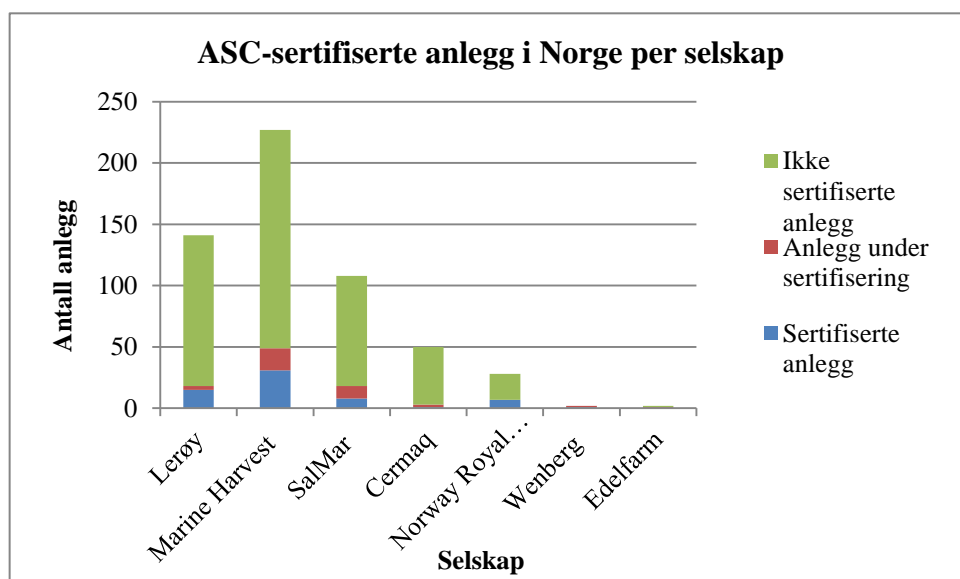
Det er altså vitenskapelig dokumenterte utfordringer knyttet til belastningen næringen påfører miljøet. Ikke-statlige organisasjoner har reagert på disse utfordringene og presser myndighetene til å regulere næringen strengere, samtidig som de presser næringen til å ta mer ansvar. Miljøorganisasjoner har tatt initiativ til å utvikle en privat sertifiseringsordning som setter krav til selskapenes produksjons- og arbeidsmetoder for å redusere næringens miljøbelastning. Private sertifiseringsordninger sees ofte på som en respons på miljøutfordringer og mangelfull regulering fra offentlige myndigheter, som gjennom markedsmekanismer kan bidra til å redusere utfordringer i en næring (Bush m.fl. 2013: 1067). Aquaculture Stewardship Council (ASC) er en privat sertifiseringsordning initiert av World Wildlife Fund (WWF) i samarbeid med Dutch Sustainable Trade Initiative (IDH). Organisasjonens visjon er:

To transform aquaculture towards environmental sustainability and social responsibility using efficient market mechanisms that create value across the chain (ASC 2016e).

ASC har åtte artsspesifikke standarder for tilapia, pangasius, skjell (muslinger, blåskjell, østers og kamskjell), laks og ørret, reker og cobia (ASC 2016e). Standarden er en tredjeparts sertifiseringsordning som sertifiserer anlegg som oppfyller krav knyttet til blant annet rømming, sykdommer og sykdomsbehandling, fôr, utslipp og sosiale forhold. Standardene er utviklet gjennom dialogmøter mellom ulike interessenter som blant andre miljøorganisasjoner, næringsrepresentanter, forskere og interesseorganisasjoner. Det har til sammen vært over 2 000 deltakere på dialogmøtene. Laksestandarden til ASC er et resultat av Salmon Aquaculture Dialogues (Laksedialogene) som ble gjennomført fra 2005 frem til første utgave av standarden var klar i 2012.

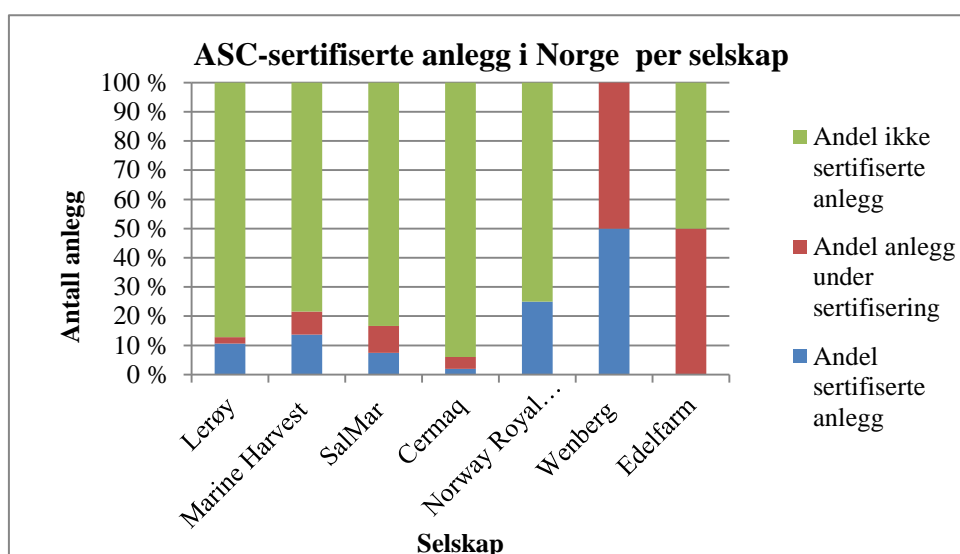
Figur 2. Antall nye sertifiserte anlegg i Norge per år 2013-2016. Kilde: (ASC 2016a)

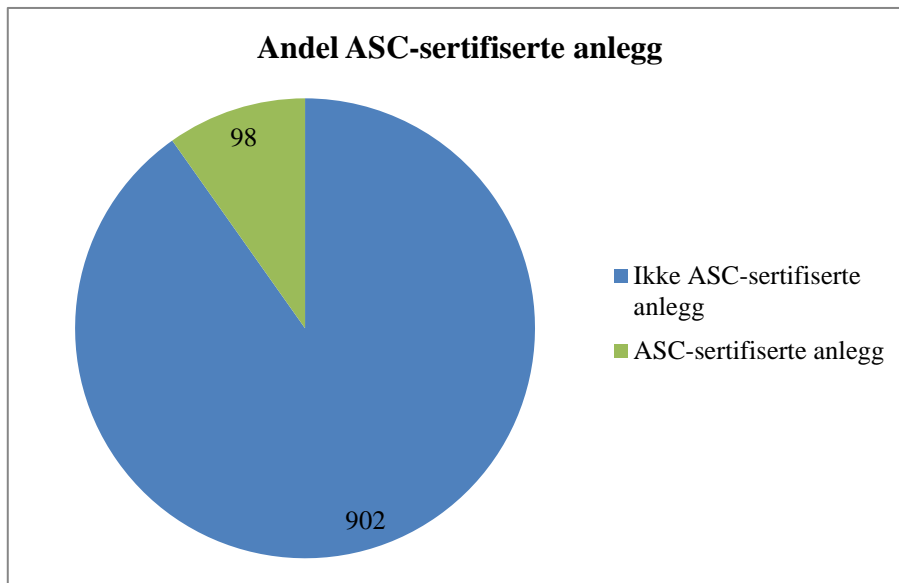
Figur 3. ASC- sertifiserte anlegg i Norge per selskap. Kilde:(ASC 2016a)

Oppslutningen måles etter antall anlegg som er sertifiserte eller er under sertifisering. Fra det første anlegget i Norge ble ASC-sertifisert i 2013, har det vært en stadig økning av nye ASC-sertifiserte anlegg (figur 2) (ASC 2016a; ASC 2016c). 2. mai 2016 var det 65 anlegg som var sertifisert etter ASC (ASC 2016a). De eies av Lerøy Seafood Group (15), Marine Harvest (31), SalMar (8), Cermaq (3), Norway Royal Salmon (7) og Wenberg Fiskeoppdrett (1). Videre er det 33 anlegg som er under sertifisering, og de eies av Lerøy Seafood Group (3), Marine Harvest (18), SalMar (10), Wenberg Fiskeoppdrett (1) og Edelfarm (1) (figur 3) (ASC 2016a; ASC 2016b). Det er stor forskjell på antall konsesjoner selskapene som har sertifiserte anlegg har og hvor stor andel av deres produksjon som er ASC-sertifisert. Marine Harvest har 227, Lerøy Seafood Group 141, SalMar 108, Cermaq 44, Norway Royal Salmon 27 og Wenberg Fiskeoppdrett og Edelfarm har begge to konsesjoner (Kontali Analyse 2015: 12, 32, 35, 67; ASC 2016a; ASC 2016c).

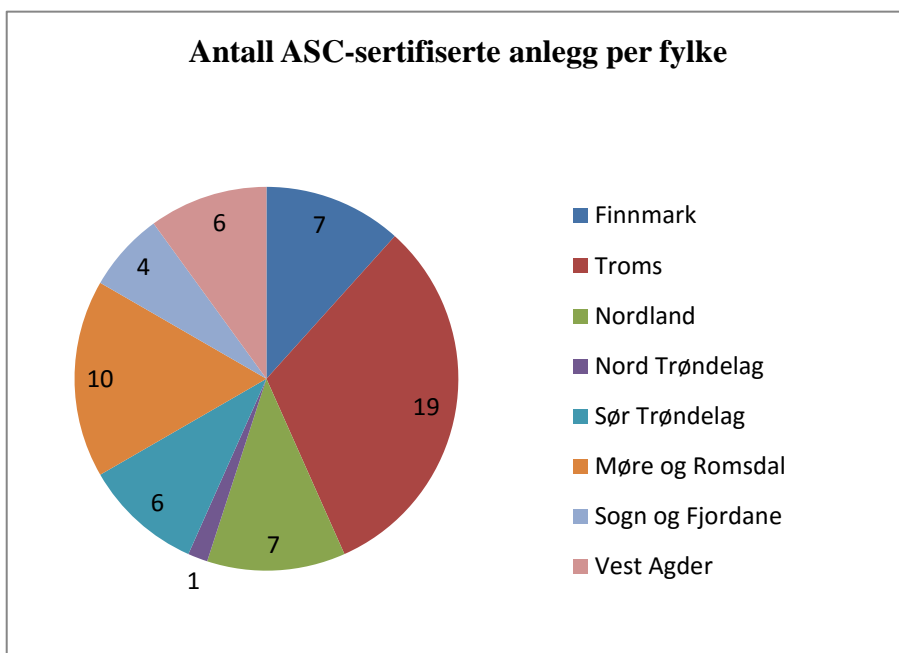
Av totalt omtrent 1000 anlegg i Norge, eier selskapene som har ett eller flere ASC-sertifiserte anlegg over halvparten av disse. Marine Harvest, Lerøy Seafood Group, Cermaq og Norway Royal Salmon har offentliggjorte målsetninger om at alle deres anlegg skal være sertifisert innen 2020 (Marine Harvest 2015: 19, Cermaq 2014: 40; Stensvold intervju 2016, Lerøy Seafood Group 2016). Når de dette målet, vil over halvparten av norsk lakseoppdrettsanlegg være sertifisert etter ASC. Det er nå omtrent 9 % av alle oppdrettsanlegg for laks, ørret og sjøørret i Norge som enten er sertifisert eller er under sertifisering til ASC (figur 5) (Fiskeridirektoratet 2016a; ASC 2016a; ASC 2016b).

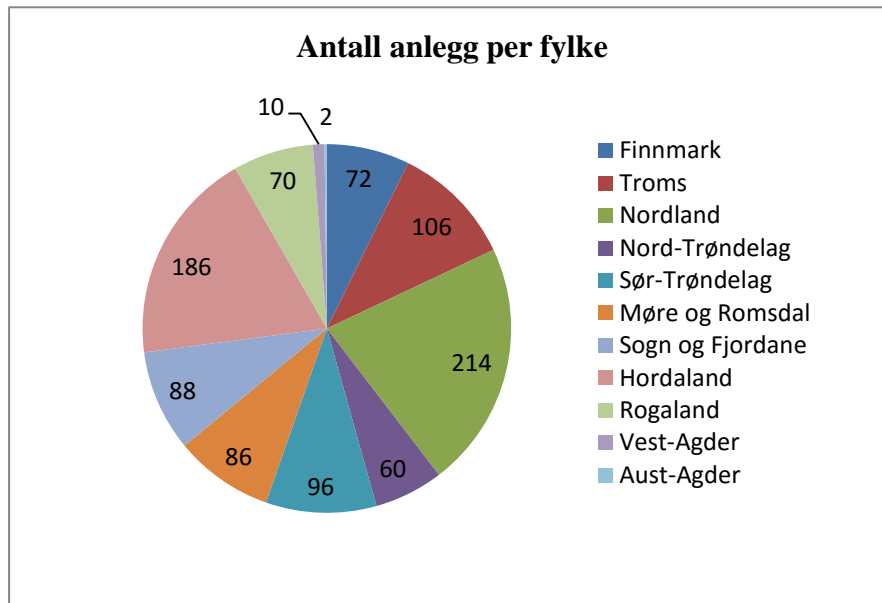
Figur 4. ASC-sertifiserte anlegg i Norge per selskap i prosent av alle anlegg. Kilde: (ASC 2016a; ASC 2016c; Kontali Analyse 2015: 32, 35, 67)

Figur 5. Antall ASC-sertifiserte anlegg i Norge av totalt antall anlegg. Kilde: (ASC 2016a; Kontali Analyse 2015).

Figur 6. Antall sertifiserte anlegg per fylke. Kilde (ASC 2016a)

Figur 7. Antall anlegg per fylke. Kilde: (Fiskeridirektoratet 2016a)

Anleggene for lakseproduksjon ligger langs hele norskekysten, og figur 6 og 7 viser stor spredning når det gjelder antall anlegg og antall sertifiserte anlegg per fylke. Det er rimelig å anta at selskap først prioriterer å sertifisere de anleggene som de er mest trygge på oppfyller standardens krav (Meldre Pedersen intervju 2016; Hurum intervju 2015). Om man sammenligner figur 6 og 7 ser man at Nordland har flest anlegg (214), men bare sju av disse er ASC-sertifiserte. Hordaland har 186 anlegg, og av disse er kun seks ASC-sertifiserte. Finnmark har 106 konsesjoner, men har flest ASC-sertifiserte anlegg (19). Figurene viser at over halvparten av anleggene som er ASC-sertifisert, ligger i Finnmark, Troms og Nordland, mens det er kun en tredjedel av anleggene ligger i disse fylkene (Fiskeridirektoratet 2016a, ASC 2016a).

I dette kapitlet har jeg presentert problemstillingen og aktualisert og kontekstualisert den. Presentasjonen av norsk lakseoppdrettsnæring og Aquaculture Stewardship Council er ment som et bakteppe for studien ved å gi et lite innblikk i omgivelsene til selskapene. Gjennomgangen har vist hva som ses på som de største miljøutfordringene i næringen. Dette er relevant for studien fordi det trolig er slik at disse utfordringene må sees på som en betingelse for oppslutningen om ASC. Videre viser dette kapitlet oppslutningen om ASC i norsk lakseoppdrettsnæring per dags dato. Dette er relevant informasjon for å få forståelse for omfanget av det som studeres i oppgaven. I det neste kapitlet vil det analytiske rammeverket presenteres.

2. ANALYTISK RAMMEVERK

Det er foreløpig lite forskning på private sertifiseringsordninger i oppdrettsnæringen, og vi vet derfor lite om hva som kan forklare oppslutningen om slike ordninger i denne næringen. Det analytiske rammeverket i denne studien består av teoretiske tilnærminger og tidligere forskning. Rammeverket kan være et verktøy for å forklare hvordan faktorer i omgivelsene til selskapene former selskapenes motivasjoner for sertifisering, og videre hvordan selskapers motivasjoner kan analyseres i lys av de to teoretiske tilnærmingene.

Det teoretiske rammeverket bygger på to grunnleggende teorier om aktørers atferd, som spisses til selskapers atferd og mer spesifikt selskapers atferd når det kommer til miljøutfordringer, private sertifiseringsordninger og ASC. Den ene tilnærmingen går ut på at selskaper er profittmaksimerende aktører, mens den andre ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører.

Den tidligere forskningen på private sertifiseringsordninger i andre næringer har identifisert flere faktorer i selskapers omgivelser som påvirker oppslutningen om slike ordninger: offentlig regulering, offentlige myndigheters rolle, ikke-statlige organisasjoners rolle, etableringsprosessen og krav i ASC og marked. I denne oppgaven vil det undersøkes om disse faktorene kan bidra til å forklare selskapers motivasjoner for ASC i norsk lakseoppdrettsnæring. Det er trolig slik at de ulike faktorene som er inkludert i studien, kan forme selskapers motivasjon på ulike måter.

2.1 Selskaper som profittmaksimerende aktører

Et grunnleggende perspektiv for å forklare aktørers atferd, er at aktører gjør det som er mest lønnsomt for dem. Konsekvenslogikken utviklet av March og Olsen (1984: 736) forklarer aktørers atferd som drevet av preferanser og forventninger om positive konsekvenser. Aktører vil ifølge denne logikken handle slik de tror vil maksimere nytte (March & Olsen 1984: 736), uavhengig av om det er det rette å gjøre ut i fra aktørens identitet og i tråd med etablerte normer i samfunnet. Tilnærmingen ser på aktører som styrt av egeninteresse og rasjonalitet, og deres atferd er bestemt av en nytte-kostnadsvurdering om hva som vil maksimere deres interesser (Hall & Taylor 2006: 43). Den kan knyttes til rasjonell aktørteori som ser på aktører som rasjonelt kalkulerende, hvor konsekvenstenkning og instrumentalisme står sentralt. Ifølge denne tilnærmingen gjør man noe fordi man mener det er den beste måten å oppnå en ønsket konsekvens (March & Olsen 2009: 5).

Når det kommer til selskaper som er analyseenheter i denne studien, vil det være mer hensiktsmessig å snakke om profittmaksimerende aktører enn nyttemaksimerende, dette er fordi selskapenes hovedmål må sies å være profitt. Profitt er i denne oppgaven altså en operasjonalisering av interesser eller nytte som blir brukt i de mer generelle tilnærmingene til March og Olsen. Selskapene ønsker å maksimere lønnsomhet, uavhengig av om metoden det gjøres på er verdsatt i samfunnet eller ikke. Men forskning viser at det er en sammenheng mellom selskaper som har økonomisk suksess og deres strategier knyttet til samfunnsansvar (Laszlo 2008; Falck & Hebllich 2007).

Når det er snakk om miljøutfordringer, vil selskaper ut i fra tilnærmingen som ser på selskaper som profittmaksimerende aktører, ta hensyn til miljøet fordi det er lønnsomt for dem. Berry og Rondinelli (1998: 38) beskriver det som “the need to protect the environment and conserve natural resources is now a value embraced by the most competitive and successful multinational companies”. Porter og Van der Line (1995a: 126) mener at det i mange sammenhenger vil lønne seg for selskapene å overholde strengere reguleringer fordi det positivt kan påvirke selskapers ressursproduktivitet. Dette er i tråd med at man kan forstå selskapers samfunnsansvar som en strategi for selskapet til å maksimere lønnsomhet (Friedman 1970). I følge denne tilnærmingen vil selskaper i liten grad begrunne sine handlinger i lys av sosiale og politisk forhold, og vil ikke vektlegge bekymringer for konsekvenser og risiko deres virksomhet har på miljø og samfunn (Skjærseth & Eikeland 2013: 30). Selskaper vil altså kun overholde frivillige krav til sin produksjon hvis det maksimerer økonomisk interesse (Porter & Van der Linde 1995a: 120). En del litteratur legger vekt på at selskaper frivillig kan forplikte seg til strengere miljøkrav for å minke presset om strengere offentlige reguleringer (Skjærseth & Eikeland 2013: 31).

Selskaper velger å sertifisere sine anlegg etter private sertifiseringsordninger, er dette fordi de anser det som en metode for å maksimere sin profitt gjennom markedsfordeler som pristillegg, økt markedstilgang og bedre omdømme (Bartley 2007: 308; Klein 1997; Spar 1998; Gulbrandsen 2006: 478). Private sertifiseringsordninger er en form for markedsregulering som blir sett på som løsninger på kollektive problemer (Bartley 2007: 307). Den kan bidra til å løse utfordringer i en næring som ingen rasjonelle aktører er villige til å løse på egenhånd. Overholdelse av slike krav kan ha en positiv effekt på næringens utfordringer fordi det medfører endringer i produksjons- og arbeidspraksis, samtidig som det gjennom markedsmekanismer gir aktører positive sanksjoner (Gulbrandsen 2010: 478).

Tilnærmingen som ser på selskaper som profittmaksimerende aktører går ut i fra at aktører handler etter hva de tror vil gi mest positive konsekvensene for dem, men March og Olsen (1984: 736) setter spørsmålsteget ved hvor mye vi egentlig kan vite om konsekvensene av våre handlinger. Tilnærmingen presenterer et forenklet bilde av selskapers atferd (Peters 2005: 82-83), og den overser derfor trolig noen sentrale dimensjoner for å forstå hvorfor selskaper velger å sertifisere sine anlegg etter ASC.

For å oppsummere tilnærmingen som ser på selskaper som profittmaksimerende aktører, kan man si at selskaper frivillig vil sertifisere sin produksjon etter private sertifiseringsordninger fordi de anser at nytten av sertifisering som større enn kostnaden. Man kan si at selskaper er styrt av en nytte-kostnads kalkulasjon i sin vurdering av ASC-sertifisering, og de vil begrunne sertifiseringen i at den gir positive markedsgevinster for selskapet. Det kan være både kortsiktige og langsiktige motivasjoner som er sentrale ut i fra denne tilnærmingen. Trolig vil det være slik at de kortsiktige motivasjonene tydeligst kan knyttes til at selskaper er profittmaksimerende fordi det i et kortsiktig perspektiv er færre andre forhold som påvirker selskapers vurderinger.

2.2 Selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører

Et annet grunnleggende perspektiv for å forklare aktørers atferd er at de handler ut i fra deres identitet og det som blir sett på som riktig å gjøre. Identitetslogikken utviklet av March og Olsen (1984,1998) går ut på at aktører vurderer hva som er det rette å gjøre i en situasjon, ut i fra deres identitet, uavhengig av den forventede konsekvensen av handlingen. Denne tilnærmingen ser på «human action driven by rules of appropriateness or exemplary behavior Rules are followed because they are seen as natural, rightful, expected, and legitimate» (March & Olsen 2009: 3). Tilnærmingen utelukker ikke at aktører har preferanser og at disse bidrar til å forme aktørers handlinger, men det er ikke kun aktørers vurdering av kost-nytte og forventninger om konsekvenser som ligger til grunn for handling. Det kan også være at aktører opplever at handlingen er i tråd med identitet og at handlingen vil bidra til å innfri aktørers rolle i samfunnet (March & Olsen 1989: 163): «Hva er situasjonen? Hvem er jeg? Hva er det rette for meg å gjøre ut i fra hvem jeg er?». Elster (1989: 102) hevder at om man er styrt av sosiale normer, vil man ikke utelukkende legge vekt på hva slags utbytte handlingen vil gi for en selv. Man vil ikke gjøre x fordi det leder til y, men fordi mange andre gjør x eller fordi det er bra om alle gjør x. Han stiller likevel spørsmål om man kan følge normer fordi det kan rasjonalisere egeninteresse, altså at det å følge disse normene vil lønne seg.

En spissing av tilnærmingen for å forklare selskapers aktører vil gå ut på at selskaper er normstyrte og søker profitt ved bruk av verdsatte metoder. I denne studien vil normer knyttes til forventninger om miljøansvar. Tilnærmingen hensyntar at selskaper er sosiale og vil overholde reglene fordi de gjennom en læringsprosess og internalisering av normer også opplever kravene i tråd med normer og deres identitet. Selskapers vurdering av lønnsomhet er i større grad basert på langsiktig tenkning, og vurdering av selskapets lønnsomhet sees i lys av etablerte normer og forventninger fra omgivelsene.

Gunningham, Kagan og Thorton (2004) mener at selskaper i økende grad handler i tråd med deres «sosiale lisens», altså at forventninger fra samfunnet begrenser deres virksomhet ved at de ikke kan drive på en måte som samfunnet anser som uakseptabel. De ser for seg at selskaper, også i tilfeller hvor det ikke er lønnsomt, er opptatt av å imøtekomme forventninger fra samfunnet. Selskaper trenger en lisens fra samfunnet til å drive sin virksomhet, og dette er en driver for selskaper til å gjøre mer enn loven krever av dem. Selskapers miljøstrategier handler om mer enn kun næringsinteresser. De må også forstås som politiske respons på press fra sivilsamfunnet og myndighetene om å møte miljøutfordringer (Falkner 2008: 59). Selskapene vil være bekymret for langsiktige, sosiale konsekvenser av sin virksomhet (Skjærseth & Eikeland 2013: 32).

Selskapers strategier blir i større grad enn tidligere formet av hensyn til miljø og sosiale forhold. Bedrifters samfunnsansvar (corporate social responsibility/CSR) kan forstås som selskapers forpliktelser til å ta ansvar for å beskytte og forbedre samfunnet som helhet og selskapet som organisasjon (Davis & Blomstrøm 1975: 6). Bedrifters samfunnsansvar kan også forstås som hvordan selskaper viser åpenhet og ansvarlighet ved å overholde regler, normer og standarder som begrenser deres arbeids- og produksjonsmetoder (Levy & Kaplan 2007: 434). Det kan forstås som et dynamisk, sosialt system eller som sosiale forpliktelser for selskaper (McGee 1998: 379). Haufler (2001: 2) beskriver bedriftenes samfunnsansvar som “a potential new source of global governance, that is, mechanisms to reach collective decisions about transnational problems with or without government participation”.

For å oppsummere tilnærmingen som ser på selskaper som normstyrte profittsøkende aktører, kan man si at selskaper frivillig sertifiserer sin produksjon etter ASC fordi de anser at ordningen er i tråd med deres normer og identitet. Samtidig vil det trolig være en lønnsom investering, og man kan tenke seg at selskaper begrunner sertifisering i selskapets samfunnsansvar og ser på det som en løsning på miljøutfordringene næringen står overfor. Det er både kortsiktige og langsiktige motivasjoner som kan være sentrale for selskaper ut i

fra denne tilnærmingen, men det er trolig slik at de langsiktige motivasjonene tydeligst kan knyttes opp mot denne tilnærmingen. Dette er fordi vurderinger av langsiktige økonomiske motivasjoner ofte må inkludere hensyn til etablerte normer, og derfor kan disse motivasjonene være vanskelige å skille fra normer.

2.3 Selskapers strategier som en kombinasjon av tilnærmingene

Begge tilnærmingene som er presentert ovenfor, legger til grunn at selskaper styres av lønnsomhet, men tilnærmingene skiller seg fra hverandre i hvordan lønnsomhet forstås og vurderes av aktørene. Tilnærmingene er abstrakte og satt sammen av bidrag fra statsvitenskap og økonomi, og det kan være vanskelig å operasjonalisere tilnærmingene for den empiriske verden som studeres. En utfordring operasjonaliseringen av tilnærmingen som ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører er at det vil være vanskelig å skille hva selskapene oppriktig føler et ansvar for og hva som gjøres av rene markedsinteresser. Begge tilnærmingene legger til grunn at selskaper handler etter økonomiske interesser, men de skiller seg i hvordan selskapene begrunner det, og i hvilket tidsperspektiv de har for å innfri de økonomiske interessene. Det vil være lettere å skille de to tilnærmingene konseptuelt enn empirisk. Tilnærmingene vil trolig likevel kunne være nyttige for å få økt forståelse for hvorfor selskaper i norsk lakseoppdrettsnæring sertifiserer sine anlegg etter en frivillig, privat sertifiseringsordning.

I denne sammenheng kan man ikke si at selskapene kan maksimere sin nytte med metoder som de anser som upassende. Gjennom private sertifiseringsordninger kan selskaper maksimere lønnsomhet, samtidig som de imøtekommer forventninger om at selskaper skal ta samfunnsansvar. Det som er interessant her, er hvordan selskapene vurderer at sertifisering lønner seg. Begrunner de sine motivasjoner i profittmaksimering eller vektlegges også sosialt ansvar og en anerkjennelse av at næringens utfordringer må løses? Det er trolig slik at de to tilnærmingene utfyller hverandre (Olsen 2001: 19). I lys av selskapers motivasjoner for ASC-sertifisering, kan selskaper både sees på som profittmaksimerende aktører og som normstyrte, profittsøkende aktører som søker lønnsomhet ved gjennom verdsatte metoder.

Det er trolig ikke riktig å se på selskapenes motivasjoner for ASC-sertifisering som følge av enkeltvalg, men som en prosess hvor det er tatt flere avgjørelser, og deres motivasjoner er derfor sammensatte. Det kan også være at selskapers motivasjoner for sertifisering endres i løpet av prosessen. Dette er i tråd med March og Olsen (1998: 953) som sier at en aktørs deltakelse først kan ha vært styrt av forventninger til positive konsekvenser og interesser, men

deretter kan knyttes mer til identitet og normer. For en oppdretter som driver etter det som er miljømessig forsvarlig ifølge standarden, vil disse reglene og normene for miljømessig drift etter hvert kunne bli en del av oppdretterens identitet, som at «det er sånn jeg driver». Dette er i tråd med Axelrod (1984) sin ide om at det som vi trodde vi gjorde ut ifra et nytteperspektiv, etter hvert kan bli noe vi gjør fordi vi forstår at det er en riktig måte å gjøre det på.

Det er trolig også slik at å overholde krav i ASC kan være lønnsomt for produsentene samtidig som eller fordi det gjør dem «grønnere». Med det menes både at selskapet kan få en identitet som miljøbevisst og at de faktisk reduserer miljøbelastningen. Det kan altså være sammenfallende økonomiske og miljømessige verdier som fremmer selskapenes grønne strategier, en vinn-vinn-situasjon (Porter og Van der Line 1995a: 126). Det kan tenkes at det er slik at selskapers interesser om profitt ligger inne i et filter som består av verdsatte metoder for å oppnå lønnsomhet. For å oppnå profitt vil de fleste selskapene vurdere sine næringsinteresser i lys av etablerte normer om bedrifters samfunnsansvar for omgivelsene de operer i. ASC vil være i tråd med selskapers nyttemaksimerende motivasjoner fordi sertifiseringen gir økt markedstilgang og pristillegg, men ASC-sertifisering kan også være i tråd med selskaper som vurderer lønnsomhet gjennom etablerte normer om samfunnsansvar.

Bansal og Roth (2000: 717) spør seg «why companies go green» og trekker frem konkurransefortrinn, legitimering og økologisk ansvar som hovedmotivasjoner. Tidligere forskning har fokusert på lovgivning, press fra interessenter, økonomiske muligheter og etiske motivasjoner som de mest sentrale driverne for at selskaper tar miljøansvar (Bansal & Roth 2000: 717). Prakash (2001: 286) trekker frem at en ikke kun kan se på eksterne faktorer for å forklare hvorfor selskaper har en proaktiv miljøstrategi. De eksterne faktorene kan påvirke selskapenes motivasjon, men det er også selskapsinterne forhold som avgjør hvordan selskapene forstår seg på og forholder seg til de eksterne faktorene. Han legger til at ved å fokusere på selskapsinterne forhold, vil man kunne skille selskaper og ikke se på dem som en uniform enhet. Som en avgrensning i oppgaven, vil ikke selskapsinterne faktorer inkluderes i denne studien. Falkner (2008: 37) og Levy og Newell (2000: 63) sine teorier viser hva som former selskapers strategier, og trekker frem at både selskapsinterne faktorer og faktorer i omgivelsene til selskapene kan forme strategiene. Press og insentiver fra markedet kan være de samme for alle selskaper, men selskaper vil kunne ha forskjellige interesser og ulike strategier for å tilfredsstille disse insentivene fordi de har ulike forståelse av situasjonen (Falkner 2008: 37). Selskapers preferanser blir utviklet i interaksjonen mellom markeder, det politiske miljøet og den sosiale konteksten:

Business strategies are primarily driven by perceptions of economic interests, filtered through particular national lenses and constrained by specific political and social contexts that vary by issue over time. Economic, political and cultural forces interact in complex ways to produce the outcomes on each of the issues (Levy & Newell 2000: 10).

Falkner (2008: 37) viser med en neo-pluralistisk tilnærming hvordan selskapers strategier er formet av to forhold: Det første er deres posisjon i markedet og hvordan nye reguleringer vil påvirke denne posisjonen. Det andre er de institusjonelle omgivelsene til selskapet som kultur og felles normer i nettverk av selskaper som kan «provide a filter through which economic interests are perceived» (Falkner 2008: 37). Det vil si at det er sosiale og institusjonelle forhold i omgivelsene til selskapene som vil være med å forme deres interesser og strategier. Dette kaller Levy og Newell (2000: 64) for en «passive revolution» som vil si selskapenes forsøk på å ta til seg press fra omgivelsene og beskytte sin egen posisjon.

Studier av selskaper har identifisert både enkle og sammensatte motivasjoner for å overholde strengere krav enn de er lovpålagt. Enkle motivasjoner er det vi tenker på som tradisjonelle næringsinteresser (Vormedal under publisering). Sammensatte motivasjoner er interesser som innebærer nytte-kostnadsvurderinger og risikovurderinger, men disse kommer også ut av en normativ agenda om «å gjøre det rette». Videre kan man skille mellom langsiktige og kortsiktige motivasjoner. Det er logisk at mange av de enkle motivasjonene også vil være kortsiktige, mens de sammensatte motivasjonene ofte er mer langsiktige (Prakash 2001). Vormedal (under publisering) har undersøkt drivere bak Marine Harvest sin proaktive bærekraftstrategi. Hennes hovedfunn er at selskapet ønsker å redusere sosial- og markedsrisiko, få godt omdømme, utvikle og institusjonalisere kultur og verdier, øke markedstilgang og tilfredsstillende kundekrav samt styrke selskapets markedsposisjon (Vormedal under publisering).

Enkle motivasjoner kan knyttes til profittmaksimerende selskaper og kortsiktig interesser hvor selskapets egeninteresse er sentralt. Sammensatte motivasjoner kan i større grad knyttes til selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører med langsiktige motivasjoner og motivasjoner som kan knyttes til næringen som helhet.

Tabell 1. Oversikt over teoretiske tilnærminger

Teoretiske tilnærminger			
Teoretisk tilnærming	Tilnærming til selskapets strategi	Selskapers motivasjon	Plassering av motivasjoner
Selskaper som profittmaksimerende	Rasjonalitet og profittmaksimering	Begrunner ASC-sertifisering i lønnsomhet for selskapet	Enkle, kortsiktige, selskapsinteresser
Selskaper som normstyrte, profittsøkende	Profitt og normer om sosialt ansvar Profitt ved verdsette metoder	Begrunner ASC – sertifisering i lønnsomhet gjennom normer om sosialt ansvar	Sammensatte, langsiktig, næringsinteresser

2.4 Privat regulering

Auld og Gulbrandsen (2013: 398) definerer privat regulering som frivillige standarder, regler og praktiser som er utviklet av ikke-statlige aktører og som styrer deltakernes atferd på et område. Denne formen for regulering er ikke basert på rettslig bruk av tvang, men på frivillig overholdelse av reglene. Den vil påføre aktører endringer i atferd som de ellers ikke hadde vært nødt til. Private sertifiseringsordninger og selskapers strategier for å overholde strengere krav enn myndighetskrav, kan forstås som en del av litteraturen på dette feltet.

Uavhengig av analytisk tilnærming kan man si at det generelt er enighet om at man i global miljøpolitikk snakker om et skifte fra “government” til “governance” (Rosenau & Czempiel 1992). Et av de første statsvitenskapelige bidragene som beskrev denne utviklingen var Cutler, Haufler og Porter (1999: 16), som hevdet at «private actors are increasingly engaged in authoritative decisions-making that was previously the prerogative of sovereign states». Hall Biersteker (2002: 4) utdyper dette med å beskrive privat regulering som at private aktører:

Claim to be, perform as, and are recognized as legitimate by some larger public (that often includes states themselves) as authors of policies, of practices, of rules, and of norms. They set agendas, they establish boundaries or limits of action, they certify, they offer salvation, they guarantee contracts, and they provide order and security. In short, they do many of the things traditionally and exclusively, associated with the state.

Cutler, Haufler og Porter (1999: 19) beskriver privat styring med tre hovedtrekk: For det første må de som er målgruppen for reguleringen, se på reglene som legitime. I dette tilfellet er det oppdrettsselskaper. For det andre må det være stor grad av samsvar mellom ulike private aktørers regler og beslutninger og for det tredje hevder de at private aktører implisitt eller eksplisitt må få sin myndighet til å ta beslutninger fra nasjonale eller internasjonale myndigheter (Cutler, Haufler & Porter 1999: 19). Det siste punktet er ikke i tråd med Bernstein & Cashore (2007: 348) som hevder at private former for regulering ikke har den samme legitimiteten overfor oppdrettsselskapene fordi de ikke er utviklet etter mandat fra suverene stater. De står heller ikke ansvarlig overfor stater, men de har likevel innflytelse i reguleringen av næringer. Denne innflytelsen får de ved aktivt å oppnå politisk legitimitet (Bernstein & Cashore 2007: 348).

Det kan identifiseres flere fokusområder innen studier av privat regulering. De mest sentrale har vært forholdet mellom privat og offentlig regulering (Eberlein mfl. 2014; Gulbrandsen 2014; Abbott Snidal 2009: 44), hvorfor selskaper velger å oppfylle frivillige krav fra privat aktører (King & Lenox 2000), hvordan privat aktører oppnår politisk innflytelse og legitimitet (Bernstein & Cashore 2007) og effekten av privat regulering (Gulbrandsen 2010, King & Lenox 2000). Det er i stor grad enighet om at privat regulering er en ny måte for ikke-statlige aktører å få innflytelse i internasjonal miljøpolitikk, men det er også bidrag som er kritiske til denne formen for regulering grunnet private aktørers mangel på demokratisk legitimitet og private aktørers mangelfulle evne til å regulere (Lipschutz 2005). Lipschutz & Rowe (2005: 26) setter et kritisk lys på privat styring og ser på det som en konsekvens av nedgang i staters kontroll over nasjonalt og internasjonalt næringsliv. Anderson, Daly og Johnson (1999: 32) trekker frem at det kan være både markedsmotivasjoner og motivasjoner knyttet til regulering som kan spille inn.

Litteraturen som beskriver feltet privat regulering er nyttig for å få en forståelse av ASC som en form for privat styring av norsk lakseoppdrettsnæring.

2.5 Private sertifiseringsordninger

Auld & Gulbrandsen (2013: 395) beskriver ulike analytiske perspektiver for å studere privat regulering. Det første perspektivet de trekker frem, fokuserer på regler, prosedyrer og institusjoner, altså et institusjonelt perspektiv som har sertifiseringsordninger som analyseenhet. Det andre perspektivet de trekker frem, setter selskapene som analyseenhet og spør hvorfor selskaper velger å sertifisere seg etter frivillige miljøkrav og hvordan ulikheter

mellom selskaper og sektorer kan forklares. Sentrale bidrag her er King og Lenox (2000) som forklarer hvorfor selskaper individuelt eller kollektivt velger å regulere markeder uten direkte innblanding fra stater. Innenfor dette perspektivet vil selskaper for eksempel sertifisere seg etter standarder for å øke markedstilgangen (Prakash & Potoski 2006). Sentralt her er kollektive handlingsproblemer, som kan bli mindre gjennom slike frivillige initiativ tatt av private aktører. Ut i fra dette kan man tenke seg at det er logisk å skille mellom næringsinteresser og selskapsinteresser. Motivasjoner for sertifisering kan være at sertifisering kan være en løsning på kollektive handlingsproblemer og derfor være i interesse for hele næringen, men andre motivasjoner kan knyttes opp mot enkeltsekskapers interesser.

Det er økende oppmerksomhet om fremveksten av private sertifiseringsordninger i næringen som kaffeproduksjon (Auld 2010, Raynold, Murray & Heller 2007), klesproduksjons (Bartley 2007), blomsterproduksjon (Bloomfield and Shleifer 2015), landbruk (Hatanaka, Bain & Busch 2005) og akvakultur (Bush mfl. 2013; Havice & Iles 2015). Prakash og Potoski (2005: 235) konseptualiserer frivillige sertifiseringsordninger som «klubber», som gjennom markedsmekanismer har som formål å endre produsenter atferd slik at den reduserer belastningen på miljøet. Det finnes flere eksempler på hvordan selskaper ikke bare responderer på slike frivillige krav, men også i større grad deltar i utviklingen av private standarder (Haufler 2001).

Privat regulering kan altså forstås som at private selskaper frivillig tilpasser eller endrer sin atferd (Auld & Gulbrandsen 2013: 396). En form for privat regulering er private sertifiseringsordninger som setter krav til arbeids- og produksjonsmetoder. Denne formen for privat regulering ansees som den viktigste (Vogel 2008: 261) og den med mest innflytelse på næringer ved at den «encourage compliance by recognizing and tracking, along the markets supply chain, responsibly produced goods and services» (Cashore & Bernstein 2007: 347).

Generelt for private sertifiseringsordninger er at produsenter ved å endre sine produksjons- og arbeidsmetoder kan tilfredsstillere kravene som er satt for å bli sertifisert. For miljøsertifiseringsordninger vil denne endringen i produksjons- og arbeidspraksis kunne redusere belastningen selskapets produksjon har på miljøet. Videre er det flere forhold som inkluderes i private sertifiseringsordninger. Miljø og arbeidsforhold er sentrale i mange store sertifiseringsordninger, og dyrevelferd og produktkvalitet er andre forhold som også inkluderes.

King og Lenox (2000: 698) beskriver selvregulering gjennom næringsbaserte sertifiseringsordninger som en ny måte å møte miljøutfordringer knyttet til vareproduksjon.

De trekker frem at det kan være eksterne interessenter som kan motivere eller presse selskaper til sertifisering. Miljøutfordringer og negativt omdømme er ofte knyttet til en næring som helhet, selv om det kan være at det er enkelt-selskaper som er problemet. Derfor hevder de at noen få selskaper som presterer dårlig kan skape frivillig miljøregulering for hele næringen.

Man kan skille mellom to ulike grupper ikke-statlige organisasjoner som har private sertifiseringsordninger (Nøstvold mfl. 2010: 2). Den ene, hvor ASC befinner seg, sertifiserer produkter og merker disse med sertifiseringsordningens logo i butikkene slik at konsumentene ser at produktet er sertifisert. Den andre gruppen sertifiserer produkter mellom bedrifter. GlobalGap er en slik type sertifiseringsordning for oppdrettsnæringen. Videre kan man skille private sertifiseringsordninger etter hvor uavhengige de er: førstepartssertifiseringer er den enkleste formen for sertifisering hvor produsentene sertifiserer seg selv. Den eneste garantien man har for denne sertifiseringen er produsentenes rykte (Nøstvold mfl. 2010: 2). Med det menes at et selskap med dårlig rykte som sertifiserer seg selv som miljøvennlig, vil ha liten troverdighet. Videre har man annenpartssertifisering som vanligvis gjennomføres av industrirelaterte aktører som for eksempel handels- eller næringsorganisasjoner. Den siste formen og den som studeres i denne oppgaven, er tredjepartssertifisering. I dette tilfellet er det en uavhengig aktør som foretar kontrollen (Nøstvold mfl. 2010: 2).

Det er konsensus på feltet om at private miljøsertifiseringsordninger er en ny måte for ikke-statlige aktører å få økt innflytelse i internasjonal miljøpolitikk (Gulbrandsen 2004, 2014; Pattberg 2007; Cutler, Haufler & Porter 1999; Bartley 2003; Cashore & Bernstein 2007). Lipschutz og Fogel (2002) setter imidlertid spørsmålsteget ved sivilsamfunnets evne til å finne raske løsninger på miljøutfordringer og ved sivilsamfunnets mangel på demokratisk ansvarlighet. Haufler (2001: 3, 121) er kritisk til hvor mye private standarder faktisk kan forbedre. Hun legger vekt på at utfordringene de er skapt for å bedre, fortsatt er staters ansvar:

While industry self-regulation has become a key component of the policy debate...
The problems that self-regulation attempts to address are often problems of national governance, and it is there that most responsibility still rests.

Denne delen har vist at feltet private sertifiseringsordninger i økende grad får oppmerksomhet fra forskere. Gjennomgangen ovenfor gir økt innsikt om tidligere forskning på private sertifiseringsordninger i andre næringer. Nedenfor presenteres faktorer i selskapers omgivelser som er identifisert i tidligere forskning som sentrale for å forklare fremveksten og oppslutningen om private sertifiseringsordninger i andre næringer. Disse faktorene er offentlig regulering, offentlige myndigheters rolle, ikke-statlige organisasjoners rolle,

etableringsprosessen og krav i ordningen og markedet. Det er en forventning om at det vil være mulig å identifisere motivasjoner for ASC-sertifisering i norsk lakseoppdrettsnæring med utgangspunkt i disse faktorene.

2.5.1 Offentlig regulering

Regulering av næringer er tradisjonelt sett på som offentlige myndigheters ansvar, og miljøhensyn er et av flere hensyn som skal tas i reguleringen av en næring. Tidligere forskning viser at mangelen på (effektive) nasjonale og internasjonale lover og konvensjoner kan være en faktor som kan bidra til å forklare fremveksten og oppslutningen om private sertifiseringsordninger (Gulbrandsen 2010: 29). I slike tilfeller kan private aktører, ofte ikke-statlige organisasjoner eller selskaper, se på det som nødvendig eller som en mulighet for å få på plass alternative mekanismer for regulering av næringen (Cashore & Bernstein 2007: 347).

Gulbrandsen (2010: 44, 51) hevder at privat skogbrukssertifisering vokste frem som ikke-statlige organisasjoners respons på økende internasjonal oppmerksomhet på avskoging, miljøutfordringene dette medførte og mangelen på rettslig bindende internasjonale avtaler for å begrense disse utfordringene. Fiskerinæringen har tradisjonelt hatt internasjonale rammeverk og politiske avtaler for å regulere fiskeriene. I forbindelse med Marine Stewardship Council (MSC) så ikke-statlige organisasjoner på de offentlige mekanismene som for svake til å regulere en næring med økende utfordringer knyttet til blant annet overfiske. Tidligere forskning viser at fremveksten av private sertifiseringsordninger er mer sannsynlig i næringer som har en svak offentlig regulering (Gulbrandsen 2010: 29) og selskaper som operer i en næring med stor belastning på miljøet, kan være mer villige til å sertifisere seg (King & Lenox 2000: 698). Private aktører kan altså fremme sertifiseringsordninger som en respons på det de anser som mangelfull statlig regulering.

Tidligere forskning viser at offentlig regulering kan påvirke fremveksten og oppslutningen om private sertifiseringsordninger fordi private aktører, som ikke-statlige organisasjoner, ser på reguleringen som mangelfull. I denne studien kan denne faktoren offentlig regulering spille inn i selskaperens motivasjon for ASC-sertifisering om informantene begrunner sertifisering i at næringen står overfor miljøutfordringer som ikke blir løst gjennom offentlig regulering.

2.5.2 Offentlige myndigheters rolle

Tidligere forskning viser at offentlige myndigheters rolle kan påvirke oppslutningen om private sertifiseringsordninger ved at de signaliserer at de er positive til slike private initiativ (Auld, Gulbrandsen & McDermott 2008: 196). Private sertifiseringsordninger er ofte utviklet uten særlig innblanding fra nasjonale myndigheter, men ordningene opererer ikke helt isolert fra nasjonale og internasjonale myndigheter og reguleringer (Vogel 2008: 264; Eberlein mfl. 2014: 2) da de i stor grad beveger seg inn i det som tradisjonelt har vært sett på som suverene staters beslutningsområder (Cutler, Gulbrandsen, Haufler & Porter 1999: 16). Gulbrandsen (2010, 2014) sine studier av private sertifiseringsordninger i skogbruks- og fiskerinæringen har vist hvordan interaksjonen mellom private sertifiseringsordninger og offentlig myndigheter kan påvirke ordningens oppslutning og effekt. Eksempel på dette er at myndigheters innkjøpspolicyer er en mekanisme hvor myndighetene kan påvirke fremveksten av private sertifiseringsordninger. Mer generelt kan man si at offentlige myndigheter kan påvirke selskapenes vurdering av nytte-kostnad av en privat sertifiseringsordning og at de kan øke legitimiteten ordningen har ved å stille seg positive til initiativet (Gulbrandsen 2014: 75; Eberlein mfl. 2014: 13).

Tidligere forskning viser altså at offentlige myndigheter kan ha en viktig rolle i å fremme private sertifiseringsordninger og at dette kan påvirke oppslutningen om ordningen og selskapers motivasjon for å sertifisere sin produksjon. Om offentlige myndigheters rolle er med på å forme selskapers motivasjon for ASC-sertifisering, vil informantene trolig fokusere på hvordan offentlige myndigheter forholder seg til ordningen.

2.5.3 Ikke-statlige organisasjoners rolle

Tidligere forskning viser at press fra ikke-statlige organisasjoner er sentrale faktorer både i utviklingen av og oppslutningen om private sertifiseringsordninger ved at de presser selskaper til deltakelse (Auld, Gulbrandsen & McDermott 2008: 195). Avskoging av regnskogen har siden 1980-tallet vært en viktig sak for miljøorganisasjoner, og deres metoder for å få innflytelse har tradisjonelt vært demonstrasjoner og boikott av produkter. Etter en utvikling med fokus på forbrukere og lobbyvirksomhet, ble Forest Stewardship Council (FSC) i 1995 etablert av WWF som en sertifiseringsordning med mål om å fremme miljøvennlig, sosialt ansvarlig og økonomisk bærekraft i skogbruksnæringen globalt (Gulbrandsen 2010: 53).

Ved å utnytte markedskreftene i den globale sjømatnæringen, ønsket WWF også å fremme bedre praksis i fiskerinæringen (Gulbrandsen 2009: 655; Gulbrandsen 2010: 118). Marine

Stewardship Council var i utgangspunktet et resultat av samarbeid mellom WWF og Unilever og ble etablert på midten av 1990-tallet (Gulbrandsen 2009: 655). Ikke-statlige miljøorganisasjoner setter miljøet på agendaen og presser selskaper til å bli bedre på miljøforhold. De påvirker næringen direkte gjennom demonstrasjoner og boikott, men også gjennom samarbeid med selskaper. De påvirker også næringen ved å drive lobby mot offentlig myndigheter for å få et strengere regelverk. Ikke-statlige organisasjoner kan representere den moralske autoriteten en privat sertifiseringsordning kan trenge for å få oppslutning. Å inkludere ikke-statlige organisasjoner i utviklingen av standarden vil øke legitimiteten til ordningen, og ikke-statlige organisasjoner bidrar til å skape markedsetterspørsel etter sertifiserte varer ved å legge press på innkjøpere av produktene (Gulbrandsen 2010: 30). Nofima sine studier viser at forskere leverer informasjon til ikke-statlige organisasjoner som setter miljøutfordringer på agendaen og presser detaljistene til å fokusere på bærekraft, for eksempel ved å sette krav til sertifiserte produkter (Nøstvold mfl. 2010: 10). Ikke-statlige organisasjoner som presser produsenter og innkjøpere, viser seg å være en faktor som kan bidra til å forklare private sertifiseringsordningers fremvekst.

Tidligere forskning viser at ikke-statlige organisasjoner er sentrale i utviklingen av og for oppslutningen om private sertifiseringsordninger ved at de setter miljøutfordringer på agendaen og utvikler ordninger som kan bidra til å løse disse utfordringene gjennom markeds mekanismer. Om ikke-statlige organisasjoners rolle spiller inn i denne studien av selskapers motivasjon for ASC-sertifisering, vil informantene kunne begrunne sertifiseringen i at ikke-statlige organisasjoner er sentrale for deres valg.

2.5.4 Etableringsprosess og krav

Det vises også til at trekk ved institusjonen er en sentral faktor for å forklare fremveksten av private sertifiseringsordninger (Gulbrandsen 2010: 37). Prosessen rundt utviklingen av standarden har vist seg å ha betydning for fremveksten av ordningen, og relevant for dette er om prosessen bidrar til å gi ordningen legitimitet. Bloomfield og Schleifer (2015) tar utgangspunkt i teorier om ikke-statlige markeds mekanismer og undersøker hva som gikk galt i utviklingen av Flower Label Program (FLP) og Marine Aquarium Council (MAC). De knytter disse mislykkede institusjonelle initiativene til mangel på legitimitet (Bloomfield & Schleifer 2015: 2). Disse tilfellene viser at evnen til å oppnå politiske legitimitet er avgjørende for oppslutning om og overlevelsen til ordningene. Cashore (2002) forklarer

hvordan private sertifiseringsordninger oppnår legitimitet ved å benytte Suchman (1995) sine tre former for legitimitet: pragmatisk, moralsk og kognitiv.

MSC fikk etter sin opprettelse kritikk for mangel på åpenhet i institusjonen og gjorde flere organisatoriske endringer for å fremme åpenhet og for å bli mer lydhøre overfor ulike interessenter (Gulbrandsen 2009: 655). De så fordelen ved å inkludere markedsaktører inn i utviklingen av sertifiseringsordninger og etablerte en arbeidsgruppe bestående av både representanter fra næringen samt ikke-statlige organisasjoner for videre utvikling av standarden. FSC møtte motstand fra andre private ordninger. Kritikken var begrunnet med mangelen på troverdighet og uavhengighet, kostnadene knyttet til sertifisering samt at produsentene opplevde kravene som for strenge. Deltakelse i slike prosesser kan gi interessentene en eierskapsfølelse til ordningen (Beisheim & Dingwerth 2008: 13-14). Et annet forhold som kan påvirke private sertifiseringsordningers legitimitet er om det er en tredjeparts sertifiseringsorgan som gjennomfører revisjonene.

Strengheten og kvaliteten på standardene har også vært sentralt i studiene av private sertifiseringsordninger (Gulbrandsen 2010: 37). Det vises at hvor store endringer i arbeids- og produksjonspraksis som kreves for å oppnå sertifisering, sier noe om hvor stor effekt ordningen vil ha på det den er skapt for å bedre. Det er samtidig et spenningsforhold mellom oppslutning og strengheten på kravene (Gulbrandsen 2010: 37). Jo strengere krav, jo større endringer må gjøres av produsenter, men strenge krav kan gjøre ordningen lite attraktiv for produsentene, da de liker å ha fleksibilitet og kontroll (Auld, Gulbrandsen & McDermont 2008: 192). Det kan også være at for strenge krav vil skape mindre oppslutning fordi produsentene ikke klarer å overholde kravene (Gulbrandsen 2010: 37).

Tidligere forskning viser at trekk ved ordningen kan påvirke oppslutningen. I denne studien kan dette komme frem ved at informantene fokuserer på at prosessen med å utvikle ASC og kravene i ordningen har bidratt til å forme selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering.

2.5.5 Marked

Næringens struktur er også trukket frem som en faktor som påvirker fremveksten av private sertifiseringsordninger. Flere forskningsbidrag viser at det er spesielt i eksportorienterte næringer slike ordninger vokser frem fordi etterspørsel etter sertifiserte produkter ofte er større enn i næringer som ikke er avhengig av å eksportere sine varer (Auld, Gulbrandsen & McDermott 2008: 195). Studier av Forest Stewardship Council (FSC) viser at

markedsetterspørselen etter sertifisert treverk allerede var til stede før ordningen var skikkelig i gang (Gulbrandsen 2010: 174). Studier viser at FSC-sertifiserte produkter hadde pristillegg i 2008 (Auld, Gulbrandsen & McDermott 2008: 194). Forskning viser også at eksport av varene til krevende markeder som Europa og USA øker sannsynligheten for sertifisering i skogbruksnæringen (Auld, Gulbrandsen, McDermott 2008: 195). Ponte (2012: 301) viser til at Marine Stewardship Council (MSC) har skapt og dominerer markedet for bærekraftig og sertifisert villfisk. Nofima (Nøstvold mfl. 2010: 14) hevder at fokuset på sertifisert sjømat er drevet frem av detaljistene og forklarer dette med at de er bevisste sitt ansvar som store innkjøpere, de er redde for å slippe opp for viktige varer og de ønsker å være best i klassen. Innkjøpere setter altså krav til sertifisering fordi de er opptatt av å opprettholde et godt omdømme og fordi det kan fungere som en kvalitetssikring for produktene. Man kan tenke seg at detaljistene fokus på bærekraft og sertifiserte produkter igjen er drevet frem av press fra forbrukerne, men Nofima (Nøstvold mfl. 2010: 15) finner lite støtte til denne hypotesen. Gulbrandsen (2010: 171) finner også lite støtte i hypotesen om at press fra forbrukere er viktig for å forklare fremveksten av private sertifiseringsordninger. Selskapene var ikke avhengig av FSC-sertifisering for markedstilgang. Produsenter hadde alternative muligheter, og flere valgte å slutte med eksport til krevende markeder hvor sertifisering var eller ville bli et krav (Gulbrandsen 2010: 171).

Tidligere forskning viser at markedet kan påvirke oppslutningen om private sertifiseringsordninger. Om dette er tilfellet i denne studien vil informanter begrunne selskapenes motivasjoner for ASC-sertifisering ved å fokusere på markedsfordeler og markedsetterspørsel etter sertifisert laks.

2.6 Forventinger til funn

Kapitlet ovenfor presentert det analytiske rammeverket som skal bidra til å svare på problemstillingen om hvordan faktorer i omgivelsene til selskapene kan forklare selskapers motivasjon for ASC-sertifisering i norsk lakseoppdrettsnæring. Rammeverket består av tilnærminger om hvordan selskaper kan forstås som profittmaksimerende aktører som ikke vektlegger virksomhetens samfunnsansvar i sin vurdering av lønnsomhet, eller som normstyrte, profittsøkende aktører som vurderer lønnsomhet gjennom verdsatte metoder. De analytiske faktorene som skal bidra til å strukturere det empiriske materialet i oppgaven, er offentlig regulering, offentlige myndigheters rolle, ikke-statlige organisasjoners rolle, etableringsprosessen og krav i ASC og marked. Oppgaven vil med dette ta utgangspunkt i

hvordan selskapers valg om sertifisering blir begrunnet i faktorer i deres omgivelser. Om selskaper er profittmaksimerende aktører kan man forvente seg at deres motivasjon for ASC-sertifisering i stor grad er knyttet til markedsfordeler og direkte økonomiske gevinster. Om selskaper er normstyrte, profittsøkende aktører kan man forvente at de begrunner valget om ASC-sertifisering i deres ansvar for samfunn og miljø. Studien forventer i liten grad at selskapers motivasjoner skal være idealistiske, men heller at det er snakk om sammensatte motivasjoner.

I det analytiske rammeverket er det også identifisert ulike dimensjoner som kan benyttes for kategorisering av selskapenes motivasjoner for ASC-sertifisering. Disse dimensjonene er: enkel-sammensatt, kortsiktig-langsiktig og selskap-næring.

ASC i norsk lakseoppdrettsnæring som case er ikke studert tidligere. Min tilnærming har derfor vært å ta med meg etablerte teorier og oppfatninger om fenomenet i andre næringer som et verktøy for å få økt innsikt i hva som kan forklare denne casen.

Tabell 2. Analytisk rammeverket og forventninger til funn

Analytisk rammeverk og forventninger til funn			
Faktor	Forventet motivasjon for ASC	Profittmaksimerende	Normstyrt og profittsøkende
Offentlig regulering	Imøtekomme mangelfull offentlig regulering	Begrunnes i konkurransefortrinn	Begrunnes i erkjennelse av utfordringene må løses
Offentlige myndigheters rolle	Tilfredsstillende forventninger fra offentlige myndigheter om tredjeparts sertifisering	Begrunnes i konkurransefortrinn	Begrunnes i relasjonen med offentlige myndigheter
Ikke-statlige organisasjoner	Tilfredsstillende press fra ikke-statlige organisasjoner for å bedre omdømme	Begrunnes i at omdømme og mindre kritisk omtale i offentligheten fordi det lønner seg	Begrunnes i omdømme, samfunnsaksept
Etableringsprosessen og krav i ASC	Gjennom eierskap til ordningen og oppnåelige og krevende krav kunne dokumentere driften	Begrunnes i at kravene er i tråd med egne materialistiske interesser	Begrunnes i at prosessen og kravene er i tråd med selskapets normer og identitet
Markedet	Tilfredsstillende kundekrav og markedsetterspørsmål samt få pristillegg	Begrunnes i direkte markedsfordeler	Begrunnes i forventninger om markedstrender

3. FORSKNINGSDESIGN

I denne delen vil forskningsdesignet i oppgaven presenteres. Studien søker svar på hvordan faktorer i selskapers omgivelser kan bidra til å forklare selskapers motivasjoner for ASC-sertifisering i norsk lakseoppdrettsnæring. Det vil redegjøres for sentrale begreper, casestudie som metode, datainnsamling og for spørsmål knyttet til validitet og reliabilitet.

I det følgende vil jeg redegjøre for noen sentrale begreper jeg benytter i studien. Med *selskaper* menes her oppdrettsselskaper som har ASC-sertifiserte anlegg eller anlegg under ASC-sertifisering i norsk lakseoppdrettsnæring. Med *ASC-sertifisering* menes en bekreftelse fra uavhengig part på at laksen overholder kravene i ASCs laksestandard (ASC 2012). En slik bekreftelse gir selskapene mulighet til å merke sine produkter med ASC-logo. Med *faktorer i selskapers omgivelser* menes den offentlige reguleringen, offentlige myndigheters rolle, ikke-statlige organisasjoners rolle, etableringsprosessen og krav til ASC-sertifisering og markedet. Studien ekskluderer selskapsinterne faktorer som for eksempel størrelse på selskapene og selskapene organisasjonsstruktur og kultur. Det betyr ikke at disse faktorene ikke kunne ha bidratt til å forklare selskapers motivasjon for ASC-sertifisering, men jeg har vurdert det som nødvendig å avgrense oppgaven på en slik måte.

Med *motivasjoner* menes det som setter i gang en handling. I denne studien er motivasjoner knyttet opp mot selskapers valg om å tilpasse virksomheten til kravene i ASC. Med *normer* benyttes her den generelle oppfatningen om at normer er «a standard of appropriate behavior for actors with a given identity» (Finnemore & Sikkink 1998: 891). I denne studien kunne det vært relevant å knytte normer til ulike aspekter som for eksempel arbeidsforhold, lovverk og lokalsamfunn. Som en avgrensning har jeg valgt normer som knyttes til miljø. Ikke-statlige miljøorganisasjoner er i denne sammenheng de aktørene som i størst grad fremmer disse normene og setter dem på agendaen. *Et normstyrt selskap* kan altså forstås som et selskap som tar hensyn til normer om miljø i sine valg.

3.1 Casestudie

Jeg vurderer at casestudie vil være en god metode for å besvare problemstillingen. Det finnes flere private sertifiseringsordninger for oppdrettsnæringen, og i denne studien er ASC å anse som en case av private sertifiseringsordninger. En casestudie kan forstås som:

the intensive study of a single case where the purpose of that study is- at least in part- to shed light on a larger class of cases (Gerring 2007: 20).

eller som:

the study of a single instance of a decision, policy, institution, event, process etc. – the study of a single case, in short – in which the case is differentiated from other cases by having a single value in terms of either the outcome that you are interested in or the explanation that you are exploring (Hancké 2009: 62).

Hancké (2009: 62) påpeker at en case bør være relatert til en teoretisk tilnærming. Denne oppgaven tar utgangspunkt i et teoretisk rammeverk som forklarer aktørers atferd, som videre spisses til selskapers atferd. Videre må en case være avgrenset i tid og sted (Hancke 2009: 62). Casen er avgrenset til selskaper i norsk lakseoppdrettsnæring som har ASC-sertifiserte anlegg eller anlegg under sertifisering i perioden fra Laksedialogene i 2004 frem til 2016.

3.2 Datainnsamling

Datainnsamlingsmetoden i denne studien er en kombinasjon av intervjuer og gjennomgang av dokumenter. Ved bruk av ulike datakilder, vil man kunne få et mer helhetlig og utfyllende svar på problemstillingen. Intervjuer er den viktigste formen for datainnsamling i denne studien, men Hancké (2009: 104) advarer mot kun å samle inn data gjennom intervjuer. En kombinasjon av skriftlige kilder og intervjuer vil redusere risikoen for skeivheter i datamaterialet. Jeg anser dybdeintervju kombinert med gjennomgang av dokumenter som den metoden som best kan bidra til å besvare min problemstilling fordi man da vil kunne få en kombinasjon av informantens oppfatning og erfaring samt offentlige uttalelser og forskningsbasert kunnskap.

3.2.1 Intervju og intervjuguide

Intervju er en viktig datainnsamlingsmetode i kvalitativ forskning, og gjennom intervjuer kan man tilegne seg informasjon som er vanskelig å få ved andre datainnsamlingsmetoder (Mosley 2013: 3). Jeg har gjort et valg om å gjennomføre semi-strukturerte intervjuer, men har også vurdert alternativer som strukturerte intervjuer, spørreskjema eller mer åpne intervjuer. Når man gjennomfører semi-strukturerte intervjuer benytter man de samme standardspørsmålene for alle informantene, men samtalen blir samtidig tilpasset den enkelte informant og gir mulighet til å følge opp konkrete forhold som kommer opp underveis i intervjuet (Gallagher 2013: 187). Denne muligheten har man i mindre grad i strukturerte intervjuer og spørreskjemaer.

Faktorene og de teoretiske tilnærmingene hentet fra tidligere forskning har vært sentrale i utformingen av intervjuguiden. Sentralt i dette arbeidet var ønsket om å identifisere sammenhengene mellom faktorer i selskapers omgivelser og selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering. Som forsker hadde jeg en forforståelse av at disse faktorene kunne være viktige for å forklare selskapenes motivasjon. Jeg valgte å undersøke dette ved å formulere åpne spørsmål med tilknytning til faktorene. På den måten ga jeg informantene mulighet til selv å gi kvalitative beskrivelser av selskapenes omgivelser. Dette åpnet også muligheten for at de i sine svar kunne komme inn på temaer som ikke hadde noe med disse faktorene å gjøre. Hvis jeg hadde stilt direkte spørsmål knyttet til faktorene kunne dette virket avgrensende for informantenes mulighet til selv å sette ord på relevante forhold de ønsket å belyse. I stedet for å stille konkret spørsmål om hvordan den offentlige reguleringen hadde påvirket selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering, ba jeg informantene beskrive den offentlige reguleringen av næringen. Informantene fokuserte i sine svar på forhold i selskapers omgivelser i sin vurdering av selskapenes motivasjon for ASC. I en tidlig fase i datainnsamlingen fokuserte jeg også på effekten av ASC, men etter en avgrensning problemstillingen er dette utelatt fra studien. Årsaken til denne avgrensingen er at jeg anså det til å være for tidlig å studere effekten av ASC, da den er relativt nyetablert. Det er dessuten vanskelig med samfunnsvitenskapelige metoder å kunne si noe sikkert om effekten av en miljøsertifiseringsordning. Spørsmålene om effekten av ASC i de første intervjuene anser jeg å likevel ha gitt nyttig informasjon.

Jeg gjennomførte seksten semi-strukturerte intervjuer på mellom 30 og 85 minutter i perioden desember 2015 til mars 2016. De fleste intervjuene er gjennomført ved fysisk møter i Oslo, Bergen og Trondheim, men enkelte av intervjuene er gjennomført over telefon av praktiske årsaker. Selv om rammene rundt intervjuene var ulike, vurderer jeg det likevel til at begge formene fungerte tilfredsstillende. Jeg mener at det ikke er store forskjeller på dataene fra intervjuene som følge av om det var fysisk møte eller telefonintervju.

Etter samtykke fra informantene, ble det benyttet lydopptaker på alle intervjuene, og alle intervjuene ble transkribert av meg. Informantene ble på forhånd gjort oppmerksom på at de kunne få lese gjennom egne utsagn for godkjenning før oppgaven leveres. Jeg sendte ut utsagnene deres per e-post, der jeg også fortalte kort om konteksten til refereringen. En slik håndtering av informanter og datamaterialet er i tråd med forskningsetiske retningslinjer (Brooks 2013: 45), men det kan samtidig føre til utfordringer for forskeren ved at informantene har mulighet til å trekke tilbake sine utsagn. Alle informantene har gitt

samtykke til at deres utsagn kan refereres til med navn i oppgaven. På to av intervjuene hadde jeg med meg en forsker fra Fridtjof Nansens Institutt. Han hadde i stor grad en observatørrolle, men stilte også oppfølgingsspørsmål. På den ene siden kan dette ha gjort at informantene under disse intervjuene tok intervjuet mer seriøst, men på den andre siden kan det hende at informanter vurderer sine svar annerledes når det er en erfaren forsker som deltar på intervjuet. Det kan tenkes at dette kan ha påvirket informasjonen jeg fikk i dette intervjuet, men jeg vurderer at det trolig ikke hadde mye å si.

Generelt i forskning og kanskje spesielt i intervjusituasjon er det viktig at forskeren er bevisst på sin rolle. Dette kan gå på hvordan jeg som forsker blir oppfattet av informantene, og hvordan jeg som forsker kan påvirke intervjuet gjennom min forhåndsforståelse av temaene og informantene.

3.2.2 Informanter

Det har vært et strategisk utvalg som kjennetegnes av at jeg har tatt kontakt med informanter som jeg mener har kunnskap og oppfatninger om ASC som er nyttige for denne studien. Det er også tatt hensyn til at det skal være et balansert utvalg av informanter som representerer både næringen og næringens omgivelser. Med næringens omgivelser menes ikke-statlige organisasjoner, offentlige etater og innkjøpere.

Det er sju selskaper som har ASC-sertifiserte anlegg eller anlegg under sertifisering og har produksjonstillatelse i norsk lakseoppdrettsnæring. Utvalget består av seks av disse selskapene, og intervjuene er gjennomført med sentrale representanter:

- Wenberg Fiskeoppdrett, Ørjan Wenberg, daglig leder
- Cermaq, Kristin Vibeke Hurum, kvalitetsdirektør
- Marine Harvest, Petter Arnesen, avlstdirektør og medlem av styringskomiteen i Salmon Aquaculture Dialogues
- Lerøy Seafood Group, Anne Hilde Midttveit, kvalitetsdirektør
- Edelfarm AS, Sven Inge Skogvoll, daglig leder
- Norway Royal Salmon, Asbjørn Stensvold, kvalitetssjef

SalMar hører inn i populasjonen av selskaper som har ASC- sertifiserte anlegg i Norge, men jeg har ikke lyktes i å komme i kontakt med dem. Dette anser jeg som en svakhet ved utvalget, men jeg mener samtidig at utvalget er tilstrekkelig for å kunne besvare

problemstillingen. Jeg har sett det som interessant å fokusere på et heterogent utvalg av selskaper fordi det muliggjør fordypning av disse selskaperens motivasjoner. Videre forskning kan i større grad inkludere selskaper som ikke har sertifisert sine anlegg. Et alternativ til utvalget kunne være å inkludere informanter som representerer selskaper som ikke har sertifiserte anlegg etter ASC. Dette kunne fått frem andre perspektiver og svar på problemstillingen og komplementert bildet som blir gitt. Samtidig har omfanget av oppgaven gjort det nødvendig med en avgrensning. Skulle populasjonen vært alle oppdrettsselskaper i Norge, vil det det utgjort over 90 analyseenheter, og studien måtte da hatt en annen forskningsdesign hvor kvantitative data for eksempel kunne samles inn gjennom spørreundersøkelser.

For å få utvidet innsikt i studien, har jeg sett det som interessant å gjennomføre intervjuer med informanter som forholder seg til næringen og private sertifiseringsordninger på andre måter enn selskapene. Disse informantene kan bidra med andre perspektiver enn selskapene. De ser på fenomenet fra utsiden, og disse informantene representerer på mange måter omgivelsene til selskapene. Jeg har derfor intervjuet en rekke informanter fra blant annet ikke-statlige organisasjoner, offentlige myndigheter og innkjøpere av sjømat:

- Norske Lakseelver, Erik Sterud, fagsjef
- Skretting, Trygve Berg Lea, internasjonal produksjonssjef og medlem av styringskomiteen i Salmon Aquaculture Dialogues
- Sjømat Norge, Jon Grøttum, direktør havbruk
- Ikea Norge, Anders Lennartsson, bærekraftsansvarlig
- Innovasjon Norge, Petter Ustad, sektoransvarlig sjømatindustri
- WWF Norge, Karoline Andaur, fungerende fagsjef
- Norges Miljøvernforbund, Kurt Oddekalv, leder
- Fiskeridirektoratet, Else Marie Stenevik Djupevåg, seniorrådgiver i tilsynsavdelingen
- DNV GL, Guro Meldre Pedersen, Principal assessor
- Smøla Klekkeri og Settefisk AS Per Gunnar Kvenseth, daglig leder, tidligere regionsleder i Villa Artic AS

Det hadde vært interessant å inkludere representanter fra Norges Sjømatråd og ASC i utvalget. Norges Sjømatråd jobber med å fronte norsk lakseoppdrettsnæring i utlandet og har innsikt om viktige eksportmarkeder for norsk laks. ASC hadde vært interessante informanter

da de sitter på kunnskap om organisasjonen, ordningens krav og markedsetterspørsmål etter ASC-sertifisert laks. Jeg har ikke lyktes med å få gjennomført intervjuer med disse.

Informantene i denne studien har sentrale stillinger i institusjonen de representerer. Alle har god kunnskap om næringen, og de fleste har inngående kjennskap til ASC. Det er naturlig at de informantene som arbeider med spørsmål knyttet direkte opp mot ASC framstår som mer sentrale informanter enn andre. Enkelte av informantene er ikke referert til i teksten, men ga likevel nyttige bidrag inn i studien fordi de ga viktig bakgrunnsinformasjon og belyse sentrale perspektiver.

3.2.3 Dokumenter

Den andre datainnsamlingsmetoden i denne studien er gjennomgang av et utvalg dokumenter. Denne typen kilder har vært sentrale i to ulike faser i studien. Først benyttet jeg denne formen for datainnsamling i oppstarten av studien. Gjennomgang av møtereferater fra Laksedialogene, offentlige dokumenter i form av stortingsmeldinger, strategier og lovverk, samt forskningsrapporter var dokumenter som ga innsikt i hvilke temaer som er sentrale, hvilke informanter som er relevante i studien av ASC, og annen nyttig bakgrunnsinformasjon. Etter at jeg hadde gjennomført intervjuene, benyttet jeg også dokumenter for å se hvordan utsagn i intervjuene ble støttet opp av utsagn i skriftlige kilder. Sentralt i denne delen var medieoppslag, sertifiseringsrapporter og selskapenes årsrapporter.

Å benytte skriftlige kilder i kombinasjon med intervju, anser jeg som en mer solid datainnsamlingsmetode enn om man kun benytter en av de nevnte metodene.

3.3 Validitet og reliabilitet

Validitet handler om i hvilken grad data og metode er passende for det man studerer. Intern validitet omhandler kvaliteten på eget datamaterialet (Skog 2013: 108) og det at man faktisk undersøker det man tror man undersøker. I intervjusammenheng vil det for å sikre den interne validiteten være viktig å stille de riktige spørsmålene på den riktige måten og å få oppriktige svar fra informantene (Mosley 2013: 21). Den interne validiteten er truet om det er noe annet som forklarer effekten på den avhengige variabelen enn de inkluderte uavhengige variablene i studien. Dette kalles en spuriøs sammenheng og er vanskelig å unngå i samfunnsvitenskapelig forskning. Faktorene som er inkludert i studien er så generelle at det skal mye til for at studien kan vise at de ikke har påvirket selskapers motivasjon for sertifisering. Likeså er det teoretiske rammeverket generelt og kan være vanskelig å falsifisere. Validitet handler om at

informantene gir oppriktige svar (Mosley 2013: 21). I denne studien kan man for eksempel tenke seg at representanter fra næringen som uttaler seg politisk korrekt om en bærekraftig oppdrettsnæring, gjør det fordi de er opptatt av å ivareta selskapets interesser. At intervjueren er godt forberedt og oppnå tillit til informanten kan føre til at informanter i større grad oppgir oppriktig svar. Motivasjoner er ofte vanskelig å identifisere fordi aktører kanskje ikke er sikre på hva slags motivasjoner de har, det kan også være at de forteller meg noe annet enn det de egentlig mener. Ved å finne belegg for informantenes uttalelser i andre intervju og i skriftlige kilder, vil vi kunne styrke reliabiliteten til datamaterialet.

Ekstern validitet handler om i hvilken grad resultatene fra studien er generaliserbare. Kvalitative casestudier har svakheter når det kommer til generaliseringsevne (Gerring 2007: 43). Sentralt her er spørsmålet om i hvilken grad man kan trekke slutninger fra denne studien til å gjelde for andre tilfeller enn dem som er studert (Skog 2013: 113). Det er viktig å være forsiktig med å dra slutninger fra denne studien av en spesifikk privat sertifiseringsordning over til andre næringer hvor det kan være andre faktorer som påvirker motivasjonene. Studien bygger på funn fra tidligere forskning og disse viser seg i stor grad også å være gjeldende i denne studien. Det kan også være problematisk å trekke slutninger om ASC sin rolle i andre lakseproduserende land som Chile, Canada og Skottland da det kan være andre forhold som påvirker selskapenes motivasjon for sertifisering i disse landene. Studien vil likevel kunne være et lite bidrag til økt innsikt om norsk lakseoppdrettsnæring og private sertifiseringsordninger.

Reliabilitet handler om påliteligheten til dataen, dette gjelder både med tanke på gjennomføringen av datainnsamlingen og hvordan man håndterer dataen. Det er viktig at målene i studien er reliable. Det vil si at om jeg eller andre forskere hadde stilt de samme spørsmålene igjen, og kanskje til andre representanter fra selskapene, skulle vi fått tilnærmet like svar (Moses & Knutsen 2012: 132). Relatert til dette, kan være hvordan jeg fremsto i intervjusituasjon og hvordan informanten opplevde meg. Det er grunn til å tro at informantene så på meg som en nøytral aktør uten eierskap eller relasjoner til næringen eller dens omgivelser. Det handler også om at man kan få de samme svarene, men forskere kan tolke dem ulikt (Mosley 2013: 25). Bruken av lydopptaker hever også reliabiliteten i studien, fordi man med større sikkerhet enn med egne notater kan si at det var slik informanten formulerte seg (Mosley 2013: 25). Selv om det empiriske materialet er forsøkt fremstilt på en så objektiv måte som mulig, vil det alltid være slik i denne typen forskning at det empiriske datamaterialet, og de etablerte teoriene blir tolket og fremstilt av forskeren. Et prinsipp innen

forskning er at forskningen skal være etterprøvbart. Ved bruk av offentlige dokumenter som data styrkes denne etterprøvbart fordi disse dokumentene er tilgjengelige.

4. EMPIRI

Det empiriske datamaterialet er strukturert etter faktorer i selskapers omgivelser som former selskapers motivasjon for ASC- sertifisering. Faktorene er hentet fra tidligere forskning og presentert i det analytiske rammeverket. Her vil jeg vise hvordan de er en del av selskapers vurdering av ASC-sertifisering og hvilke motivasjoner som kan ledes ut fra dem. Faktorene som har vist seg å være gjeldende i selskapers vurdering av ASC-sertifisering er offentlig regulering, offentlige myndigheters rolle, ikke-statlige organisasjoners rolle, trekk ved ASC og markedet hvor selskapene opererer.

4.1 Selskapenes motivasjoner i lys av offentlig regulering

Tidligere forskning viser at private sertifiseringsordninger vokser frem i næringer som kjennetegnes av mangelfull offentlig regulering både internasjonalt og nasjonalt (Gulbrandsen 2010: 169).

På internasjonalt nivå er FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO 2014) sin frivillige «Code of Conduct for Responsible Fisheries» den eneste reguleringen av akvakulturnæringen. Jeg har vurdert at det ikke er relevant å inkludere denne da det er en frivillig og enkeltstående regulering. Denne oppgaven er avgrenset til å ta for seg nasjonale reguleringer.

Flere av mine informanter mener at Norge ansees å ha den mest omfattende reguleringen blant lakseproduserende land (Andaur intervju 2015; Midttveit intervju 2016), spesielt med hensyn til miljø og fiskevelferd, men den er også blitt kritisert for i stor grad å prioritere økonomisk vekst (Liabø mfl. 2007: 57; Vormedal under publisering; Andaur intervju 2015). Næringen er konsesjonsbasert, og reguleringssystemet er komplekst. Det finnes en rekke lover som regulerer oppdrettsnæringen, og det er mange sektormyndigheter som har ansvar for å fatte vedtak. Sentrale tilsynsetater er Nærings- og fiskeridepartementet, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet, Miljødirektoratet, kommuner og fylkeskommuner (Solås mfl. 2015: 13). Nærings- og fiskeridepartementet forvalter akvakulturloven og har hovedansvar for forvaltning av akvakulturnæringen (Akvakulturloven 2006). Det er Fiskeridirektoratet som er tilsynsmyndighet for Akvakulturloven, som er den mest sentrale loven for oppdrettsnæringen. Mattilsynet har ansvaret for fiskehelse, fiskevelferd og sykdomsbekjempelse. Konsesjonsansvaret er lagt til Fiskeridirektoratet og videre til fylkeskommunene, men det er mange etater som er inkludert i vedtak om tillatelse (Solås mfl. 2015: 16).

Myndighetene har ambisjoner om fortsatt vekst i norsk lakseoppdrettsnæring, men reguleringene har gradvis lagt større vekt på miljøhensyn. At næringen løser utfordringene den står overfor, er en forutsetning for at myndighetene skal tillate den seksdoblingen av næringen innen 2030 som kommer frem som et politisk mål i flere stortingsmeldinger (St. meld.nr 22 2012- 2013: 8; St. meld.nr 16. 2014- 2015). Den siste Stortingsmeldingen slår tydelig fast at miljømessige hensyn skal være den viktigste indikatoren i vurderingen av vekst i næringen, samtidig som mangedobling av produksjonen er et politisk mål (St. meld.nr 16. 2014-2015: 15). Utviklingskonsesjoner, grønne konsesjoner og forskrift om økning av maksimalt tillatt biomasse mot strengere lusekrav, er eksempler på offentlige tiltak som ønsker å stimulere vekst samtidig som det settes strengere miljøkrav. Et nytt forvaltningssystem som skal regulere vekst i næringen med utgangspunkt i et trafikklyssystem, er under utvikling. Lakselus er miljøindikatoren som skal avgjøre om vekst i et produksjonsområde skal tillates (St. meld. nr. 16 2014-2015). Flere miljøorganisasjoner mener at vekst i norsk oppdrettsnæring ikke blir vurdert opp mot miljømessig bæreevne, ifølge Andaur fra WWF (intervju 2015). Wenberg fra Wenberg Fiskeoppdrett (intervju 2015) utdyper denne utfordringen ved å trekke frem at den konkrete reguleringen for produksjonsvekst har vært svak og at oppfølgingen fra offentlige myndigheter i ettertid ikke har vært tilstrekkelig. Skogvoll fra Edelfarm (intervju 2016) mener at tildelingen av nye konsesjoner fra offentlige myndigheter ikke alltid bygger på riktige begrunnelser.

Den offentlige reguleringen inkluderes på ulike måter i selskapenes vurdering av ASC-sertifisering av anlegg. En viktig motivasjon for selskapenes ASC-sertifisering viser seg å være forventning om fremtidige strengere reguleringer fra myndighetene. Flere av informantene trekker frem at kravene fra myndighetene trolig vil komme opp på tilnærmet samme nivå som ASC-kravene. Det vil lønne seg for selskapene å stå i posisjon til enkelt å imøtekomme de fremtidige kravene. Selskapene ønsker med andre ord å befinne seg i en fordelaktig posisjon som gir konkurransefortrinn når nye reguleringer blir iverksatt. Cermaq (2014) beskriver det i sin bærekraftsrapport: «Any new regulations are an opportunity if the organization is well prepared. Immediate compliance can be a competitive advantage». Videre beskriver Stensvold fra Norway Royal Salmon (intervju 2016) ASC som «den eneste ordningen som vil dekke krav som vil komme i fremtiden». Andaur fra WWF (intervju 2015) ser på det som at myndighetene enklere kan sette strengere krav om det er slik at store deler av næringen allerede overholder strenge frivillige krav gjennom private sertifiseringsordninger som ASC.

Sterud fra Norske Lakseelver (intervju 2015) beskriver en potensiell konflikt mellom offentlig regulering og krav i ASC. Når trafikklyssystemet blir iverksatt med lus som eneste miljøindikator for vekstregulering, kan myndighetene tillate vekst i anlegg som ikke oppnår ASC-sertifisering for eksempel på grunn av for høye rømmingstall. Laks fra slike anlegg vil være lite attraktivt i miljøbevisste markeder. Sterud (intervju 2015) stiller spørsmål om det er slik myndighetene ønsker å regulere og markedsføre næringen. En mulig løsning på en slik potensiell konflikt kan være at offentlige myndigheter tar inn i lovverket rømmingskrav tilsvarende krav i ASC. Andaur fra WWF (intervju 2015) er også inne på dette når hun sier at om en stor andel anlegg overholder kravene for ASC, er det ingen grunn til at ikke myndighetene på sikt kan stille tilsvarende krav i offentlig regulering. ASC-kravene er påvirket av nasjonale reguleringer, og nasjonale reguleringer vil trolig bli påvirket av ASC på sikt (Arnesen intervju 2015, Andaur intervju 2015).

En annen motivasjon som er identifisert, er at ASC kan bidra til å sikre gode produksjonsvilkår i fremtiden. Dette er fordi ASC setter krav til selskapene om å håndtere utfordringer som offentlig regulering så langt ikke har evnet eller ønsket å løse (Marine Harvest 2015: 20; Arnesen 2015; Hurum intervju 2015). Midttveit Lerøy Seafood Group (intervju 2015) fra beskriver det som at:

Vi lever av havet og vi vil gjøre det vi kan for å sikre at vi ikke ødelegger det området vi er avhengig av å bruke hvis vi skal eksistere videre. Kravene som stilles i standarden ligger på et nivå som vi må kunne tilfredsstille hvis det skal være liv laga for oss videre.

Andaur fra WWF (intervju 2015) utdyper det som at:

De er avhengig av å drive bærekraftig, i og med at det er biologisk produksjon i sjø. Hvis de ikke driver bærekraftig, så vil de kollapse, det er det flere selskaper som har erfart i Chile når de fikk en kollaps der.

Utfordringene næringen står overfor, kan forme selskapenes motivasjon for å sertifisere anlegg etter ASC fordi standarden setter krav til utfordringer som næringen og involverte interessenter ser på som nødvendig å løse. Hurum fra Cermaq (intervju 2015) hevder at «ASC setter fokus på mange av de forholdene som er viktige for næringen å ta tak i». Midttveit (intervju 2016) utdyper dette som at ASC gjennom selskaper kan overholde krav på områder som selskapene vil ha en interesse av å løse fordi det er naturgitte forhold som kan begrense produksjon og lønnsomhet i fremtiden. De fleste selskapene har en forståelse for at deres

produksjon må hensynta naturgitte begrensninger (Grøttum intervju 2015; Andaur intervju 2015; Arnesen intervju 2015). Å forstå og løse utfordringer knyttet til genetisk interaksjon med villaksbestander, er viktig for næringen fordi det er effekten havbruksnæringen har på villaksen som i stor grad styrer veksten i oppdrettsnæringen, ifølge Grøttum i Sjømat Norge (intervju 2015). Marine Harvest har utviklet en proaktiv bærekraftstrategi hvor de er kritiske til myndighetenes veksttiltak. Eksempel på dette er deres kritikk av myndighetenes forslag om økt maksimalt tillatt biomasse ved overholdelse av strengere lusekrav (Marine Harvest 2014; Vormedal under publisering). Slike utsagn må sees i lys av at selskapet forstår at det er i deres interesse å ha en slik strategi, mener Arnesen fra Marine Harvest (intervju 2015):

Vi sier for eksempel at næringen ikke kan vokse før vi har løst luseproblemene. Det er ikke så mange andre som sier det, og det er jo selvfølgelig fordi vi skjønner at det er til vårt eget beste.

For å oppsummere selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering i lys av offentlig regulering, kan man si at en identifisert motivasjon er at selskapene forventer fremtidig strengere myndighetskrav. Dette er ikke det samme som at selskapene ser på den offentlige reguleringen som mangelfull, men flere informanter påpeker at næringen står overfor utfordringer som må løses om næringen skal kunne fortsette å vokse. Det kan virke som at informantene mener at ASC kan bidra til å løse utfordringene.

4.2 Selskapenes motivasjoner i lys av offentlige myndigheters rolle

Tidligere forskning viser at interaksjonen mellom offentlige myndigheter og private sertifiseringsordninger kan påvirke oppslutningen om ordningene (Auld, Gulbrandsen & McDermott 2008: 195). Det var flere representanter fra norske myndigheter som deltok på Laksedialogene, dialogmøtene i prosessen hvor ASC-standarden for laks ble utviklet. Arnesen fra Marine Harvest (intervju 2015) påpeker at offentlige myndigheter hele tiden har hatt mulighet til innsyn i prosessen rundt utviklingen av ASC. Fiskeridirektoratet mener imidlertid at det i liten grad forholder seg til ASC og andre private sertifiseringsordninger og etterlyser sterkere dialog (Stenevik Djupevåg intervju 2016). Mattilsynet gir uttrykk for at det som oftest er positivt at private instanser setter krav som er strengere enn de kravene vi finner i regelverket, i hvert fall i den grad det bidrar til at virksomheten blir reelt bedre (Mette Moen, seniorrådgiver i Mattilsynet epost 26.02.16).

Denne studien har funnet få tegn til interaksjon mellom offentlige myndigheter og ASC. Jeg har ikke funnet offentlige dokumenter som klart uttrykker at myndighetene oppfordrer

selskaper til å sertifisere anlegg etter ASC, men det finnes offentlige dokumenter som legger vekt på at tredjeparts sertifisering er viktig i enkelte krevende markeder hvor norsk lakseoppdrettsselskaper opererer (NOU 2014: 16).

Tross liten interaksjon mellom offentlige myndigheter og ASC, er det hos en informant identifisert en motivasjon som kan knyttes til denne faktoren. Wenberg fra Wenberg Fiskeoppdrett (intervju 2015) trekker frem at det kan være en fordel ved offentlig revisjon at selskaper kan vise til at de er sertifisert og på den måten har overholdt strengere krav enn myndighetskravene. Dette vil kunne gjøre tilsynsmyndighetenes oppgaver enklere.

For å oppsummere selskapenes motivasjoner for ASC-sertifisering i lys av offentlige myndigheters rolle, er det ikke blitt identifisert motivasjoner som gjelder flere av selskapene.

4.3 Selskapenes motivasjoner i lys av ikke-statlige organisasjoners rolle

Tidligere forskning legger vekt på at ikke-statlige organisasjoner har en viktig rolle i utviklingen og fremveksten av private sertifiseringsordninger fordi de gjennom markedsmekanismer ønsker å bidra til å begrense belastningen næringen har på miljøet og sosiale forhold (Auld, Gulbrandsen & McDermott 2008: 195).

Det er flere miljøorganisasjoner i Norge som arbeider med spørsmål knyttet til akvakultur. Ikke-statlige organisasjoner har ulike strategier for å få innflytelse for sine saker, og flere organisasjoner jobber nå i større grad enn tidligere opp mot næringslivet gjennom partnerskap og private sertifiseringsordninger. Flere miljøorganisasjoner har også utviklet samarbeid med flere store produsenter. Kvenseth (intervju 2016) fra Smøla Klekkeri og Settefisk AS mener at om selskapene «velger ikke å ha dialog med WWF og Bellona, gjør de noe veldig dumt». Han understreker videre at man må passe seg for at samarbeidet ikke blir for nært. De mer tradisjonelle metodene for ikke-statlige organisasjoner som lobbyvirksomhet, informasjonsarbeid og boikott er fortsatt viktige.

Ikke-statlige organisasjoner setter utfordringer i næringen på agendaen og skaper etterspørsel etter sertifisert oppdrettslaks (Andaur intervju 2015; Arnesen intervju 2015). World Wildlife Fund for Nature (WWF) initierte utviklingen av ASC sammen med Dutch Sustainable Trade Initiative (IDH) og hadde koordineringsansvar for Laksedialogene. De hadde også en representant i styringskomiteen, noe som viser at de var sentrale i utviklingen av standarden. Andaur (intervju 2015) trekker frem at selv om WWF hadde koordineringsansvaret for dialogene, var organisasjonen kun én av stemmene i styringskomiteen. Arnesen fra Marine Harvest (intervju 2015) mener at miljøorganisasjonene

som deltok i Laksedialogene var pragmatiske og at de hadde mange viktige bidrag. Han mener at de har fått til mer igjennom ASC enn de hadde fått til på annen måte. Andaur fra WWF (intervju 2015) påpeker at de gjerne skulle sett standarden strengere, noe som viser at miljøorganisasjonenes rolle var å gjøre standarden så streng så mulig, mens næringens innspill i større grad kan knyttes til at kravene skal være praktisk gjennomførbare og økonomisk bærekraftige.

Berg Lea fra Skretting (intervju 2015) beskriver et sterkt engasjement fra miljøorganisasjonene, og Arnesen (intervju 2015) mener at WWF sitt arbeid opp mot innkjøpere av sjømat er en viktig driver for oppdrettsselskaper til å få på plass et system som kan dokumentere at fisken er produsert etter visse krav:

WWF og andre miljøvernorganisasjoner har snakket med kundene våre og da trenger vi et system som kan dokumentere at fisken er produsert på en ansvarlig måte.

Andaur (intervju 2015) beskriver private sertifiseringsordninger som et verktøy og ikke et mål i seg selv. Hun mener det kan være et verktøy som kan bringe selskapene i riktig retning, men at det viktigste er et strengt og godt miljøregelverk som favner alle, og ikke bare de som frivillig sertifiserer seg. Enkelte aktører har kritisert WWF sin strategi om samarbeid med næringslivet og med ASC-standarder (Oddekalv intervju 2016, Berglihn 2016).

Naturvernforbundets Maren Esmark kritiserer standarden for å være grønnvasking av lakseoppdrett. Andaur sin respons var at hun var enig i at standarden har begrensninger (Berglihn 2016).

Gjennom press på selskaper gjennom partnerskap og private sertifiseringsordninger er ikke-statlige organisasjoner med å forme selskapers rasjonale. Ikke-statlige organisasjoners arbeid og etablering av normer om miljøhensyn og samfunnsansvar, påvirker selskapers vurdering av hva som er lønnsomt, og deres arbeid bidrar til at selskaper inkluderer samfunnsansvar og miljøvennlig drift inn i sine bedriftsstrategier (Andaur intervju 2015).

En viktig motivasjon som kommer frem i studien, er selskapers ønske om å tilfredsstille press fra ikke-statlige organisasjoner. At miljøorganisasjoner oppgir det som en av de viktigste problemene de arbeider med, skaper en forventning om at man må vise at man gjør noe på området (Andaur intervju 2015). Gjennom private sertifiseringsordninger kan selskapene dokumentere at arbeidet er i tråd med normer om ansvarlig lakseproduksjon som er utarbeidet av miljøorganisasjoner og næringen i fellesskap.

Miljøorganisasjoner kan bidra til å forme selskapenes motivasjon for sertifisering ved at de gir ordningen moralsk legitimitet i større grad enn om det hadde vært en industribasert ordning. En annen viktig motivasjon som kan begrunnes i ikke-statlige organisasjoners press, kan være at selskapene eller næringen ønsker samfunnsaksept. De ønsker å undergrave de kritiske blikkene de føler miljøorganisasjonene har på næringen:

Vi kan ha mange diskusjoner rundt rømming og effekten av rømming, men det er diskusjoner vi aldri kommer til å vinne. Så vi må bare sørge for at fisken vår forblir i merdene (Arnesen intervju 2015).

I dette tilfellet kan det tyde på at motivasjon ikke kan begrunnes i at villaksen er truet, men i større grad i et ønske om samfunnsaksept og godt omdømme, «for de vil jo ikke få samfunnsaksept ved at de utrydder villaksen» (Andaur intervju 2015). Andaur fra WWF (intervju 2015) trekker frem at ikke-statlige organisasjoners press på næringen kan ha motsatt effekt og viser til Kurt Oddekalv sin kritiske dokumentar om norsk lakseoppdrettsnæring som ble vist i Frankrike, og som førte til en økning av salg av laks.

For å oppsummere selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering i lys av ikke-statlige organisasjoners rolle, kan man si at ikke-statlige organisasjoner er sentrale. Ved å sette miljøutfordringer i næringen på agendaen, presser ikke-statlige organisasjoner produsenter og innkjøpere av sjømat til å velge ASC. Dette presset fører til en økt etterspørsel etter (ASC)-sertifisert laks (Berglihn 2016). At ikke-statlige organisasjoner setter miljøutfordringene i oppdrettsnæringen på agendaen, kan føre til at selskaper får en motivasjon til å dokumentere at deres produksjon er ansvarlig. En motivasjon for selskapene sett i lys av ikke-statlige organisasjoners press på produsenter, innkjøpere og forbrukere er at de kan bedre sitt omdømme ved å dokumentere sin produksjon gjennom ASC.

4.4 Selskapenes motivasjoner i lys av etableringsprosess og krav i ASC

Tidligere forskning har fokusert på trekk i ordningen i sin forklaring av effekten av ordningen. Et sentralt trekk er hvor krevende det er for produsenter å oppnå sertifisering (Gulbrandsen 2010: 25). Jeg har valgt å fokusere på prosessen rundt utviklingen av standarden, Laksedialogene (Salmon Aquaculture Dialogues), og spesielt norske aktørers deltakelse i denne prosessen. Dette har jeg valgt fordi prosessen anses å være en inkluderende og åpen prosess. Informantenes oppfatning av hvor krevende det er å oppnå sertifisering, kan være en faktor som kan forme selskapenes motivasjon for sertifisering.

Laksedialogene (Salmon Aquaculture Dialogues) som ble initiert av WWF og IDH, ble igangsatt i 2004 og er prosessen som ledet frem til ASCs laksestandard i 2012 (ASC 2016d). De mer enn 500 deltakere på dialogmøtene representerte oppdrettere, miljøvernere, forskere, innkjøpere, myndigheter, urbefolkning og andre interessenter (WWF 2012). Andaur (intervju 2015) beskriver formålet med Laksedialogene som:

Å bringe sammen de ulike interessentene og prøve å skape en felles virkelighetsforståelse om hva utfordringene er, og enes om noen løsninger på dem.

Resultatet av dialogene ble ASC sin laksestandard for ansvarlig produksjon som setter krav til oppdretternes arbeids- og produksjonsmetoder. Det ble opprettet en styringskomite bestående av representanter fra sivilsamfunnet og næringen. I styringskomiteen var det representanter fra Coastal Alliance for Aquaculture Reform, Canadian Aquaculture Industry Alliance, Marine Harvest Group, Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (nå Sjømat Norge), Pew Environmental Group, Salmon Chile, Skretting, Fundación Terram og WWF Verdens Naturfond (ASC 2016d). Arnesen fra Marine Harvest (intervju 2015) som selv satt i komiteen, beskriver det som en svakhet ved styringskomiteen at «industrimedlemmene var fra Norge og Chile, og miljøvernene stort sett var nordamerikanske». Han mener det hadde vært en fordel å ha med miljøvernere fra Europa.

I tillegg til dialogmøtene hvor alle interessenter var invitert til å delta, hadde styringskomiteen også egne møter. Komiteen hadde beslutningsmandat til å utarbeide utkast inkludert det endelige utkastet som ble sendt til ASC. ASC er medlem av ISEAL Alliansen som er en global medlemsorganisasjon for miljøstandarder som blant annet setter krav til sertifiseringsordningers organisasjonsstruktur (ISEAL 2016). I tråd med ISEAL sine retningslinjer må beslutningene være konsensusbasert. Et annet krav fra ISEAL er at standarden revideres jevnlig. Etter at hvert utkast ble publisert, var det en tilbakemeldingsperiode hvor interessenter kunne sende inn høringsnotat på utkastet. I tilbakemeldingsperioden for utkastet i 2011, var det 57 tilbakemeldinger fra ulike interessenter (WWF 2011).

Det var også mange andre aktører fra næringen i Norge, myndighetene og sivilsamfunnet som deltok på dialogmøtene og som skrev høringsnotat på utkastene. Av selskapene som er med i denne studien, var det representanter fra Marine Harvest, Cermaq, Lerøy Seafood Group som deltok på minst ett av dialogmøtene. Det var ingen representanter fra Norway Royal Salmon, Wenberg eller Edelfarm med i dialogene. Disse selskapene skrev heller ikke

høringsnotat, men er medlemmer av Sjømat Norge som hadde en aktiv rolle i dialogene med en representant i styringskomiteen.

Tabell 3: Møteoversikt Laksedialogene		
Når:	Hvor:	Hva:
Feb. 2004	Washington D.C.	Dialogmøte
Jun. 2004	Stavanger	Dialogmøte
Okt. 2004	Quebec	Dialogmøte
Apr. 2005	Brussel	Dialogmøte
Jul. 2005	Puerto Montt	Styringskomitemøte med chilenske interessenter
Nov. 2005	-	-
Nov. 2006	Vancouver	Dialogmøte
Des. 2007	Santiago	Dialogmøte
Jan. 2008	Barcelona	Dialogmøte
Nov. 2008	Edinburgh	Dialogmøte
Mar. 2009	Boston	Dialogmøte
Nov. 2009	Bergen	Dialogmøte
Nov- des. 2009	-	Tilbakemeldingsperiode
Mar. 2010	Washington DC	Styringskomitemøte
Mai 2010	Puerto Montt	Dialogmøte
Aug.- okt. 2010	-	Tilbakemeldingsperiode
Nov. 2010	New Brunswick	Dialogmøte
Mai- jun. 2011	-	Tilbakemeldingsperiode

Tabell 3. Møteoversikt for Laksedialogene 2004-2011. Kilde: (ASC 2016d)

Laksedialogene beskrives som en åpen og inkluderende prosess (ASC 2016d; Arnesen intervju 2015): «Det var åpne prosesser hvor alle kunne være med inn, alle var representert, det var god takhøyde og god dialog rundt problemstillingene» (Grøttum intervju 2015). Arnesen (intervju 2015) sier at det «personlig var det en øyeåpner om hva folk var opptatt av

og hvor dårlig næringen hadde vært på å informere om hva praksis var». Det er likevel litt ulike oppfatninger blant respondentene om hvor åpen prosessen faktisk var. Berg Lea fra Skretting (intervju 2015) trekker frem faren for at slike prosesser i stor grad blir styrt av vokale grupper, men avskriver at dette var tilfellet i Laksedialogene. Faren for at aktører tar stor plass og blir dominerende i slike «åpne» prosesser er i tråd med Havice og Iles (2015: 32) sine funn fra studier av Tilapiadialogene (TAD). Kvenseth (intervju 2016) hevder at det i Laksedialogene «til syvende og sist handlet om at man måtte komme til enighet med Marine Harvest». Dialogene varte i sju år, og flere av informantene beskriver prosessen som langvarig (Lennartsson intervju 2015; Arnesen intervju 2015). Dette var blant annet, ifølge Lennartsson fra Ikea (intervju 2015), at prosessen var så inkluderende at alle som hadde et synspunkt om lakseoppdrett kunne komme, og det var mange særinteresser og smale saker som ble tatt opp. Arnesen fra Marine Harvest (intervju 2015) forteller at prosessen gikk i stå, at det til tider var vanskelig og at de på et tidspunkt hadde med fredsmeglere på møtene. Laksedialogene førte frem til en av åtte ASC-standarder som setter krav til produsenters produksjons- og arbeidsmetoder og har som mål “to transform aquaculture towards environmental sustainability and social responsibility using efficient market mechanisms that create value across the chain” (ASC 2016d). Laksestandarden består av sju prinsipper som igjen består av flere indikatorer og kriterier (ASC 2012) (egen oversettelse):

1. Overholdelse av nasjonale og lokale reguleringer
2. Bevare økologisk habitat, lokal biodiversitet og økosystemer
3. Beskytte helse og genetisk integritet hos ville populasjoner
4. Bruke ressurser på en miljøeffektiv og ansvarlig måte
5. Håndtere sykdommer og parasitter på en miljømessig ansvarlig måte
6. Utvikle og operere anlegg på en sosialt ansvarlig måte
7. Være en god nabo og en samvittighetsfull borger

Innenfor disse prinsippene setter ASC krav til det som i denne studien er identifisert som de største utfordringene i næringen. Under prinsipp 2 var informantene i denne studien spesielt opptatt av utslipp av næringsalter rundt anlegget. Under prinsipp 3 ble det fokusert på kravet om antall rømte fisk. Marine føringredienser samt lus og lusebehandling framstår som sentrale emner under prinsipp 4 og 5.

Studien viser at informantene har ulik oppfatning om hvor krevende det er å oppnå sertifisering. Andaur (intervju 2015) hevder at for «WWF sin del så er ikke standarden så

streng som vi skulle ønske, og næringen kunne sett den for seg mindre streng». Kvenseth fra Smøla Klekkeri og Settefisk AS (intervju 2016) påpeker at intensjonen med standarden var at kravene for å oppnå ASC-sertifisering ikke skulle være så omfattende i starten, men at de skulle bli strengere etter hvert. Strategien var at omtrent 1/3 av oppdrettsproduksjonen skulle være i stand til å sertifisere seg da ASC ble etablert. Det var forventet at ASC-sertifisert laks da ville bli etterspurt på markedet, og dette ville gjøre at de andre aktører også sertifiserte sin produksjon (Berg Lea intervju 2015).

WWF mener ASC-standarder er for svak og at den er et kompromiss mellom næringen og miljøorganisasjoner som likevel stiller strengere krav enn myndighetene gjør. Også Skogvoll fra Edelfarm (intervju 2016) omtaler sertifiseringsprosessen som «plankekjøring». Fra myndighetenes side er også enkelte av kravene møtt med kritikk. Stenevik Djupevåg i Fiskeridirektoratet (intervju 2016) stiller seg kritisk til for eksempel kravet om maksimalt 300 rømte fisk per produksjonssyklus. Hun mener at et slikt tallfestet krav ikke nødvendigvis vil ha positive konsekvenser for miljø og næring, da fokuset i kravet heller burde ligge på årsaken til rømmingstilfellet (Stenevik Djupevåg intervju 2016). Havforskningsinstituttet har også uttalt seg kritisk til rømmingskravet i ASC fordi de mener at det er umulig for oppdretterne å vite nøyaktig hvor mange laks som har rømt (Berglihn 2016).

Strengt krav til dokumentasjon fra hele produksjonssyklusen og kravet om maksimalt antall medikamentelle lakselusbehandlinger, trekkes frem som vanskelig å oppnå (Wenberg intervju 2015, Stensvold intervju 2015). Mange av informantene beskriver sertifiseringen som en kostnadskrevende og omfattende prosess (Wenberg intervju 2015; Hurum intervju 2015, Midttveit intervju 2015). Stensvold fra Norway Royal Salmon (intervju 2016) mener at det er lett å havne utenfor de grenseverdiene som er satt. Stenevik Djupevåg fra Fiskeridirektoratet (intervju 2016) hevder at de absolutte lusekravene i standarden (maks 0,1 kjønnsmoden hunnlus i sensitive perioder) er «en lusegrense som få kan oppnå». Arnesen fra Marine Harvest (intervju 2015) mener det generelt er krevende for produsenter å overholde kravene, men at det avhenger av lokaliteten. Han trekker frem dagens lusesituasjon som en faktor som gjør det vanskeligere for mange å oppnå sertifisering. DNV GL er det uavhengige sertifiseringsorganet i sertifiseringsprosessen. De forklarer at selskapene selv velger hvilke anlegg som skal vurderes, og at de fleste som forsøker, klarer å leve opp til standardens krav. Selskaper som ikke tror de klarer å oppnå sertifisering, vil ikke bruke tid og penger på forberedelser og revisjon, mener Meldre Pedersen fra DNV GL (intervju 2016). Det er samtidig noen som ikke oppnår sertifisering eller som trekker seg fra sertifiseringsprosessen

av ulike årsaker som for eksempel strategi eller uforutsette endringer i produksjonen som gjør at de ikke lenger tilfredsstillers standardens krav (Meldre Pedersen 2016). Arnesen (intervju 2015) beskriver standarden som den mest omfattende når det gjelder bærekraft, mens Kvenseth fra Smøla Klekkeri og Settefisk (2016 intervju) trekker fram at ordninger som Whole Foods stiller strengere miljøkrav, men at de er mindre i omfang. Noen informanter trekker frem at det er viktig at kravene i standarden er praktisk gjennomførbare. Enkelte av kravene i standarden er så omfattende at konsekvensene av dem ikke nødvendigvis fører til mindre belastning på miljøet (Stenevik Djupevåg intervju 2016). Kravene i ASC har fått kritikk fra flere ikke-statlige miljøorganisasjoner, og Naturvernforbundet omtaler kravene som for svake (Berglihn 2016). De reagerer på at det ikke er et nullkrav om rømming og at standarden legger til rette for bruk av hydrogenperoksid i lakselusbehandling (Berglihn 2016). Det at det er en tredjeparts sertifiseringsordning fører ifølge Andaur fra WWF (intervju 2015) til økt troverdighet til ordningen:

Det skal ikke kunne settes spørsmålstegn ved om det selskapene legger ut på hjemmesidene sine stemmer eller ikke når de er sertifisert. Hvis du ikke har sertifisering og ikke har hatt tredjepartskontroll, så er det jo egenrapportering om hvordan man presterer, og det har ikke samme tillitt.

Selskaper som har deltatt i utviklingen av standarden enten i styringskomiteen eller i dialogmøtene, vil trolig føle eierskap til ordningen. På den ene siden kan dette eierskapet sies å være emosjonelt ved at aktørene føler en tilknytning til ordningen og prosessen. På den andre siden kan det være rasjonelt ved at de gjennom deltakelse i utviklingen av standarden har kunnet påvirke utfallet av standarden til å imøtekomme deres interesser (Midttveit intervju 2016). Derfor vil produsenter som har vært med i utviklingen av standarden, trolig ha større muligheter for å oppnå sertifisering tidlig. Det at det har vært en åpen og inkluderende prosess med representanter fra oppdrettsselskaper, miljøorganisasjoner, interesseorganisasjoner og forskningsinstitutter, vil gjøre at mange aktører føler eierskap til ordningen. Grøttum fra Sjømat Norge (intervju 2015) forklarer det som at: «det er mange som får eierskap til resultatet. De har vært igjennom hele prosessen, og de kjenner bakgrunnen for de resultatene som man har kommet fram til. Det er veldig vanskelig å skyte ned noe du har vært med å skape selv».

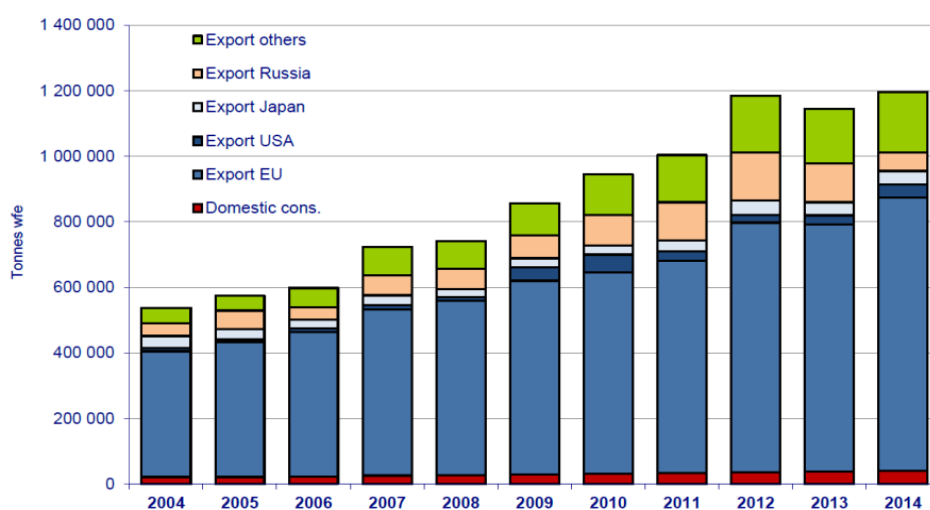
Flere av informantene trekker frem at de i utgangspunktet var med for å forsikre seg om at deres interesser ble ivaretatt i standarden. For oppdrettsselskaper handlet dette mye om å

sørge for at kravene også ble operasjonelle og oppnåelige (Grøttum intervju 2015; Andaur intervju 2015). Det er en global standard hvor kravene skal gjelde for lakseprodusenter i alle lakseproduserende land. Det er sentralt for aktører i norsk lakseoppdrettsnæring at kravene er tilpasset deres interesser og deres produksjonsvilkår. At det er variasjoner mellom de ulike landene kan eksemplifiseres med bevaring av villaks. I Chile finnes det ikke villaks, så interaksjonen mellom villaks og oppdrettslaks er ikke en utfordring. I Norge derimot, sees dette på som en av de største utfordringene. Det er trolig slik at representanter fra norsk lakseoppdrettsnæring ønsker at kravene skal være i tråd med nasjonale reguleringer i Norge. Om de er dette, vil selskaper ha en enklere oppgave med å sertifisere seg. Standarden er en «levende» standard som skal revideres jevnlig. Den første revideringsprosessen er i gang, og det vil trolig komme endringer nå som standarden har vært virksom i en periode.

For å oppsummere selskapenes motivasjon for sertifisering i lys av etableringsfasen og krav i ASC, kan man si at dette trolig har formet selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering. Informanter legger vekt på at selskapenes og den norske næringens interesser er ivaretatt i standarden og at flere av selskapene har vært involvert i utviklingen av standarden.

4.5 Selskapenes motivasjoner i lys av markedet

Tidligere forskning viser til at markedet og næringens eksportorienterte struktur kan være sentralt i forklaringen av oppslutning om ordningen (Auld, Gulbrandsen, McDermott 2008: 294-295). Det er flere mekanismer i det internasjonale markedet som kan påvirke selskapers motivasjon til å sertifisere seg etter ASC.

Figur 8: Eksport av laks og ørret 2004-2014. Kilde: (Kontali Analyse 2015: 7)

Norsk oppdrettslaks er et internasjonalt produkt og over 90 % av norskprodusert laks går til eksport (Kontali Analyse 2015: 7). Norsk laks blir solgt til hele verden, men EU er det viktigste markedet. Omtrent 70 % av den totale eksporten var til EU i 2014, mot 66 % i 2013 (Kontali Analyse 2015: 7). Noe av forklaringen på denne endringen er at eksporten til Russland falt med mer enn 50 % i 2014 på grunn av den politiske situasjonen i Ukraina (Kontali Analyse 2015: 7). Polen er nå det største markedet for norsk laks, her foredles laksen og selges videre til nye markeder. Frankrike er et annet stort marked (Norges Sjømatråd 2016). Etterspørselen etter norsk laks er stor, men det er ingen garanti for at denne markedssituasjonen vil vedvare. I løpet av årene har laksenæringen møtt handelsbarrierer i viktige markeder som USA og Russland. Det er langt fra utenkelig at slike handelsbarrierer også vil komme i fremtiden (St.meld.nr.16 2014-2015: 39). Å sikre forutsigbarhet i markedene er en viktig del av selskapenes strategi, og overholdelse av ASC kan bidra til å imøtekomme nye markedstrender og markedskrav.

Andaur fra WWF (intervju 2015) trekker frem at det i stor grad stilles krav om at produsenter nesten uavhengig av hva de produserer, må dokumentere hva de holder på med. Med transnasjonale standarder som ASC får store innkjøpere av sjømat en form for kvalitetssikring på tvers av landegrenser. Berg Lea fra Skretting (intervju 2015) forklarer det som at for innkjøpere som kjøper sjømat fra hele verden, blir det vanskelig eller ikke tilstrekkelig å bruke nasjonale lovverk som en referanse for kvalitet. Private sertifiseringsordninger kan bli en slik referanse ved at private ordninger setter globale krav til produksjons- og arbeidsmetoder på de produktene de kjøper. For oppdrettslaks, som er et produkt som det er knyttet kontroversielle spørsmål til, vil innkjøpere være spesielt opptatt av denne kvalitetssikringen (Berg Lea intervju 2015). Detaljister er opptatt av å ivareta et godt omdømme som ansvarlige aktører, samtidig som de ønsker et sikkert tilbud av varer (Nøstvold mfl. 2010, Lennartsson intervju 2015). Innkjøpere ønsker å imøtekomme en økende forbrukerbevissthet. Lennartsson fra Ikea (intervju 2015) forklarer deres motivasjon for å kreve ASC-sertifisert laks:

Vi tror at det er en av våre oppgaver å vise veien for andre. Det handler mye om at vi ønsker å gjøre det rette, vi vil ha en positiv påvirkning på miljø og mennesker.

Det er flere store innkjøpere av sjømat som enten har forpliktet seg til kun å selge ASC-sertifisert laks eller å tilby det som et av deres produkter. Ikea forpliktet seg til innen august 2015 å kun tilby ASC-sertifisert laks i sine restauranter og butikker (Lennartsson intervju

2015, ASC 2015). AEON i Japan, Albert Heijn i Nederland, Lobla i Canada, Rewe og Findus har forpliktet seg til å kjøpe ASC-sertifisert laks (ASC 2015, Andaur intervju 2015). OL i Rio skal kun servere ASC-sertifisert sjømat (Holmyard 2016). Laks er nå den arten innen ASC-sertifisering som det er mest etterspørsel etter (Holmyard 2016), og WWF jobber hele tiden med å øke markedsetterspørselen etter ASC-produkter (Andaur intervju 2015).

Markedsetterspørsel er avgjørende for selskapers motivasjon til å sertifisere sin produksjon etter ASC (SalMar 2014: 27; Lerøy Seafood Group 2014: 36; Stenevik Djupevåg intervju 2016; Kvenseth intervju 2016, Hurum intervju 2015). Den største importøren av norsk laks, EU, er et krevende marked hvor kravet om tredjeparts sertifisering ofte er tydeligere (NOU 2014: 16). Informantene i studien beskriver markedsetterspørselen etter sertifisert laks ulikt. Andaur fra WWF (intervju 2015) mener at markedsetterspørselen etter tredjeparts sertifiseringer er en viktig driver for selskapers ASC-sertifisering og beskriver markedsetterspørselen på det internasjonale markedet som stor, og får støtte fra Stensvold (intervju 2016). Hurum fra Cermaq (intervju 2015) beskriver etterspørselen som laber. Det er en forutsetning for sertifiseringsordninger at etterspørselen etter ASC er stor, om ikke vil ikke standarden overleve (Hurum intervju 2015). Midttveit fra Lerøy Seafood Group stiller (intervju 2016) spørsmål om selskapet vil sertifisere all produksjon på kort sikt om det ikke foreligger krav fra markedet om dette. Dette forklarer Andaur (intervju 2015) med at man kan ikke ha en sertifiseringsordning som ikke er økonomiske bærekraftig. Dette kan tyde på at det er store internasjonale innkjøpere av sjømat som i stor grad har satt bærekraft på agendaen for norske oppdrettere (Arnesen intervju 2015). Man kan skille mellom kundekrav fra allerede etablerte kunder og markedstilgang til nye markeder grunnet ASC-sertifisering. Man kan også skille mellom kundekrav om en spesifikk sertifiseringsordning eller krav om tredjeparts sertifisering mer generelt. Kundekrav fra innkjøper bidrar i selskapenes motivasjon til å sertifisere sin produksjon etter private sertifiseringsordninger (SalMar 2014: 27; Lerøy Seafood Group 2014: 36), men studien viser at nåværende kundekrav ikke er avgjørende i ASC-sammenheng. Et unntak er Lerøy Seafood Group som fikk krav fra en av deres viktigste kunder om ASC-sertifisering. Dette var en av driverne for at selskapet valgte å satse på ASC-sertifisering (Midttveit intervju 2016). Midttveit fra Lerøy Seafood Group legger til at det ikke var kravet fra kunden som gjorde at selskapet valgte å sertifisere anlegg, det hadde de gjort uavhengig av dette. Midttveit (intervju 2016) mener imidlertid at Lerøy Seafood Group ikke er avhengig av ASC-sertifisering for å få solgt laksen i dagens marked, men at det på sikt vil bli det vi kaller en «hygienefaktor»:

I dagens marked får du solgt all laks uavhengig om den er ASC-sertifisert eller ikke, men det er klart at kundens syn på ASC er med å påvirke de valgene vi tar. Vi har i dag mange kunder på ASC-fisk og antallet er stadig økende.

Gjennomgangen ovenfor viser at selskapers motivasjon for ASC-sertifisering avhenger av hvilke markeder de selger til. Andaur (intervju 2015) tror selskaper som hovedsakelig selger i Norge, har liten motivasjon for sertifisering, da det er lite etterspørsel etter sertifiserte produkter i Norge. Selskapers motivasjon er i stor grad formet av markedet. Om etterspørselen etter sertifisert laks ikke er der, vil selskapene trolig ikke investere i sertifiseringer fordi prisene på ikke-sertifisert laks er høy og marginene i lakseproduksjonene er høye (Hurum intervju 2015; Andaur intervju 2015). Midttveit fra Lerøy Seafood Group (intervju 2016) beskriver etterspørselen etter ASC laks som økende, men legger til at om hele eller mesteparten av næringen skal sertifisere alle anleggene innen 2020, vil den store tilgangen til ASC-laks føre til at det ikke blir noe pristillegg.

Det fremkommer flere motivasjoner som begrunnes i forhold i det internasjonale markedet hvor norsk oppdrettslaks operer. For det første vil lakseprodusenter ha en motivasjon til å tilfredsstille krav fra innkjøpere av sjømat som ønsker en kvalitetssikring på tvers av landegrensene. Etterspørselen etter sertifisert laks er derfor en viktig driver for selskaper til å sertifisere sin produksjon. I forlengelsen av dette viser studien at sertifisert laks selges for høyere pris, spesielt når det er få produsenter som kan tilby sertifisert laks (Hurum intervju 2015, Lennartsson intervju 2015, Stensvold intervju 2016). Stensvold fra Norway Royal Salmon (intervju 2016) trekker frem flere motivasjoner som begrunnes i markedet:

Vi får selvfølgelig innpass hos kundesegmenter og markedssegmenter som er villige til å betale ekstra. Vi får de relasjonene som skal til ut i verden, for til syvende og sist så er det dem ute i verden som betaler for hele gildet, og vi får igjen for det fordi markedet etterspør det.

Samtidig påpeker Andaur fra WWF (intervju 2015) at ikke-sertifisert laks har høye priser, og marginene i lakseproduksjon er høy. Kvenseth fra Smøla Klekkeri og Settefisk (intervju 2016) beskriver ASC-standarden som en stor og rund sertifisering som ønsker å inkludere alle, og at det derfor handler om selskapenes ønske om markedsadgang. Selskaper kan også ha en motivasjon om å bedre sin markedsposisjonering. Å tilfredsstille forbrukere kommer ikke frem som en sentral motivasjon i denne studien, da det kan virke som at presset i hovedsak kommer fra detaljister som er bekymret for eget omdømme.

For å oppsummere selskapenes motivasjon for sertifisering i lys av markedet, kan man si at det tyder på at markedet er sentralt i formingen av selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering. Informantene vektlegger markedsetterspørsel og pristillegg i sin vurdering av ASC.

4.7 Identifiserte motivasjoner for ASC-sertifisering

Det empiriske datamaterialet viser at faktorer i selskapenes omgivelser kan påvirke oppslutningen om ASC i norsk lakseoppdrettsnæring. I tråd med tidligere forskning er følgende faktorer identifisert som sentrale også i denne studien: offentlig regulering, offentlige myndigheters rolle, ikke-statlige organisasjoners rolle, etableringsprosess og krav i ASC og markedet.

De første identifiserte motivasjonene er knyttet til den offentlige reguleringen av næringen. Reguleringen omtales som omfattende og kompleks i et internasjonalt perspektiv, men denne studien viser tegn til at selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering kan være at de ønsker å *stå i posisjon til å imøtekomme fremtidige strengere myndighetskrav*. Samtidig kan det virke som at informantene mener at kravene som settes i ASC er nødvendige for å *sikre gode fremtidige produksjonsvilkår*.

Studien finner få tegn til at offentlige myndigheters rolle påvirker oppslutningen om ASC positivt. Myndigheter på sin side stiller seg kritisk til miljøkonsekvensene av enkelte av kravene i ordningen. Det er likevel ett selskap som har forventning om at ASC-sertifisering vil kunne *bidra positivt ved tilsyn fra offentlige myndigheter*.

Den neste motivasjonen som er identifisert, kan knyttes til ikke- statlige organisasjoners rolle. De har satt miljøutfordringer på agendaen og bidratt til å skape et marked for sertifisert laks. Denne studien viser at selskaper har en motivasjon for å imøtekomme press fra ikke- statlige organisasjoner for å *bedre omdømme* og gi næringen *samfunnsaksept*.

Etableringsprosessen og kravene i ASC har trolig bidratt til å forme selskapenes motivasjon. Flere av selskapene som har oppnådd sertifisering, har vært delaktige i utviklingen av standarden. At selskapene gir uttrykk for at standarden er *oppnåelig, omfattende og troverdig* virker å være en motivasjon for ASC-sertifisering.

Det er tydelig at markedet er en viktig faktor i å forme selskapers motivasjon for ASC-sertifisering. Det kan virke som at selskaper tror at ASC vil passe inn i de forventningene de har til fremtidige markedstrender. Det er etterspørsel etter sertifisert laks på det internasjonale

markedet, og selskaper har en motivasjon om at ASC kan gi *økt markedstilgang, pristillegg og tilfredsstillende kundekrav*.

På bakgrunn av det empiriske datamaterialet, har studien identifisert flere motivasjoner for ASC-sertifisering som kan bidra til å forklare oppslutningen om ASC i norsk lakseoppdrettsnæring. I analysekapitlet vil de identifiserte motivasjonene analyseres i lys av de teoretiske tilnærmingene som er presentert i det analytiske rammeverket.

5. ANALYSE

Det empiriske datamaterialet viser hvordan selskapers motivasjoner for ASC- sertifisering kan forstås i lys av faktorer i deres omgivelser. Først vil jeg i denne delen av oppgaven analysere selskapenes motivasjoner i lys av to teoretiske tilnærminger som ser på selskaper atferd. Den ene ser på selskaper som profittmaksimerende aktører som ikke er opptatt av samfunnsansvar utenom at det kan fungere som en lønnsom strategi gjennom omdømmebygging. Den andre tilnærmingen ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører som oppnår lønnsomhet bruk av verdsatte metoder. Ut i fra denne tilnærmingen vil selskapene begrunne sertifisering av sine anlegg med at det er i tråd med egne normer om miljøhensyn og sosialt ansvar. Analysen vil være strukturert etter faktorene i omgivelsene til selskapene. Her vil funnene vil bli knyttet opp mot tidligere forskning. De empiriske funnene som skal analyseres kan oppsummeres på følgende måte:

- Offentlig regulering: imøtekomme fremtidig strengere myndighetskrav og sikre gode fremtidige produksjonsvilkår
- Offentlige myndigheters rolle: bidra positivt ved tilsyn fra offentlige myndigheter
- Ikke-statlige organisasjoners rolle: bedre omdømme og samfunnsaksept
- Etableringsfasen og krav i ASC: oppnåelig, omfattende krav og eierskap til ordningen
- Marked: økt markedstilgang, pristillegg og tilfredsstillende kundekrav

Videre vil jeg plassere selskapenes motivasjon for sertifisering langs ulike dimensjoner som er hentet fra det analytiske rammeverket: enkel-sammensatt, kortsiktig-langiktig og selskapsnærings.

5.2 Selskaper som profittmaksimerende eller normstyrte, profittsøkende aktører

Det empiriske datamaterialet viser at faktoren offentlig regulering blir inkludert i selskapenes vurdering av om de skal ASC-sertifisere sine anlegg. At den offentlige reguleringen kan bidra til å forklare oppslutningen om ASC, er i tråd med tidligere forskning som har trukket frem mangelfull offentlig regulering som en sentral faktor for å forklare fremveksten og oppslutningen om private sertifiseringsordninger i andre næringer. I denne studien kan det se ut til at selskaper sertifiserer sine anlegg for å stå i posisjon til å imøtekomme fremtidige offentlige reguleringer. Om selskaper er profittmaksimerende aktører, kan man forstå dette som at de vil ha et konkurransefortrinn ved at de tidligere enn andre selskaper kan overholde

nye og strengere myndighetskrav. Samtidig viser det seg at flere av selskapene mener at kravene i ASC burde overholdes for å bevare gode produksjonsvilkår for lakseproduksjon i Norge. En slik oppfatning vil i større grad kunne knyttes til tilnærmingen som ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører. Ut i fra denne tolkningen kan det virke som at selskaper er opptatt av å redusere belastningen produksjonen har på miljøet og at belastningen bekymrer dem. Det er viktig å merke seg at også i denne tolkningen ligger det til grunn at selskapene har en interesse av lønnsomhet.

Offentlige myndigheters rolle har i denne studien vist seg lite viktig for å forklare oppslutningen om ASC i norsk lakseoppdrettsnæring. Dette er på tross av at myndighetene har hatt mulighet til å følge prosessen rundt utviklingen av standarden og den økende oppslutningen om ASC. En identifisert motivasjon er likevel at sertifisering kan virke positivt ved tilsyn fra offentlige myndigheter. Om man ser på selskaper som profittmaksimerende aktører, kan denne motivasjonen forstås som at selskaper tror det vil være lønnsomt å kunne dokumentere overfor myndighetene at de overholder strengere krav enn det myndighetene setter gjennom sine reguleringer. Dette kan sees på som et uttrykk for at de ønsker å bli sett på som «de flinkeste i klassen» fordi det vil gi dem enklere interaksjon med myndighetene. Ser man på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører kan dette tolkes som at selskapene vil vise myndighetene at det er mulig å overholde strengere krav og at det er nødvendig for næringen. At denne studien viser få tegn til interaksjon mellom ASC og offentlige myndigheter, kan kanskje forklares med at ASC er relativt nyetablert og at den foreløpig ikke har stor nok oppslutning i norsk lakseoppdrettsnæring til at myndighetene har prioritert å fremme ordningen gjennom offentlige strategier. Disse funnene er ikke i tråd med tidligere forskning som viser tydelig interaksjon mellom myndighetene og private sertifiseringsordninger i andre næringer.

Når det gjelder ikke-statlige organisasjoners rolle i å påvirke oppslutningen om ASC, tyder det empiriske datamaterialet på at press fra disse trolig har vært en sentral driver for selskapene. Det kan virke som at selskapenes motivasjon for sertifisering i lys av ikke-statlige organisasjoners rolle handler om at de ønsker samfunnsaksept og bedre omdømme. Ikke-statlige organisasjoner gir selskapene negativ oppmerksomhet fordi de mener at belastningen lakseproduksjonen påfører miljøet, er problematisk. De legger press på selskapene til å redusere denne belastningen. Studien kan tyde på at dette gjøres på flere måter. Ikke-statlige organisasjoner kan påvirke selskapenes vurdering av lønnsomhet ved å utvikle og fremme private sertifiseringsordninger som er etterspurt på markedet. Ser man på

selskaper som profittmaksimerende aktører, er det markedsinsentivene som ikke-statlige organisasjoner tilbyr selskapene, som er det sentrale. Ikke-statlige organisasjoners rolle kan også ha betydning for oppslutningen om ASC ved at de påvirker selskapenes oppfatning av hvordan de bør oppføre seg når det gjelder miljøansvar. Ved å fokusere på næringens miljøbelastning og ansvar og gjennom partnerskap med og press på selskapene, bidrar ikke-statlige organisasjoner til en bevisstgjøring om miljøansvaret næringen har. Normer om miljøansvar kan bli internalisert i selskapene. Dette vil kunne knyttes opp mot tilnærmingen om at selskaper er normstyrte og profittsøkende. Omdømme og samfunnsaksept kan i lys av tilnærmingen som ser selskaper som profittmaksimerende aktører, sees på som rene markedsstrategier. Selskapene vil være opptatt av bedre omdømme og samfunnsaksept fordi de vet at det lønner seg. Ut ifra tilnærmingen som ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører, kan man tenke seg at selskapers motivasjon om samfunnsaksept og bedre omdømme har forankring i deres erkjennelse av belastningen produksjonen har på miljøet. De ønsker å minske denne belastningen ved å overholde strengere krav til sin produksjon, samtidig som at de vil vise omverdenen at de tar ansvar. Offentlige myndigheter, innkjøpere, sivilsamfunnet i form av miljø- og interesseorganisasjoner, forbrukere og lokalsamfunnet er alle interessenter som selskapene har en interesse av å tilfredsstille forventningene til. Funnene i denne oppgaven er i tråd med tidligere forskning på private sertifiseringsordninger i andre næringer som har vist at ikke-statlige organisasjoner er sentrale i utviklingen av standardene, i å sette miljø på agendaen og i å skape marked for sertifiserte produkter.

Når det gjelder faktoren som omhandler etableringsprosessen og kravene i ASC, ser det ut til at dette har bidratt til å forme selskapenes motivasjon for sertifisering. Det kan virke som at flere av selskapene i studien har eierskapsfølelse til ordningen fordi de har vært med å utvikle den. Om man ser på selskaper som profittmaksimerende aktører, kan man tenke seg at dette er et rasjonelt eierskap hvor ordningen blir oppfattet å være i tråd med egne interesser og bidrar til at det blir enklere å oppnå sertifisering. Ut ifra denne tilnærmingen forstår man det slik at selskapene ønsker på enklest mulig måte å oppnå et kvalitetsbevis som forsikrer innkjøpere og forbrukere om at deres produksjon er ansvarlig. Selskaper som har anlegg som er sertifisert, har trolig interesse av å omtale ordningen som streng og krevende fordi de da fremstiller seg selv som mer ansvarlige produsenter. Tilnærmingen som ser på selskapers som profittmaksimerende ser også på selskaper som nytte-kostnadkalkulerende. Derfor kan det hende at selskaper velger en strengere sertifisering fordi dette bedrer omdømmet ytterligere

uten at kostnadene blir tilsvarende høyere. Ut i fra tilnærmingen som ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende kan man tenke seg at selskapene kan ha et emosjonelt eierskap til ASC. Dette går ut på at selskapene gjennom en internalisering oppfatter kravene i standarden som rettferdige, logiske og legitime.

Faktoren som omhandler markedet, kan også knyttes til motivasjoner selskapene har for ASC-sertifisering. Det er identifisert noen direkte markedsmotivasjoner som å tilfredsstille kundekrav, få pristillegg og økt markedstilgang. Om man ser på selskaper som profittmaksimerende aktører, vil deres motivasjon for sertifisering kunne sees på som en nytte-kostnadsvurdering gjennom at sertifisering kan gi direkte økonomiske fordeler grunnet markedsetterspørselen etter sertifisert laks. Det kan også sees på som at selskapene ønsker å komme i en markedsposisjon hvor de kan imøtekomme markedstrender som stiller strengere krav til produktet enn i dag. Slik markedsetterspørselen er i dag, er det ikke nødvendig for selskapene å oppnå sertifisering for å få solgt laksen, men sertifisering gir høyere pris. Uten sertifisering er selskapene trolig sikret profitt, men med sertifisering vil de kunne maksimere denne profitten. Ut i fra tilnærmingen som ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører vil dette kunne bety at sertifisering er en måte selskaper kan maksimere sin profitt ved å bruke verdsatte metoder som for eksempel sertifisering. Dette er i tråd med tidligere forskning som trekker frem at marked og eksportavhengighet er sentrale faktorer for å forklare oppslutningen om private sertifiseringsordninger.

5.2 Selskapers motivasjoner for ASC-sertifisering langs ulike dimensjoner

Det analytiske rammeverket viser at selskapers motivasjoner kan være enkle og sammensatte, kortsiktige og langsiktige, samt knyttet til interesser for det enkelte selskap og for næringen som helhet. En videre tydeliggjøring av sammenhengene og forskjellene mellom de identifiserte motivasjonene vil være å plassere de identifiserte motivasjonene langs ulike dimensjoner, noe som vil kunne gi en dypere forståelse av fenomenet.

5.2.1 Enkel - sammensatt

Motivasjonene som er identifisert, kan plasseres eller kategoriseres langs dimensjonen enkel-sammensatt motivasjon. Enkle motivasjoner forstås som tradisjonelle næringsinteresser, der man ofte ser en direkte økonomisk interesse. Dette kan knyttes til tilnærmingen som ser på selskaper som profittmaksimerende aktører. Sammensatte motivasjoner er også selskapenes næringsinteresser, men her vektlegges i tillegg verdsatte metoder for å oppnå profitt og

normer om miljø- og samfunnsansvar påvirker selskapets vurdering av lønnsomhet. Dette kan knyttes til tilnærmingen som ser på selskaper som normstyrte, profittøkende aktører. Først vil jeg presentere de motivasjonene som jeg på bakgrunn av analysen ovenfor mener kan anses som enkle motivasjoner, deretter tar jeg for meg de motivasjonene som best kan tolkes som sammensatte motivasjoner.

Det er fire enkle motivasjoner for ASC sertifisering. Den første motivasjonen er pristillegg for ASC-sertifisert laks. Den andre er økt markedstilgang, og relatert til dette er den tredje motivasjonen om å tilfredsstillte kundekrav fra innkjøpere av sjømat. En siste enkel motivasjon er bedre omdømme da selskapers omdømme påvirker relasjonen til kunden, som igjen er opptatt av sitt eget omdømme overfor forbrukere. Disse motivasjonene tyder lite på at selskapene er opptatt av spørsmål knyttet til samfunnsansvar i sin vurdering av ASC-sertifisering.

Det er også identifisert flere sammensatte motivasjoner for å sertifisere anlegg. Den første er at ASC-sertifisering kan bidra til å gi samfunnsaksept. Den andre er knyttet til at selskapene ved overholdelse av ASC sine krav står i en bedre posisjon til å imøtekomme fremtidige strengere myndighetskrav, og videre at de vil imøtekomme og sikre fremtidige produksjonsvilkår. En fjerde sammensatt motivasjon er at ASC-sertifikat kan virke positivt ved revisjon fra offentlige myndigheter. En femte er at selskapene ønsker å oppnå omfattende, men oppnåelige krav til sin produksjon.

5.2.2 Kortsiktig - langsiktig

De identifiserte motivasjonene kan også diskuteres langs dimensjonen kortsiktige - langsiktige motivasjoner. Det er trolig slik at profittmaksimerende aktører både vil ha kortsiktige og langsiktige motivasjoner for sertifisering. Ved en kategorisering av disse motivasjonene, vil de kortsiktige motivasjonene tydeligere kunne knyttes opp mot denne tilnærmingen enn de langsiktige motivasjonene.

De kortsiktige motivasjonene som er identifisert i denne studien, er pristillegg og tilfredsstillelse av kundekrav. Pristillegg anses som en kortsiktig motivasjon fordi selskapene i studien trekker frem at pristillegget trolig vil avta etter hvert som flere anlegg blir sertifisert. Dette har også skjedd med andre private sertifiseringsordninger. Å tilfredsstillte kundekrav plasseres som en kortsiktig motivasjon fordi det er et krav som skal tilfredstiltes med en gang. Denne motivasjonen kan samtidig også sees på som at den handler om å opprettholde stabile kunderelasjoner på lang sikt.

Det er identifisert flere motivasjoner som kan sees på som langsiktige motivasjoner i denne studien. Den første går på selskapenes ønske om å kunne stå i posisjon til å imøtekomme fremtidige strengere myndighetskrav. Den andre er at selskapene ser behov for å ivareta fremtidig gode produksjonsvilkår. Her kan det også hende at selskaper må overse kortsiktig profitt for å forsikre seg om bedre produksjonsforhold på lengre sikt. Kortsiktige motivasjoner vil trolig i større grad sammenfalle med det som ovenfor ble omtalt som enkle motivasjoner. De passer godt inn i tilnærmingen som ser på selskaper som profitt-maksimerende aktører. Jo mer langsiktige motivasjoner selskapene har, jo vanskeligere blir det å skille mellom profitt og normer fordi langsiktig profittvurdering i større grad inkluderer hensyn til samfunn og miljø.

5.2.3 Selskap - næring

Motivasjonene som er identifisert i studien, kan også plasseres langs dimensjonen selskap-næring. Selskapsinteresser kan forstås som motivasjoner som i all hovedsak gagnar enkelt-selskaper. Næringsinteresser kan sees på som motivasjoner som gagnar næringen som helhet. Sentralt her er at private sertifiseringsordninger kan bidra til å løse kollektive handlingsproblemer. Ved å plassere motivasjonene langs denne dimensjonen, kan selskapsinteresser sees i sammenheng med tilnærmingen som ser på selskaper som profittmaksimerende aktører. Næringsinteressene kan enklest sees i lys av tilnærmingen som ser på selskaper som normstyrte, profittøkende aktører.

Det jeg identifiserer som selskapsmotivasjoner i denne studien, er å tilfredsstille kundekrav, få pristillegg, økt markedstilgang og imøtekomme fremtidige reguleringer. Dette er forhold som i stor grad kan bedre enkelt-selskapers posisjon i markedet og øke deres konkurransefortrinn overfor andre lakseproduserende selskaper.

Motivasjoner som kan plasseres som næringsinteresser, er samfunnsaksept og å sikre gode produksjonsvilkår i fremtiden. Motivasjoner knyttet til å bevare miljøet for fremtidig produksjon, kan også sees i lys av næringens interesse fordi næringen står overfor kollektive miljøutfordringer som kan sette begrensninger for næringens vekst og fremtidige produksjon. Dette betyr ikke at motivasjonene som er plassert som næringsinteresser, ikke er interesser for enkelt-selskapene, men at disse motivasjonene er selskapsinteresser som også tydelig gagnar næringen som helhet.

5.3 Sammenfallende motivasjoner for AS

Tilnærmingen som ser på selskaper som profittmaksimerende aktører, kan knyttes til motivasjoner som er kategorisert som enkle, kortsiktige og selskap. Tilnærmingen som ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører, kan knyttes til motivasjoner er kategorisert som sammensatte, næring. De sammensatte motivasjonene kan i stor grad forstås som interesser for næringen som helhet. Et eksempel på dette er samfunnsaksept som ofte omfatter næringen og ikke enkeltselskaper. Et stikkord for å forstå selskapers langsiktige og sammensatte motivasjoner viser seg å være forutsigbarhet. Dette er en forenkling av sammenhengene, men en slik kategorisering av de identifiserte motivasjonene kan være nyttig for tydeliggjøringen av hvordan man kan forstå selskapers motivasjoner for ASC-sertifisering.

Analysen kan tyde på at jo lengre tidshorison selskaper har, jo vanskeligere vil det kunne være å skille mellom de to tilnærmingene. Det kan være fordi kravene i ASC er i tråd med etablerte normer, samtidig som de anses som forutsetninger for lønnsomhet på lang sikt. Det er lite som tyder på at selskaper ikke vurderer langsiktige interesser i sin motivasjon for ASC-sertifisering av anlegg. Samtidig viser det seg også at de kortsiktige markedsfordelene er sentrale forklaringer for oppslutningen om ASC.

Analysen tyder videre på at selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering både er grunnet i normer om samfunnsansvar og en nytte-kostnadskalkulering. Dette kan indikere at ASC-sertifisering er et eksempel på hvordan selskaper kan tjene på å gjøre noe som er riktig ut i fra normer, eller «doing well by doing good». Det er altså forventninger om positive effekter av sertifisering som i stor grad skaper selskapers motivasjoner for ASC-sertifisering, men det virker samtidig som at selskaper vurderer lønnsomhet gjennom et filter av lover, normer og naturgitte forhold. Det er ingen ting som tyder på at selskapene gjør dette uten at de på kort eller lang sikt forventer at det vil ha en positiv konsekvens for dem økonomisk, men det var heller ikke forventet.

Tabell 4. Oversikt over funn.

Oversikt over funn				
Faktor	Identifisert motivasjon for ASC-sertifisering	Enkel eller sammensatt	Kortsiktig eller langsiktig	Selskap eller næring
Offentlig regulering	Imøtekomme fremtidig strengere myndighetskrav Å sikre gode fremtidige produksjonsvilkår	Sammensatt	Langsiktig	Selskap
Offentlige myndigheters rolle	Sertifisering spiller inn positivt ved tilsyn fra offentlige myndigheter	Enkel	Kortsiktig	Selskap
Ikke-statlige organisasjoner	Tilfredsstill press fra ikke-statlige organisasjoner for å bedre omdømme og få samfunnsaksept	Sammensatt	Langsiktig	Næring
Etableringsprosessen og krav i ASC	Gjennom eierskap til ordningen og oppnåelige og omfattende krav kunne dokumentere driften	Sammensatt	Langsiktig	Selskap
Markedet	Tilfredsstill kundekrav, få pristillegg og imøtekomme markedsetterspørsel	Enkel	Kortsiktig	Selskap

Tabellen ovenfor er en forenkling av sammenhengene mellom faktorene, identifiserte motivasjoner og dimensjoner som er benyttet i analysen. Motivasjonene kan også tolkes og kategoriseres på andre måter enn slik det er fremstilt ovenfor. Dette kommer frem i den første delen av analysekapitlet hvor de identifiserte motivasjonene forstås i lys av begge de teoretiske tilnærmingene. Samtidig gir tabellen en oversikt over det jeg anser som en hensiktsmessig måte å kategorisere de identifiserte motivasjonene ut i fra det analytiske rammeverket, det empiriske datamaterialet og analysen.

6. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Studien har undersøkt hvordan faktorer i selskapers omgivelser kan bidra til å forklare selskapers motivasjon for Aquaculture Stewardship Council-sertifisering i norsk lakseoppdrettsnæring. Det analytiske rammeverket i oppgaven består av teoretiske tilnærminger og tidligere forskning. Studien tar utgangspunkt i to teoretiske tilnærminger om aktørers atferd som er spisset for å forklare selskapers atferd. Den første tilnærmingen ser på selskaper som profittmaksimerende aktører, og den andre ser på selskaper som normstyrte, profittsøkende aktører som søker lønnsomhet ved bruk av verdsatte metoder. Tidligere forskning har identifisert flere faktorer i selskapers omgivelser som er sentrale i forklaringen av oppslutning om private sertifiseringsordninger. Faktorene som er inkludert i denne studien er offentlig regulering, offentlige myndigheters rolle, ikke-statlige organisasjoners rolle, etableringsprosessen og krav i ASC og markedet. Oppgaven har hatt som formål å besvare følgende problemstilling:

Hvordan kan selskapers motivasjoner for sertifisering av Aquaculture Stewardship Council i norsk lakseoppdrettsnæring forklares i lys av faktorer i selskapers omgivelser?

Jeg har valgt casestudie som metode for å besvare problemstillingen, hvor ASC sin laksestandard blir definert som en case av private sertifiseringsordninger. Den viktigste datainnsamlingsmetoden er intervju. Jeg har gjennomført seksten semi-strukturerte intervjuer med et strategisk utvalg av informanter som representerte næringen, ikke-statlige organisasjoner, innkjøpere, sertifiseringsorgan og offentlige myndigheter. Selskapene som er inkludert i utvalget, er selskaper som har sertifiserte anlegg eller anlegg under sertifisering til ASC i norsk lakseoppdrettsnæring. I tillegg til intervjuer er også gjennomgang av utvalgte dokumenter brukt som datainnsamlingsmetode. Sentrale dokumenter har vært offentlige dokumenter, selskapenes rapporter, medieoppslag, sertifiseringsrapporter og møtereferater.

Det empiriske datamaterialet er strukturert ut i fra faktorer i selskapers omgivelser som tar utgangspunkt i tidligere forskning. Gjennomgangen av datamaterialet identifiserte flere motivasjoner som kan forklares i lys av faktorer i selskapers omgivelser. Analysen viser hvordan de identifiserte motivasjonene kan forstås ut i fra de teoretiske tilnærmingene. Analysekapitlet inneholder videre en plassering av motivasjonene langs dimensjonene enkel-sammensatt, kortsiktig-langsiktig og selskap-næring.

Studien har kartlagt oppslutningen om ASC i norsk lakseoppdrettsnæring. Kartleggingen viser at omtrent ti prosent av det totale antall anlegg i næringen er ASC-sertifisert, og disse anleggene eies av sju selskaper som har mellom to og 227 anlegg. De viktigste empiriske funnene i oppgaven når det gjelder selskapenes motivasjoner for ASC- sertifisering, ser ut til å være:

- å stå i posisjon til å imøtekomme fremtidige, forventede og strengere myndighetskrav
- å sikre fremtidige produksjonsvilkår
- å bedre omdømme og få samfunnsaksept
- å overholde omfattende og oppnåelige krav til produksjon
- å imøtekomme nåværende markedsetterspørsel og fremtidige markedstrender

Problemstillingen spør hvordan selskapers motivasjon for ASC-sertifisering kan forklares i lys av faktorer i selskapenes omgivelser. Denne oppgaven har vist at det kan være nyttig å fokusere på faktorer i selskapers omgivelser for å forklare selskapenes motivasjon for sertifisering. En systematisering og analyse av selskapenes motivasjoner for ASC-sertifisering viser at faktorer i omgivelsene til selskapene er sentrale for deres valg om sertifisering. Faktorene tar utgangspunkt i tidligere forskning. Studien viser tegn til at det er flere likheter mellom oppslutningen om private sertifiseringsordninger i oppdrettsnæringen og i andre næringer som er forsket på tidligere som fiskeri- og skogbruksnæringen.

Den første faktoren omhandler den offentlige reguleringen av næringen. Tidligere studier har hatt både et internasjonalt og nasjonalt fokus, mens denne studien har omhandlet nasjonale reguleringer. Studien viser tegn til at den offentlige reguleringen er sentral i forklaringen av selskapers motivasjon for ASC. Dette kan sies å være i tråd med tidligere forskning. Den andre inkluderte faktoren omhandler offentlige myndigheters rolle. Denne studien har funnet lite tegn til at interaksjonen mellom offentlige myndigheter og ASC har vært sentral i å forklare selskapenes motivasjon. Dette er ikke i tråd med tidligere forskning som har hatt et spesielt fokus på denne faktoren. En mulig årsak til svak sammenheng er at ASC er relativt nyetablert og at den foreløpig ikke har like stor oppslutning i Norge som private sertifiseringsordninger i andre næringer. Nesten alle norske fiskerier er MSC-sertifisert og norske myndigheter fronter MSC-sertifisering. Den tredje faktoren er ikke-statlige organisasjoners rolle. Denne studien har vist tegn til at ikke-statlige organisasjoner har vært viktige i å forme selskapers motivasjoner ved å presse og samarbeide med selskapene. Dette er i tråd med tidligere forskning. Den fjerde faktoren er etableringsprosessen og krav i

ASC. Denne studien viser tegn til at disse to forholdene kan påvirke selskapers motivasjon for sertifisering. Dette er i tråd med tidligere forskning på private sertifiseringsordninger i andre næringer. Den femte faktoren er markedet. Denne faktoren har vist seg å være sentral i forklaringen av selskapers motivasjon. Dette er i tråd med tidligere forskning. Med unntak av at studien finner lite tegn til at støtte og interaksjon med offentlige myndigheter har vært sentralt for å forklare oppslutningen om ASC, er studiens funn i tråd med tidligere forskning.

De to teoretiske tilnærmingene som forklarer selskapers atferd har bidratt til økt forståelse av selskapenes motivasjoner for ASC-sertifisering. Den første tilnærmingen ser på selskaper som profittmaksimerende aktører. Tilnærmingen kan være et nyttig bidrag i analysen av selskapers motivasjoner fordi den inkluderer det vi ser på som tradisjonelle næringsinteresser. Flere av motivasjonene som er identifisert kan sees på som slike direkte økonomiske motivasjoner. Den andre tilnærmingen ser på selskaper som normstyrte og profittsøkende aktører. Også innenfor denne tilnærmingen er lønnsomhet sentralt, men her vil selskaper være opptatt av samfunnsansvar og av å oppnå lønnsomhet ved bruk av verdsatte metoder. Dette er ofte mer sammensatte motivasjoner. De to tilnærmingene bidrar altså med ulike mulige tolkninger av selskapenes motivasjoner for ASC-sertifisering. Man kan ikke konkludere med at den ene teoretiske tilnærmingen passer bedre for å forklare selskapenes motivasjon for ASC-sertifisering enn den andre. Det er likevel flere forhold som tyder på at det å se på selskaper som profittmaksimerende aktører er en forenkling av virkeligheten, men tilnærmingen viser seg samtidig å kunne bidra med noen relevante perspektiver. De to tilnærmingene er abstrakte ideer om selskapers atferd. En utfordring ved bruk av disse tilnærmingene er at det har vist seg vanskelig å skille dem i den empiriske verdenen. Man kan ikke si med sikkerhet når selskaper er styrt av normer og når de er styrt utelukkende av nytte-kostnadsvurderinger. Denne oppgaven støtter Vormedal (under publisering) sin oppfatning om at sammensatte motivasjoner ikke må forveksles med idealistiske motivasjoner. Studien har ikke evnet å si noe om hvordan selskapers motivasjoner kan endres over tid, selv om dette er interessant.

Studien belyser hvordan forhold i selskapenes omgivelser skaper insentiver for ASC-sertifisering. Den tyder på at det er noe med den offentlige reguleringen av næringen som gjør at selskaper velger å sertifisere seg. Mer konkret kan det se ut som at dette handler om at den offentlige reguleringen per nå ikke setter strenge nok krav til næringen. Det kommer mindre tydelig frem hvordan offentlige myndigheters rolle kan forme selskapenes motivasjon. Studien viser også at det er noe med de ikke-statlige organisasjonene i selskapenes omgivelser

som gjør at selskapene velger å sertifisere sine anlegg. Dette virker å handle om at disse organisasjonene presser selskapene til å ta mer miljøhensyn, samtidig som at organisasjonene jobber for å skape markedsetterspørsel etter ASC-sertifisert laks. Videre kan studien tyde på at det er noen kjennetegn ved ASC som gjør at selskaper velger å sertifisere sine anlegg. Det viser seg at den inkluderende etableringsprosessen er en motivasjon for sertifisering. At kravene er oppnåelige, men omfattende har også vist seg å være sentralt. Til slutt viser studien tydelige tegn til at det er forhold i markedet som former selskapenes motivasjon. Dette handler om pristillegg og markedstilgang.

Det er flere interessante funn i denne studien, men den har samtidig begrensninger. Studien har hatt et avgrenset utvalg av informanter og er avgrenset i sted og tidsrom. Dette gjør at den har begrensninger knyttet til generaliseringspotensialet utover det som faktisk er studert. Man kan for eksempel ikke på bakgrunn av denne studien si noe om selskaper i chilensk oppdrettsnæring sine motivasjoner for ASC-sertifisering. Det har heller ikke fremkommet hvordan selskapenes motivasjoner for sertifisering kan endres over tid. For at dette skal kartlegges, vil longitudinelle studier som gjør observasjoner på ulike tidspunkt være nødvendig. Dette er ikke gjort i denne studien. Det er kun gjennomført ett intervju med hver av informantene. En annen begrensning er at studien ikke har inkludert selskapsinterne faktorer. Det er gjort en avgrensning til å undersøke hvordan faktorer i selskapers omgivelser kan forklare selskapers motivasjon. Dette betyr ikke at selskapsinterne faktorer ikke er relevante. Tidligere forskning har belyst at også selskapsinterne forhold er sentrale i forklaringer for hvorfor selskaper velger å sertifisere sin produksjon etter private sertifiseringsordninger. Videre kan det sees på som en svakhet at faktorene som er inkludert i studien kan forstås som ganske generelle faktorer. Slik faktorene er formulert, kan det være en fare for at det er vanskelig å komme frem til at de ikke har noen forklaringskraft. Hadde det vært formulert hypoteser om hvordan faktorene var forventet å forme selskapenes motivasjon for sertifisering, ville man trolig i større grad kunne falsifisere deres forklaringsevne. Studien har likevel en åpen tilnærming til fenomenet, noe jeg har sett på som hensiktsmessig fordi private sertifiseringsordninger i oppdrettsnæringen er et lite studert fenomen.

6.1 Samfunnsnytte og videre forskning

På tross av studiens begrensninger, kan det likevel sies å være et bidrag på flere måter. Når det gjelder bidrag til litteraturen på feltet om private sertifiseringsordninger, bekrefter studien på lang vei funn fra tidligere forskning av oppslutning om private sertifiseringsordninger i

andre næringer. Dette kan være et tegn på at det er flere likheter mellom næringer hvor private sertifiseringsordninger vokser frem og får oppslutning. Studien kan videre være et teoretisk bidrag ved at den har spisset to tradisjonelle tilnærminger om aktørers atferd til bedre å passe inn i studier som har selskaper som analyseenheter. Tradisjonelle analyseenheter i statsvitenskapelig forskning kan sies å være stater, organisasjoner og individer. Private selskaper er tradisjonelt fokusert lite på, men denne studien er et av flere bidrag viser at selskaper kan være politiske aktører med innflytelse på politikk og regulering av næringer. Dette er i tråd med økende oppmerksomhet i litteraturen på en utvikling fra «government» til «governance». Tradisjonelt er regulering av varer sett på som offentlige myndigheters ansvar. Globalisering kan ha ført til en begrensning av offentlige myndigheters evne til å regulere næringer. Private sertifiseringsordninger kan trolig fungere som en forlengelse av offentlige myndigheter på tvers av landegrensene.

Studien har gitt økt innsikt om norsk lakseoppdrettsnæring, og sentrale aktørers beskrivelser av næringen og næringens omgivelser er viktige bidrag til denne innsikten. Videre har studien gitt innsikt i en lite studert privat sertifiseringsordning. Etableringsprosessen til laksestandarder er interessant fordi den kjennetegnes som en åpen prosess der mange interessenter deltok. Slike prosesser er synlig også på andre politiske områder. Videre har studien gitt innsikt i ASC sin potensielle interaksjon med offentlig regulering. Det kan virke som at ASC kan bane vei for fremtidige offentlige reguleringer ved at deler av næringen viser at de frivillig overholder strengere krav til produksjons- og arbeidsmetoder enn myndighetene krever. Dette kan gi rom for strengere myndighetskrav og at myndighetene kan se til ASC eller tilsvarende ordninger i utforming av nye regelverk. Studien har vist hva som former oppdrettselskaper i Norge sin motivasjon for å overholde slike frivillige krav. Slik innsikt kan bidra til å forstå hva som kan dra næringer i mer miljøvennlige retninger. Til slutt kan denne studien av ASC kunne gi økt innsikt om hvordan slike ordninger kan se ut i andre næringer, slik som FSC og MSC var foregangsordninger til ASC.

Det vil være interessant og ønskelig med ytterligere forskning på fremveksten, oppslutningen og etter hvert effekten av ASC i norsk lakseoppdrettsnæring. Det vil også være interessant med forskning som ser på dette i et mer internasjonalt perspektiv og private sertifiseringsordninger i andre næringer i Norge. Til slutt kan funnene i denne studien danne et grunnlag for videre studier av selskapers motivasjon for ASC-sertifisering i andre lakseproduserende land.

7. REFERANSER

- Aadland, C. (2016) Her vil den største veksten innen oppdrett komme (internett), 22.04.16, *Sysla*. Hentet fra: <http://sysla.no/2016/04/22/havbruk/her-vil-den-storste-veksten-innen-oppdrett-komme_94374/> (lest 03.05.16)
- Abbott, KW. & Snidal D. (2009) The Governance Triangle: Regulatory Standards Institutions and the Shadow of the State. I: Mattli, W. & Woods, N. red. *The Politics of Global Regulation*. Princeton, Princeton University Press, s. 44-88
- Akvakulturloven. Lov 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur.
- Anderson, SW., Daly, JD. & Johnson, MF. (1999) Why firms seek ISO 9000 certification: Regulatory compliance or competitive advantage? *Production and Operations Management*, 8(1), s. 28-43
- Andreassen O. & Robertsen R. (2014) *Nasjonale ringvirkninger av havbruksnæringen*. Rapport 49, Nofima.
- ASC (2016a) *Certified farms* (internett). Aquaculture Stewardship Council. Hentet fra: <<http://www.asc-aqua.org/index.cfm?act=tekst.item&iid=4&iids=204&lng=1>> (lest 28.04.16)
- ASC (2016b) *Farms with suspended or withdrawn certificate* (internett) Aquaculture Stewardship Council. Hentet fra: <<http://www.asc-aqua.org/index.cfm?act=tekst.item&iid=4&iids=593&lng=1>> (lest 28.04.16)
- ASC (2016c) *Farms in assessment* (internett) Aquaculture Stewardship Council. Hentet fra: <<http://www.asc-aqua.org/index.cfm?act=tekst.item&iid=4&iids=258&lng=1>> (lest 28.04.16)
- ASC (2016d) *Creating the ASC standards* (internett) Aquaculture Stewardship Council. Hentet fra: <<http://www.asc-aqua.org/index.cfm?act=tekst.item&iid=2&iids=386&lng=1>> (lest 28.04.16)
- ASC (2016e) *15 facts about ASC* (internett). Aquaculture Stewardship Council. Hentet fra: <<http://www.ascaqua.org/index.cfm?act=tekst.item&iid=2&iids=288&lng=1#dbwzpkpnumbgod>> (lest 28.04.16)
- ASC (2012) *ASC Salmon Standard. Version 1.0 June 2012* (Internett). Hentet fra: <http://www.asc-aqua.org/upload/ASC%20Salmon%20Standard_v1.0.pdf>
- Auld, G. & Gulbrandsen LH. (2013) Private Regulation in Global Environmental Governance. I: Falkner R. red. *The Handbook of Global Climate and Environmental Policy*. Willey Blackwell, s. 394- 411.
- Auld, G. (2010) Assessing certification as governance: effects and broader consequences for coffee. *The Journal of Environment & Development*, 19 (2), s. 215-241.
- Auld, G., Gulbrandsen LH. & McDermott CL. (2008) Certification Schemes and the Impacts on Forest and Forestry. *The Annual Review of Environment and Resources* 33, s. 187-211
- Axelrod, R. (1984) *The Evolution of Cooperation*. Basic Books, Inc., Publishers. New York
- Bansal, P. & Roth K. (2000) Why Companies Go Green: A Model of Ecological Responsiveness. *Academy of Management Journal* 43(4), s. 717-736
- Bakketeig, IE., Hauge, M., Kvamme, C., Sunnset, BH. & Toft, KØ. (2016) *Havforskningsrapporten 2016. Ressurser, miljø og akvakultur på kysten og i havet*. Havforskningsinstituttet. Fisken og havet, nr. 1–201.
- Bartley, T. (2007) Institutional Emergence in an Era of Globalization: The Rise of

- Transnational Private. Regulation of Labor and Environmental Conditions. *American Journal of Sociology*, 113(2), s. 297-351
- Bartley, T. (2003) Certifying forests and factories: States, social movements, and the rise of private regulation in the apparel and forests products fields. *Politics and Society*, 31(3), s. 433-464
- Beisheim, M. & Dingwerth, K. (2008) *Procedural Legitimacy and Private Transnational Governance. Are the Good Ones Doing Better?* SFB-Governance working paper series, 14, Research Center (SFB)700, Berlin. Hentet fra: <http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2008/617/pdf/sfbgov_wp14_en.pdf> (lest 29.04.16)
- Berglihn, H. (2016) Slakter grønnvasking av lakseoppdrett. *Dagens Næringsliv* (internett), 06.04.16. Hentet fra: <<http://www.dn.no/nyheter/naringsliv/2016/04/06/2146/Oppdrett/slakter-grnnvasking-av-lakseoppdrett>> (lest 04.05.16)
- Bernstein, S. & Cashore, B. (2007) Can non-state global governance be legitimate? An analytical framework. *Regulation & Governance*. 1, s. 347-371
- Berry, MA. & Rondinelli, DA. (1998) Proactive corporate environmental management: A new industrial revolution. *Academy of Management Executive* 12(2), s. 38-51
- Bloomfield, M. & Schleifer, P. (2015) *When Institutions Fail: Legitimacy, (De)legitimation, and the Failure of Private Governance Systems*. International Studies Association Annual Convention, New Orleans, 18 -21 Februar 2015.
- Brooks, SM. (2013) The Ethical Treatment of Human Subjects and the Institutional Review Board process. I: Mosley, L. red. *Interview Research in Political Science*. Cornell University Press. Ithaca & London.
- Bush SR., Belton, B., Hall, D., Vandergeest, P., Murray FJ., Ponte, S., Oosterveer, P., Islam, MS., Mol, APJ., Hatanaka, M., Kruijssen F., Ha, TTT., Little DC. & Kusumawati R. (2013) Certify Sustainable Aquaculture? *Science*, 341, s. 1067-1068.
- Cashore, B. (2002) Legitimacy and the Privatization of Environmental Governance: How Non-State Market-Driven (NSMD) Governance Systems Gain Rule-Making Authority. *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*. 15(4), s. 503-529.
- Cermaq (2014) *Sustainability Report 2014*. Hentet fra: <<http://report2014.cermaq.com/sustainability/our-performance> > (lest 02.05.16)
- Cutler, C., Haufler, V., Porter, T. (1999) *Private Authority in International Politics*. New York. SUNY Press.
- Davis, K. and Blomstrom, R.L. (1975) *Business and society: Environment and responsibility*. McGraw-Hill Companies.
- Eberlein, B., Abbott KW., Black J., Meidinger E., Wood S. (2014) Transnational business governance interactions: Conceptualization and framework for analysis. *Regulation & Governance*, 8, s. 1-21.
- Elster, J. (1989) Social norms and economic theory. *The Journal of Economic Perspectives*, 3(4), s. 99-117
- Falck, O. & Heblich, S. (2007) Corporate social responsibility: Doing well by doing good. *Business Horizons*, 50(3), s. 425-47
- Falkner, R. (2008) *Business Power and Conflict in International Environmental Politics*. Palgrave Macmillan. Basingstoke, UK.
- FAO (2014) *The State of World Fisheries and Aquaculture. Opportunities and challenges*. Roma: FNs organisasjon for ernæring og landbruk. Hentet fra: <http://www.fao.org/3/a-i3720e.pdf> (lest 25.05.16)

- Finnemore, M & Sikkink K. (1998) International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*. 52(4), s. 887- 917.
- Fiskeridirektoratet (2016a) *Rømmingsstatistikk* (internett). Hentet fra: <<http://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Statistikk-akvakultur/Roemningsstatistikk> > (lest 02.05.16)
- Fiskeridirektoratet (2016b) *Biomassestatistikk* (internett). Hentet fra <<http://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Statistikk-akvakultur/Biomassestatistikk>> (lest 02.05.2016)
- Fiskeri- og kystdepartementet (2009) *Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring*. Strategi, Oslo.
- Folkehelseinstituttet (2016) *Forbruket av lakselusmidler er fortsatt høyt* (internett) Hentet fra: <<http://www.fhi.no/artikler/?id=117980>> (lest 04.05.16)
- Forskrift om lakselusbekjempelse. Forskrift 5.februar 2012 nr. 1140 om bekjempelse av lakselus i akvakulturanlegg
- Friedman, M. (1970) The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. *The New York Times Magazine* (internet), 13.09. 1970. Hentet fra: <http://www.mvopat.people.ysu.edu/courses/business_ethics/business_ethics_readings/Social_Responsibility_Friedman.pdf> (lest 29.04.2016)
- Gallagher, M. (2013) Capturing meaning and Confronting measurement. I: Mosley L. red. (2013) *Interview Research in Political Science*. Cornell University Press, Ithaca & London.
- Gerring, J. (2007) *Case Study Research. Principles and Practices*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Goldmann, K. (2005) Appropriateness and Consequence: the logic of Neo-Institutionalism. *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*. 18(1), s. 35-52
- GSI (2016) *Global Salmon Initiative* (internet). Hentet fra: <<http://globalsalmoninitiative.org/>> (lest 04.05.16)
- Gulbrandsen, LH. (2014) Dynamic governance interactions: Evolutionary effects of state responses to non-state certification programs. *Regulation & Governance*.8, s. 74-92.
- Gulbrandsen, LH. (2010) *Transnational Environmental Governance. The Emergence and Effects of the Certification of Forest and Fisheries*. Edward Elgar. Cheltenham, UK. Northampton, MA, US
- Gulbrandsen, LH. (2009) The emergence and effectiveness of the Marine Stewardship Council. *Marine Policy*, 33, s. 654-660
- Gulbrandsen, LH. (2004) Overlapping Public and Private Governance: Can Forest Certification Fill the Gaps in the Global Forest Regime? *Global Environmental Politics*.4 (2), s.75-99
- Gunningham, N., Kagan, R.A. & Thornton, D. (2004) Social license and environmental protection: why businesses go beyond compliance. *Law & Social Inquiry*, 29 (2), s. 307-341
- Hall, RB. & Biersteker, TJ. (2002) *The Emergence of Private Authority in Global Governance*. Cambridge University Press, Cambridge
- Hall, PA. & Taylor, RSC. (1996) Political Science and the New Institutionalisms. *Political studies* 44(5), s. 936-957.
- Hancké, B. (2009) *Intelligent Research Design. A guide for beginning researchers in the social sciences*. Oxford University Press. Oxford
- Haufler, V. (2001) *A Public Role for the Private Sector: Industry Self-Regulation in a Global Economy*. Washington DC, Carnegie Endowment for International Peace

- Havice, E. & Iles A. (2014) Shaping the aquaculture sustainability assemblage: Revealing the rule-making behind the rules. *Geoforum*. 58, s. 27–37
- Hjeltnes, B., Walde CS., Bang Jensen, B., Haukaas A.(red) (2016) *Fiskehelsesrapporten 2015*. Veterinærinstituttet rapportserie nr 3
- Holmyard, N. (2016) *Growing demand for ASC certification*. Seafood Source (internett), 12.01.16. Hentet fra: <<http://www.seafoodsource.com/all-commentary/growing-demand-for-asc-certification#sthash.v3CdpFg2.dpuf>> (lest 29.04.16)
- ILaks (2016) *Skretting trenger ikke fiskemel*. Pressemelding (Internett), 31.03.16. Hentet fra: <<http://ilaks.no/skretting-kan-produsere-laksefor-helt-uten-fiskemel/>> (lest 31.03.16)
- ISEAL (2016) *About us* (internett) Hentet fra: <<http://www.isealalliance.org/about-us>> (lest 29.04.16)
- Iversen, A. (2015) *Kostnadsdrivere i oppdrett* (internett), 18.08.15, Nofima. Hentet fra <http://nofima.no/nyhet/2015/08/kostnadsdrivere-i-oppdrett/> (lest 04.05.16)
- Kalfagianni, A. & Pattberg, P., (2013) Fishing in muddy waters: Exploring the conditions for effective governance of fisheries and aquaculture. *Marine Policy*, 38, s. 124-132
- King, AA. & Lenox, MJ. (2000) Industry self-regulation without sanctions: The Chemical Industry's Responsible Care Program. *Academy of Management Journal*. 43(4), s. 698-716
- Kontali Analyse (2015) *The Salmon Farming Industry in Norway 2015- analysis of the financial results 2014-*. Kristiansund: Kontali Analyse.
- Laszlo (2008) *Sustainable value: How the world's leading companies are doing well by doing good*. Stanford University Press.
- Leonczek, AL. (2013) *Tradisjonelt og Integrert Havbruk. Dagens miljøutfordringer og morgendagens løsninger*. Bellona Rapport 2013.
- Levy, DL. & Kaplan R. (2008) CSR and Theories of Global Governance: Strategic Contestation in Global Issue Arenas. I: Crane, A., McWilliams, A., Matten, D., Moon, J. & Siegel DS red. *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. Oxford University Press. Oxford, New York.
- Levy, DL. & Newell, PJ. (2005) *The Business of Global Governance*. MIT press, London
- Lerøy Seafood Group (2016) *ASC Certified salmon* (internett). Hentet fra <<https://www.leroyseafood.com/en/Business/Products/Key-brands/ASC/>> (lest 02.05.16).
- Lerøy Seafood Group (2014) *Annual Report 2014* (internet). Hentet fra <<http://hugin.info/131537/R/1912099/682396.pdf>> (lest 12.04.16)
- Liabø, L., Nystøyl, R., Pettersen, I., Vang., TA. & Veggeland, F. (2007) *Rammebetingelser og konkurransevne for akvakultur. En sammenligning mellom Chile, Skottland og Norge*. Oslo: Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, Senter for matpolitikk og marked.
- Lipschutz, RD. (2005) Environmental regulation, certification and corporate standards: a critique. I: Peter Dauvergne red. *Handbook of Global Environmental Politics*: Edward Elgar. Cheltenham, UK, s. 218-232
- Lipschutz, RD. & Rowe, JK. (2005) *Globalization, governmentality and global politics: regulation for the rest of us?* Routledge, Oxon
- Lipschutz, RD. & Fogel, C. (2002) "Regulation for the rest of us?" Global civil society and the privatization of transnational regulation. *Cambridge Studies in International Relations*, 85, s.115-140.
- March, JG. & Olsen, JP. (2009) *The Logic of Appropriateness*. Working Papers WP 04/09 Arena Centre for European Studies, University of Oslo

- March, JG. & Olsen, JP. (1998) The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organization*. 52, s. 943-969
- March, JG. & Olsen, JP. (1989) *Rediscovering Institutions. The Organizational Basis of Politics*. The Free Press, Collier Macmillan Publisher. London.
- March G. & Olsen JP (1984) The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. *The American Political Science Review*, 78 (3), s. 734-749
- Marine Harvest (2016) *ASC Dashboard* (internet). Hentet fra: <<http://www.marineharvest.com/planet/asc-dashboard/>> (lest 03.05.16)
- Marine Harvest (2015) *Integrated Annual Report*. Hentet fra: <<http://www.marineharvest.com/investor/annual-reports/>> (lest 03.05.16)
- Marine Harvest (2014) *Forslag om videreutvikling av produksjonsbegrensningssystemet (MTB) Høringsinnspill fra Marine Harves*. Hentet fra: Forslag om videreutvikling av produksjonsbegrensningssystemet (MTB) Høringsinnspill fra Marine Harves
- McGee, J. (1998) Commentary on Corporate Strategic and Environmental Regulations: An Organizing Framework by A.M Rugman and A. Verbeke. *Strategic Management Journal*, 19(4), s. 377.
- Moses, WJ. & Knutsen, TL. (2012) *Ways of Knowing. Competing Methodologies in Social and Political Research*. 2. utg. Palgrave MacMillan. New York.
- Mosley, L. (2013) *Interview Research in Political Science*. Cornell University Press, Cornell.
- Norges Sjømatråd (2016) *Statistikk* (internet). Hentet fra: <<https://va.seafood.no/SASPortal/main.do>> (lest 03.05.16)
- NOU 2014: 16. *Sjømatindustrien. Utredning av sjømatindustriens rammevilkår*.
- Nøstvold, B., Alm S., Pleym, I. & Honkanen, P. (2010) *Hva er drivkraften bak bærekraftig sjømat og hvordan er norsk sjømatnæring posisjonert?* Rapport 27/2010 Nofima.
- Pattberg, P. (2012) Transnational Environmental Regimes. I: Biermann F. & Pattberg P. red. *Global Environmental Governance Reconsidered*. The MIT Press, London
- Peters, BG (2005) *Institutional Theory in Political Science. The 'New Institutionalism'*. 2. utg. Continuum. London
- Ponte, S. (2012) The Marine Stewardship Council (MSC) and the Making of a Market for "Sustainable Fish". *Journal of Agrarian Change*, 12 (2), s. 300-315
- Porter, ME. & Van der Linde, C. (1995a) Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship. *The journal of economic perspectives*, 9(4), s. 97-118.
- Porter, ME. and Van der Linde, C. (1995b). Green and competitive: ending the stalemate. *Harvard business review*, 73(5), s. 120-134.
- Potoski, M. & Prakash, A. (2005) Green Clubs and Voluntary Governance: ISO 14001 and Firms' Regulatory Compliance. *American Journal of Political Science* 49 (2), s. 235- 248.
- Prakash, A. (2001) Why do Firms Adopt "Beyond- Compliance" Environmental Policies? *Business Strategy and the Environment*. 10, s. 286-299
- Rosenau, JN. & Czempiel, EO. (1992) *Governance without government: order and change in world politics*. Cambridge University Press, New York
- SalMar (2016) *ASC- certified salmon* (internett). Hentet fra: <<http://www.salmar.no/Customers-and-Consumers/ASC-certified-salmon>> (lest 28.04.16)
- SalMar (2015) *Sustainability in everything we do! SalMar's Environment and Social Responsibility Report 2015* (internett) Hentet fra: <<http://hugin.info/138695/R/1917403/685883.pdf>> (lest 28.04.16)
- Salten Aqua (2016) *ASC sertifisering* (internett). Hentet fra: <<http://saltenaqua.no/asc/>> (lest 28.04.16)
- Skjærseth, JB. & Eikeland, PO. (2013) *Corporate Responses to EU Emissions Trading*.

- Resistance, Innovation or Responsibility?* Ashgate Publishing limited, Surrey, England.
- Smith, T. (2012) *Greening the Blue Revolution: How History Can Inform a Sustainable Aquaculture Movement*. Harvard Law School, 19. April. Hentet fra: <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/11938741/Smith_2012.pdf?sequence=1/CW > (lest 02.05.16)
- Solås, AM., Hersoug, B., Andreassen, O., Tveterås, R., Osmundsen, TC., Sjørgård, B., Karl sen, KM. Asche, D. & Robertsen, R. (2015) *Rettslig rammeverk for norsk havbruks- næring- Kartlegging av dagens status*. Rapport 29/2015, Nofima.
- St. meld. nr. 16 (2014-2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*.
- St. meld. nr. 22 (2012- 2013) *Verdens fremste sjømatnasjon*.
- Strøm, P. & Andersen M (2016) *Fersk rapport avkrefter laksemyte- kan bli svært verdifull*. (internett), 26.02.16, NRK Troms. Hentet fra <<http://www.nrk.no/troms/fer-sk-rapport-avkrefter-laksemyte---kan-bli-svaert-verdifull-1.12796769>>
- Suchman, MC. (1995) Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *The Academy of Management Review*, 20(3), s. 571-610.
- Svåsand, Terje, Karlsen Ø., Kvamme, BO., Stien, LH., Taranger. GL., & Kroon Boxaspen, K. (2016) *Risikovurdering norsk fiskeoppdrett 2016*. Fisker og havet, særnummer 2 Havforskningsinstituttet. Hentet fra <http://www.imr.no/filarkiv/2016/04/risikovurdering_2016.pdf/nb-no> (lest 28.04.16)
- Thorstad EB. & Forseth T. (2015) *Status for norske laksebestander i 2015*. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr 8.
- Vogel, D. (2008) Private Global Business Regulation. *The Annual Review of Political Science*. 11, s. 261–82
- Vormedal, I. (under publisering) Corporate Strategies in Environmental Governance: Marine Harvest Regulatory Change for Sustainable Aquaculture. *Environmental Policy and Governance*.
- Winther, U., Gisvold Sandberg M., Richardsen R., Olafsen T., Kongsvik Brandvik R. (2011) *Potensial for økt verdiskaping i lakse- og ørretoppdrettsnæringen*. SINTEF Fiskeri og havbruk, Trondheim
- Winther, U., Ziegler, F., Skontorp Hognes E., Emanuelsson, A., Sund, V., Ellingsen, H. (2009) *Carbon footprint and energy use of Norwegian seafood products*. SINTEF fiskeri og havbruk, Trondheim
- WWF (2016) *Creating Standards for Responsibly Farmed Salmon* (Internett). World Wildlife Fund. Hentet fra: <<http://www.worldwildlife.org/pages/creating-standards-for-responsibly-farmed-salmon>> (lest 28.04.16)
- WWF (2012) *Salmon Aquaculture Dialogue Releases Environmental and Social Standards* (Internett) Hentet fra: <<http://www.worldwildlife.org/press-releases/salmon-aquaculture-dialogue-releases-environmental-and-social-standards>> (lest 28.04.16)
- WWF (2011) *Salmon Aquaculture Dialogues- Comments on Revised Draft Standards July 2011* (Internett). World Wildlife Fund. Hentet fra: <http://assets.worldwildlife.org/publications/106/files/original/Comments_on_Revised_Draft_Standards_SalmonA.pdf?1344868838> (lest 28.04.16)
- Ytreberg, R. (2016) I Oslo lever man stort sett av å flytte papir. Sliter med ryktet i hovedstaden – er ikke imponert over folket. *Dagens Næringsliv* (internett), 3.04.16. Tilgjengelig fra: <http://www.dn.no/nyheter/naringsliv/2016/04/13/2146/Oppdrett/-i-oslo-lever-man-stort-sett-av--flytte-papir?_l> (lest 04.05.16)

8. VEDLEGG

8.1 Oversikt over informanter

- Andaur, Karoline (2015), fungerende fagsjef i WWF Norge, 16. desember 2015
- Arnesen, Petter (2015), avlstdirektør i Marine Harvest og medlem av styringskomiteen i Salmon Aquaculture Dialogues, 18. desember 2015
- Berg Lea, Trygve (2015), internasjonal produksjonssjef i Skretting og medlem av styringskomiteen i Salmon Aquaculture Dialogues, 7. desember 2015
- Grøttum, Jon (2015) direktør havbruk i Sjømat Norge, 11. desember 2015
- Hurum, Kristin Vibeke (2015) kvalitetsdirektør i Cermaq, 8. desember 2015
- Kvenseth, Per Gunnar (2016) daglig leder Smøla Klekkeri og Settefisk AS, regionsleder i Villa Artic AS, 5. februar 2016
- Lennartsson, Anders (2015) bærekraftsansvarlig Ikea Norge, 14. desember 2015
- Meldre Pedersen, Guro (2016) principal assessor i DNV GL, 25. januar 2016
- Midttveit, Anne Hilde (2016) kvalitetsdirektør, i Lerøy Seafood Group, 29. februar 2016
- Moen, Mette (epost-kommunikasjon), seniorrådgiver Mattilsynet – Avdeling Innherred og Fosen seksjon slakteritilsyn og fellestjenester, 26.02.16
- Oddekalv, Kurt (2016) leder Norges Miljøvernforbund, 15. januar 2016
- Skogvoll, Sven- Inge (2016) daglig leder, Edelfarm, 18. mars 2016.
- Stenevik Djupevåg, Else Marie (2016) seniorrådgiver i tilsynsavdelingen i Fiskeridirektoratet, 15. januar 2016
- Stensvold, Asbjørn (2016) kvalitetssjef i Norway Royal Salmon, 29. januar 2016
- Sterud, Erik (2015) fagsjef i Norske Lakseelver, 2. desember 2015
- Ustad, Petter (2015), sektoransvarlig sjømatindustri i Innovasjon Norge, 16. desember 2015
- Wenberg, Ørjan (2015) daglig leder i Wenberg Fiskeoppdrett, 3. desember 2015

8.2 Intervjuguide

1. Bakgrunn
2. Norsk oppdrettsnæring
 - a) Hvordan vil du beskrive de største utfordringene lakseoppdrettsnæringen i Norge står ovenfor?
 - b) Hva kan du si om de ulike aktørene i norsk lakseoppdrettsnæring?
 - c) Hvordan vil du beskrive den offentlige reguleringen av næringen?
 - d) Mener dere at norsk lakseoppdrettsnæring er bærekraftig?
3. Utviklingen av ASC
 - a) Hva ser du på som de viktigste årsakene til fremveksten av private sertifiseringsordninger i oppdrettsnæringen?
 - b) Hva vet du om arbeidet med utviklingen av Aquaculture Stewardship Council og hvilken rolle spilte dere i dette arbeidet? Kan du beskrive prosessen?

- c) Hvilken motivasjon hadde dere for å delta?
 - a. Hva tror du kan være andre aktørers motivasjon?
- 4. Aquaculture Stewardship Council
 - a) Hva skiller ASC fra andre private sertifiseringsordninger for oppdrettsnæringen?
 - b) Hvordan opplever dere kvaliteten og strengheten på kravene for å oppnå sertifisering?
 - c) Hvilke gjorde at dere valgte å sertifiseres etter ASC, og sertifiseres i det hele tatt?
 - d) Hvilke tiltak må dere gjøre for å oppnå sertifisering? Fortell om prosessen mot sertifisering.
 - e) Kan du tenke deg noen andre tiltak som ville hatt samme effekt som private sertifiseringsordninger?
 - f) Dere har et mål om å sertifisere alle anleggene etter ASC innen 2020. Hvorfor? Hvordan jobber dere for å få til dette?
- 5. Effekt av ASC
 - a) Hvilken effekt mener dere ASC har på oppdrettsnæringen og på enkeltsekskapene?
- 6. Offentlige regulering av oppdrettsnæringen
 - a) Hvordan vil du beskrive behovet for private sertifiseringsordninger i norsk oppdrettsnæring, i lys av den offentlige reguleringen?
 - b) Ser du noen utfordringer knyttet til private sertifiseringsordningers forhold til offentlig regulering i Norge?